

Doopsgezinde Bijdragen

nieuwe reeks 1 (1975)

Doopsgezinde
Historische Kring

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
H.W. Meihuizen	<i>De beoefening van de doperse geschiedenis in Nederland</i>	9
J.P. Jacobszoon	<i>Beknopte bibliografie van doperse literatuur (1945-heden)</i> <i>1. 1945-1955</i>	30
I.B. Horst	<i>Brandpunten in de studie van de Radikale Reformatie</i>	36
H.W. Meihuizen	<i>De bronnen voor een geschiedenis van de eerste doperse doopstoediening</i>	54
J.P. Jacobszoon	<i>Een Hamburgse vondst betreffende Joannes Deknatel</i>	62
S.L. Verheus	<i>Amersfoort, oud en toch jong. Korte geschiedenis van de Doopsgezinde Gemeente</i>	72
M.M. Doornink-Hoogenraad	<i>Korte geschiedenis van de Zutphense Doopsgezinde Gemeente</i>	75
S. Groenveld	<i>Doopsgezinden in taal en last Nieuwe historische methoden en de getalsvermindering der Doopsgezinden, ca. 1700-ca. 1850</i>	81
Boekbesprekingen	<i>Quellen zur Geschichte der Täufer in der Schweiz, Zweiter Band, Ostschweiz, hrsg. von</i>	111

Heinold Fast; en *Quellen zur Geschichte der Täufer in der Schweiz, Vierter Band, Drei Täufergespräche in Bern und im Aargau*, hrsg. von Martin Haas (door W.H. Kuipers);
Die Schriften Bernhard Rothmanns, bearbeitet von Robert Stupperich (door S.L. Verheus);
 Claus-Peter Clasen, *Anabaptism, A Social History, 1528-1618* (door W.H. Kuipers);
 Robert Friedmann, *The Theology of Anabaptism : An Interpretation* (door S. Woolstra);
 Walter Klaassen, *Anabaptism : Neither Catholic nor Protestant* (door J.T. Nielsen);
 Steven E. Ozment, *Mysticism and Dissent, Religious Ideology and Social Protest in the Sixteenth Century* (door I.B. Horst);
 James M. Stayer, *Anabaptists and the Sword* (door D. Visser)

Verenigingsnieuws	<i>Verslag van de oprichtingsbijeenkomst 23 maart 1974;</i> <i>Verslag van de ledenvergadering 9 november 1974;</i> <i>Financieel overzicht 1974;</i> <i>Ledenlijst per 23 maart 1975</i>	122
-------------------	--	-----

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
H.W. Meihuizen	<i>De beoefening van de doperse geschiedenis in Nederland</i>	9
J.P. Jacobszoon	<i>Beknopte bibliografie van doperse literatuur (1945-heden)</i> <i>1. 1945-1955</i>	30
I.B. Horst	<i>Brandpunten in de studie van de Radikale Reformatie</i>	36
H.W. Meihuizen	<i>De bronnen voor een geschiedenis van de eerste doperse doopstoediening</i>	54
J.P. Jacobszoon	<i>Een Hamburgse vondst betreffende Joannes Deknatel</i>	62
S.L. Verheus	<i>Amersfoort, oud en toch jong. Korte geschiedenis van de Doopsgezinde Gemeente</i>	72
M.M. Doornink-Hoogenraad	<i>Korte geschiedenis van de Zutphense Doopsgezinde Gemeente</i>	75
S. Groenveld	<i>Doopsgezinden in taal en last Nieuwe historische methoden en de getalsvermindering der Doopsgezinden, ca. 1700-ca. 1850</i>	81
Boekbesprekingen	<i>Quellen zur Geschichte der Täufer in der Schweiz, Zweiter Band, Ostschweiz, hrsg. von</i>	111

Heinold Fast; en *Quellen zur Geschichte der Täufer in der Schweiz, Vierter Band, Drei Täufergespräche in Bern und im Aargau*, hrsg. von Martin Haas (door W.H. Kuipers);
Die Schriften Bernhard Rothmanns, bearbeitet von Robert Stupperich (door S.L. Verheus);
 Claus-Peter Clasen, *Anabaptism, A Social History, 1528-1618* (door W.H. Kuipers);
 Robert Friedmann, *The Theology of Anabaptism : An Interpretation* (door S. Woolstra);
 Walter Klaassen, *Anabaptism : Neither Catholic nor Protestant* (door J.T. Nielsen);
 Steven E. Ozment, *Mysticism and Dissent, Religious Ideology and Social Protest in the Sixteenth Century* (door I.B. Horst);
 James M. Stayer, *Anabaptists and the Sword* (door D. Visser)

Verenigingsnieuws	<i>Verslag van de oprichtingsbijeenkomst 23 maart 1974;</i> <i>Verslag van de ledenvergadering 9 november 1974;</i> <i>Financieel overzicht 1974;</i> <i>Ledenlijst per 23 maart 1975</i>	122
-------------------	--	-----

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
I.B. Horst	<i>Doperse vernieuwing — realiteit en hoop Een discussiebijdrage voor de Doopsgezinde Broederschap</i>	9
A.H.A. Bakker	<i>Doperse gemeente in bijbels perspectief</i>	26
J.A. Oosterbaan	<i>De reformatie der Reformatie Grondslagen van de doperse theologie</i>	36
C. van Duin	<i>De doperse gemeente — een politiek relevante zaak</i>	62
J.P. Jacobszoon	<i>Beknpte bibliografie van doperse literatuur (1945-heden) 2. 1955-1965</i>	71
A.F. Mellink	<i>Karel Vos (1874-1926) Zijn betekenis voor de doperse geschiedschrijving</i>	81
P. Scherft	<i>Een zeventiende-eeuwse preek uit Vlaanderen</i>	91
A.L.E. Verheyden	<i>De Noordvlaamse broederschap binnen de Zeeuwse invloedssfeer (1530-1650) Bijlage : Confrontatie van Jacob de Rore en Herman Vlecwijck met hun Brugse ondervragers (22 april - 8 juni 1569)</i>	105
A.G. Hoekema	<i>"De tijd is vervuld" Opmerkingen over een konflikt met de overheid door een onschuldig traktaatje van Pieter Jansz</i>	144
Boekbesprekingen	<i>Documenta Anabaptistica Neerlandica, I. Friesland en Groningen (1530-1550), bewerkt door</i>	160

A.F. Mellink (door J.S. Postma)

Marja Keyser, Dirk Philips, 1504-1568. A Catalogue of His Printed Works in the University Library of Amsterdam (door I.B. Horst)

Dirk Visser, A Checklist of Dutch Mennonite Confessions of Faith to 1800 (door Marja Keyser)

Daar de Orangie-appel in de gevel staat. In en om het weeshuis der doopsgezinde collegianten. 1675-1975, onder redactie van S. Groenveld (door J.P. Jacobszoon)

Kenneth Ronald Davis, Anabaptism and Ascetism. A Study in Intellectual Origins (door S. Voolstra)

Walter Elliger, Aussenseiter der Reformation : Thomas Müntzer. Ein Knecht Gottes (door D. Visser)

H.W. Meihuizen, Van Mantz tot Menno. De verbreiding van de doperse beginselen (door W.H. Kuipers)

John L. Ruth, Conrad Grebel. Son of Zürich (door H.W. Meihuizen)

Unitas Fratrum. Herrnhuter Studien / Moravian Studies, onder redactie van M.P. van Buijtenen e.a. (door J.P. Jacobszoon)

Church Records of the Netherlands — Mennonites (door Adalbert Goertz)

Aanwinstenlijst	<i>Doopsgezinde Bibliotheek Amsterdam, 1974 en 1975</i>	172
Verenigingsnieuws	<i>Verslag van de ledenvergadering 24 mei 1975; Verslag van de ledenvergadering 8 november 1975; Statuten en Huishoudelijk Reglement; Financieel overzicht 1975; Ledenlijst, voortzetting tot 31 december 1975</i>	179

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
W.J. de Bakker	<i>De vroege theologie van Bernhard Rothmann De gereformeerde achtergrond van het Munsterse Doperrijk</i>	9
H.D. Woelinga	<i>De theologie van Frits Kuiper</i>	21
J.F. Kuipers-Postma	<i>De geweldloze weg van de gemeente In de wereld, niet van de wereld — een woord of een vuist</i>	33
J.P. Jacobszoon	<i>Beknopte bibliografie van doperse literatuur (1945-heden) 3. 1965-1970</i>	41
Interview	<i>H.W. Meihuizen — Een Galenist onder de Mennisten</i>	50
H. Fast	<i>450 jaar 'Broederlijke Vereniging'</i>	56
J.P. Jacobszoon	<i>Brieven van Joost Daams</i>	59
J.J. Schiere	<i>De architectuur van doopsgezinde kerken</i>	71
Boekbesprekingen	<i>Umstrittenes Täuferum 1525-1975. Neue Forschungen, hrsg. von Hans-Jürgen Goertz (teamrecensie) W. Balke, Calvin en de Doperse radicalen (door Irvin B. Horst) Anabaptist Beginnings (1523-1533). A. Source Book, ed. by William R. Estep Jr. (door Irvin B. Horst)</i>	101

*H. Hack, Indianer und Mennoniten im
paraguayischen Chaco (door Ben Vermeer)*

*Kingdom, Cross, and Community. Essays on
Mennonite Themes in Honor of Guy F.
Hershberger, ed. by John Richard Burkholder &
Calvin Redekop (door S. Voolstra)*

*J. Reiling, Verbond, Oud en Nieuw. Een poging tot
dialoog tussen Calvinisten en Baptisten (door
S. Voolstra)*

*Vooruitzien en terugzien. Feestbundel ter gelegen-
heid van de zeventigste verjaardag van H.W.
Meihuizen, o.r.v. S.L. Verheus, D. Visser en
R. de Zeeuw (door S.B.J. Zilverberg)*

*Christof Windhorst, Täuferisches Taufverständnis.
Balthasar Hubmaiers Lehre zwischen traditioneller
und reformatorischer Theologie (door S.L. Verheus)*

Ingekomen boeken

Mededelingen

Adressen auteurs

Aanwinstenlijst	<i>Doopsgezinde Bibliotheek Amsterdam, 1976</i>	121
Verenigingsnieuws	<i>Verslag van de ledenvergadering 22 mei 1976 en van 20 november 1976 Financieel overzicht 1976 Ledenlijst, voortzetting tot 31 december 1976</i>	125

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
C. W. A. Willemse	<i>De briefwisseling tussen David Joris en Johannes à Lasco</i> <i>Bijlage: David Joris' derde brief aan Johannes à Lasco (maart/april 1544)</i>	9
H. Fast	<i>Wie doopte Konrad Grebel?</i> <i>Overwegingen bij Meihuizens uitleg van de bronnen</i>	22
H.-J. Goertz	<i>'Ideale Formen kränkeln'</i> <i>Een beschouwing over de verhouding van geschiedenis en theologie in de doperse geschiedschrijving</i>	32
Gesprek	<i>A. Geense, W. F. Golterman en J. C. Groot – Eenheid van doop en belijdenis</i>	50
J. P. Jacobszoon	<i>Beknopte bibliografie van doperse literatuur (1945-heden)</i> <i>4. 1970-1975</i>	60
Tekstuitgave	<i>Een tractaat van Melchior Hoffman uit 1531</i>	66
Interview	<i>Theun de Vries – Doperdom als radicale inspiratie</i>	82
Boekbesprekingen	<i>Mennonite Bibliography, 1631-1961, comp. by Nelson P. Springer en A. J. Klassen (door S. L. Verheus)</i> <i>Hans J. Hillerbrand, A Bibliography of Anabaptism,</i>	87

1520-1630. A Sequel – 1962-1974; en *Idem*, Thomas Müntzer. A Bibliography (door *Dirk Visser*)

Alvin J. Beachy, The Concept of Grace in the Radical Reformation (door *Sjouke Voolstra*)

Christoph Bornhäuser, Leben und Lehre Menno Simons'. Ein Kampf um das Fundament des Glaubens (etwa 1496-1561) (door *Helmut Isaak*)

Johan Decavele, De dageraad van de reformatie in Vlaanderen (1520-1565) (door *Irvin B. Horst*)

Richard van Dülmen, Reformation als Revolution. Soziale Bewegung und religiöser Radikalismus in der deutschen Reformation (door *Wim Kuipers*)

De Geest in het geding. Opstellen aangeboden aan J. A. Oosterbaan . . ., o.r.v. *I. B. Horst, A. F. de Jong en D. Visser* (door *H. D. Woelinga*)

A. J. Koejemans, Mennist . . . Merkwaardig?! (door *Janneke Kuipers-Postma*)

Diether Götz Lichdi, Mennoniten im Dritten Reich. Dokumentation und Deutung (door *Johannes Har-der*)

Werner O. Packull, Mysticism and the Early South German-Austrian Anabaptist Movement, 1525-1531 (door *S. L. Verheus*)

Ronald J. Sider, Andreas Bodenstein von Karlstadt. The Development of his Thought, 1517-1525 (door *Wim Kuipers*)

Ingekomen boeken

Mededelingen

Aanwinstenlijst	<i>Doopsgezinde Bibliotheek Amsterdam, 1977</i>	112
Verenigingsnieuws	<i>Verslagen ledenvergaderingen 1977</i> <i>Financieel overzicht 1977</i> <i>Ledenlijst; voortzetting tot 31 december 1977</i>	117

Adressen auteurs

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
S. Voolstra	<i>Gods presente gebeuren</i>	9
W. H. Kuipers	<i>‘Der gleib ist nicht idermans dinck’ De ontwikkeling van Bernhard Rothmanns denken over de christelijke gemeente</i>	19
L. G. Jansma	<i>De chiliastische beweging der Wederdopers (1530-1535)</i>	41
J. M. Stayer	<i>Oldeklooster en Menno</i>	56
	Tekstuitgave <i>Een onbekende brief van Menno Simons?</i>	77
J. A. Oosterbaan	<i>Teyler en de vrijheid der theologie</i>	86
M. C. Keyser	<i>De drukkerij van Mattheus Jacobszoon, Lübeck 1554</i>	91
V. O. Erickson	<i>Van William Penn tot Graaf von Zinzendorf Over vrijzinnige Oostfrieze Doopsgezinden die Quakers werden in de zeventiende eeuw en Herrnhutters in de achttiende eeuw</i>	95
	Interview <i>Cornelius Krahn – Pelgrim in Europa en Amerika</i>	114
C. F. Brüsewitz	<i>Jacobus ten Doornkaat Koolman (1889-1978)</i>	119

Boekbesprekingen	<p><i>The Writings of Pilgram Marpeck</i>, transl. and ed. by William Klassen and Walter Klaassen (door S. Voolstra)</p> <p>H. Bonger, <i>Leven en werk van D. V. Coornhert</i> (door S. L. Verheus)</p> <p>Ulrich Bubenheimer, <i>Consonantia Theologiae et Iurisprudentiae. Andreas Bodenstein von Karlstadt als Theologe und Jurist zwischen Scholastik und Reformation</i> (door J. A. Oosterbaan)</p> <p>Samuel Escobar and John Driver, <i>Christian Mission and Social Justice</i> (door A. G. Hoekema)</p> <p>Max Geisberg, <i>Die münsterischen Wiedertäufer und Aldegrevener. Eine ikonographische und numismatische Studie</i> (door I. B. Horst)</p> <p>Donald B. Kraybill, <i>The Upside-Down Kingdom</i> (door H. B. Kossen)</p> <p>Albert F. Mellink, <i>Amsterdam en de wederdopers in de zestiende eeuw</i> (door J. Brüsewitz)</p> <p><i>Korte Schets van mijn Leeven. Jelle Sipkes (1738-1823)</i>, útw. en taljocht t. J. S. Postma (door B. K. Homan)</p> <p><i>Ingekomen boeken</i></p>	121
Aanwinstenlijst	<p><i>Doopsgezinde Bibliotheek Amsterdam, 1978</i></p>	132
Verenigingsnieuws	<p><i>Verslagen ledenvergaderingen 1978</i> <i>Ledenlijst; voortzetting tot 31 december 1978</i></p> <p><i>Adressen auteurs</i></p>	137

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
I. B. Horst	<i>Geloof en praktijk</i>	11
A. F. de Jong	<i>Geest en toekomst</i> <i>De invloed van het cultureel-wijsgerig klimaat op de Doopsgezinden in de tweede helft van de 17e eeuw</i>	24
A. G. Hoekema	<i>Van onderstroom naar boventoon?</i> <i>Een ontijdige momentopname van het getuigenis der Doopsgezinden</i>	37
S. Voolstra	<i>Marcheert Menno weerloos verder?</i> <i>Een tegenstrijdigheid vragenderwijs toegelicht</i>	49
W. H. Kuipers	<i>Het priesterschap aller gelovigen</i>	65
H. B. Kossen	<i>De kwaliteit der eenheid als oecumenische prioriteit</i>	78
Interview	<i>S. E. Yoder Jr – De zondeval van het Doperdom</i>	96
S. A. C. Dudok van Heel	<i>Doopsgezinden en schilderkunst in de 17e eeuw – Leerlingen, opdrachtgevers en verzamelaars van Rembrandt</i>	105
I. H. van Eeghen	<i>De familie De Vos: kerk, kunst en zaken</i>	124
P. Hirsch	<i>Spinoza, wijsgeer tussen regenten en doopsgezinde collegianten</i>	137

S. B. J. Zilverberg	<i>Johannes Stinstra, een achttiende-eeuws strijder voor tolerantie</i>	154
J. M. Welcker	<i>Doopsgezinden aan de Zaan</i>	164
Boekbesprekingen	J. A. Gruys & C. de Wolf, <i>A Short-Title Catalogue of Books Printed at Hoorn before 1701</i> (door Irvin B. Horst)	189
	D. Nauta, A. de Groot, O. J. de Jong, S. van der Linde en G. H. M. Posthumus Meyjes, eds., <i>Biografisch Lexicon van het Nederlandse Protestantisme</i> (door H. Bremer)	
	Klaus Deppermann, <i>Melchior Hoffman. Soziale Unruhen und apokalyptische Visionen im Zeitalter der Reformation</i> (door Sjouke Voolstra)	
	A. F. Mellink, <i>De radikale Reformatie als thema van sociaal-religieuze geschiedenis</i> (door Irvin B. Horst)	
	<i>Thomas Müntzer</i> , hrsg. von Abraham Friesen und Hans-Jürgen Goertz (door A. F. Mellink)	
	<i>Radikale Reformatoren. 21 biographische Skizzen von Thomas Müntzer bis Paracelsus</i> , hrsg. von Hans-Jürgen Goertz (door Dirk Visser)	
	<i>'Teyler' 1778-1978. Studies en bijdragen over Teylers Stichting naar aanleiding van het tweede eeuwfeest</i> , o.r.v. J. C. Boogman en W. F. Dankbaar (door S. B. J. Zilverberg)	
Mededelingen	<i>Literatuurlijst bij V. O. Erickson, 'Van William Penn tot Graaf van Zinzendorf'</i>	202
	<i>Adressen auteurs</i>	
Verenigingsnieuws	<i>Verslagen ledenvergaderingen 1979</i> <i>Financieel overzicht 1978</i> <i>Ledenlijst; voortzetting tot 31 december 1979</i>	205

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	9
S. Groenveld	<i>Het 'doopsgezind eigene' in historisch perspectief. Enkele opmerkingen</i>	11
J. A. Oosterbaan	<i>De theologie en theorieën van geschiedenis en kerkgeschiedenis</i>	31
W. van 't Spijker	<i>Het gesprek tussen Dopers en Gereformeerden te Emden (1578)</i>	51
Tekstuitgave	<i>Een proces tegen enige van doperse gezindheid verdachte Zutphenaren. Het optreden van Adam Pastor in het kwartier van Zutphen</i>	66
J. D. Bangs	<i>Waarom zou je het Nieuwe Jeruzalem zoeken in Hazerswoude, 1535-1536? Bijlage: Protocol van de vierschaar van . . . Rijnland, 16 February 1535 (Soetermeer)</i>	82
Interview	<i>Alvin J. Beachy – De herwaardering van Dirk Philips</i>	92
D. Visser	<i>De viering van 450 jaar Doperdom in Nederland</i>	96
Verslag van lopend onderzoek	<i>W. Klaassen, Doperdom als revolutie: een voorbeeld van 'confessionalisme' in de doopsgezinde geschiedschrijving</i>	109
Boekbesprekingen	<i>J. Machiels, Catalogus van de Boeken gedrukt voor 1600 aanwezig op de Centrale Bibliotheek van de Rijksuniversiteit Gent (door I. B. Horst)</i>	116

Documenta Anabaptistica Neerlandica. Tweede Deel. Amsterdam (1536-1578). A. F. Mellink, ed. (door W. H. Kuipers)

Manfred Hoffmann, ed. *Toleranz und Reformation* (door W. Bergsma)

Martin Bucers Deutsche Schriften, V. Straszburg und Münster im Kampf um den rechten Glauben 1532-1534, hrsg. v. R. Stupperich (door S. Voolstra)

George Huntston Williams, ed. *The Polish Brethren. Documentation of the History and Thought of Unitarianism in the Polish-Lithuanian Commonwealth and in the Diaspora, 1601-1685* (door A. de Groot)

Torsten Bergsten, *Balthasar Hubmaier. Anabaptist Theologian and Martyr* (door O. de Vries)

Hans-Jürgen Goertz, *Die Täufer. Geschichte und Deutung* (door H. W. Meihuizen)

Walter Klaassen, *Michael Gaismair. Revolutionary and Reformer*.

Jürgen Bücking, *Michael Gaismair: Reformer – Sozialrebell – Revolutionär. Seine Rolle im Tiroler 'Bauernkrieg' (1525-1532)* (door A. F. Mellink)

J. S. Postma, *De Fryske Minnisten en harren sostiëteit* (door S. de Haan)

J. Reiling, *Heden en toekomst. De weg van de baptisten gemeenten in Nederland in de jaren tachtig* (door S. Voolstra)

J. van Dam, *Geschiedenis van het Baptisme in Nederland* (door D. Visser)

James M. Stayer & Werner O. Packull, *The Anabaptists and Thomas Müntzer* (door J. P. Boendermaker)

Wederopers, menisten, doopsgezinden in Nederland, 1530-1980, onder redactie van S. Groenveld, J. P. Jacobszoon en S. L. Verheus (door J. Reiling)

N. van der Zijpp, *Geschiedenis der Doopsgezinden in Nederland*.
W. J. Kühler, *Het Socinianisme in Nederland* (door J. Brüsewitz)

G. J. D. Aalders, *De grote vergissing. Kerk en staat in het begin van de vierde eeuw* (door F. H. von Meyenfeldt)

G. J. van der Heide, *Christendom en politiek in de tijd van keizer Constantijn* (door C. van Duin)

Kerk en vrede in oudheid en middeleeuwen. Studies door historici van de Vrije Universiteit te Amsterdam bijeengebracht ter gelegenheid van het eerste eeuwfeest (1880-1980) (door C. van Duin)

C. Norman Kraus, *The Authentic Witness. Credibility and Authority. Evangelicalism and Anabaptism*. C. Norman Kraus, ed. (door A. G. Hoekema)

Ronald J. Sider, *Christ and Violence* (door S. Voolstra)

Aanwinstenlijst	<i>Doopsgezinde Bibliotheek 1979-1980</i>	152
Verenigingsnieuws	<i>Financieel overzicht 1979</i> <i>Samenstelling bestuur</i> <i>Ledenlijst; voortzetting tot 28 februari 1981</i>	158

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	9
O. H. de Vries	<i>'Ik begrijp de waarheid voorzover ik door de waarheid gegrepen ben' (Hans Denck) Een doperse bijdrage aan de discussie over de schriftbeschouwing</i>	11
C. J. Dyck	<i>Hans de Ries en het Socinianisme</i>	18
I. B. Horst	<i>De hulp van Nederlandse Doopsgezinden aan de Hutterse Broeders in Slowakije in de 17e en 18e eeuw Bijlage: Brief van Zacharias Walther, 28 december 1748</i>	33
C. P. Hoekema	<i>De Doopsgezinde Scholen te Haarlem, 1782-1958</i>	48
Tekstuitgave	<i>Een tempel van de Geest Een preek uit Balk, 1764</i>	65
Interview	<i>Johannes Harder – Ketterij als motor van de kerkgeschiedenis</i>	84
S. L. Verheus	<i>Stemmen uit de Doopsgezinde Broederschap (1952-1963) + register</i>	88
Verslag van lopend onderzoek	<i>P. Visser, Van Leiden en belijden</i>	95
	<i>J. Brüsewitz, Een opmerkelijke ontmoeting. Bijlagen: Vragen & Antwoorden den Switserz Broeders; Verklaring van de Zwitserse Broeders</i>	100

Besprekingsartikel	W. Bergsma, <i>Het Huis der Liefde. Enkele overwegingen n.a.v. Alastair Hamilton, The Family of Love</i>	107
Boekbesprekingen	<i>Bibliotheca Dissidentium. Répertoire des non-conformistes religieux des seizième et dix-septième siècles</i> , I en II. André Séguenny, ed. (door W. Bergsma)	115
	<i>Schriften von katholischer Seite gegen die Täufer. Die Schriften der Münsterischen Täufer und ihrer Gegner</i> , II, bearb. v. Robert Stupperich (door S. Woolstra)	
	<i>Croyants et Sceptiques au XVIe Siècle. Le dossier des 'Epicuriens'</i> . Marc Lienhard, ed. (door J. Brüsewitz)	
	Jean-Michel Hornus, <i>It is not Lawful for me to Fight. Early Christian Attitudes toward War, Violence, and the State</i> (door H. Pals)	
	Gordon D. Kaufman, <i>Nonresistance and Responsibility, and Other Mennonite Essays</i> (door S. Woolstra)	
	Peter J. Klassen, <i>Europe in the Reformation</i> (door J. Brüsewitz)	
	Paul M. Lederach, <i>A Third Way. Conversations about Anabaptist/Mennonite Faith</i> (door L. D. G. Knipscheer)	
	Michael A. Mullett, <i>Radical Religious Movements in Early Modern Europe</i> (door I. B. Horst)	
	Urbane Peachy, ed., <i>Mennonite Statements on Peace and Social Concerns, 1900-1978</i> (door S. Woolstra)	

Calvin Redekop, *Strangers become Neighbors. Mennonite and Indigenous Relations in the Paraguayan Chaco* (door B. Vermeer)

Walter Regehr, *Die lebensräumliche Situation der Indianer im paraguayischen Chaco. Human-geographisch-ethnologische Studie zu Subsistenzgrundlage und Siedlungsform akkulturier-ter Chacovölker* (door B. Vermeer)

Jean Séguy, *Les Assemblées Anabaptistes-Mennonites de France* (door C. Redekop)

Lawrence M. Yoder, *The Church of the Muria. A History of the Muria Christian Church of Indonesia – GKMI* (door A. G. Hoekema)

Ethel Ewert Abrahams, *Frakturmalen und Schönschreiben. The Fraktur art and penmanship of the Dutch-German Mennonites while in Europe, 1700-1900* (door J. D. Bangs)

František Kalesný, *Habáni na Slovensku* (aan-kondiging door I. B. Horst)

Mededelingen

Verenigingsnieuws	<i>Verslagen ledenvergaderingen 1981</i>	146
	<i>Financieel overzicht 1980 en 1981</i>	147

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	9
C. J. Dyck	<i>De achtergronden van de emigratie van Doopsgezinden uit Europa, 1650-1750</i>	11
C. F. Brüsewitz	<i>Hulpwerk als thema van het Doopsgezind Wereldcongres</i>	27
L. Laurens	<i>Zending tussen Bazel (1925) en Straatsburg (1984)</i>	33
I. B. Horst	<i>Het vredesgetuigenis op de Doopsgezinde Wereldcongressen</i>	45
Tekstuitgave	<i>Een spel van sinnen van de menswerdinge Christo</i>	53
Interview	<i>C. W. Mönnich – Een reformatie ziet er vaak zo mooi uit . . .</i>	104
I. B. Horst	<i>De geestelijke pelgrimstocht van Jan Luiken</i>	113
Verslag van lopend onderzoek	<i>J. van der Meer, Gerrit Persoons</i>	125
Boekbesprekingen	<i>Documenta Anabaptistica Neerlandica. Derde Deel. Marten Mikron, Een waerachtigh verhael. W. F. Dankbaar, ed. (door S. Voolstra)</i>	128
	<i>K. Blei e.a., Dopers-Calvinistisch gesprek in Nederland (door S. van der Meer)</i>	

Ugo Gastaldi, *Storia dell' Anabattismo II: da Münster ai giorni nostri* (door S. Voolstra)

Hanspeter Jecker, 'Die Basler Täufer' (door S. L. Verheus)

John R. Loeschen, *The Divine Community: Trinity, Church, and Ethics in Reformation Theologies* (door S. Voolstra)

André Séguenny, *Spiritualistische Philosophie als Antwort auf die religiöse Frage des XVI. Jahrhunderts* (door S. Voolstra)

Ronald J. Sider, ed. *Evangelicals and Development: Toward a Theology of Social Change* (door J. Thimm-Richardson)

Ronald J. Sider, ed. *Lifestyle in the Eighties: An Evangelical Commitment to Simple Lifestyle* (door A. A. Thimm)

S. Voolstra, *Het Woord is vlees geworden. De melchioritisch-menniste incarnatieleer* (door H. Isaak)

O. H. de Vries, *Leer en praxis van de vroege dopers, uitgelegd als een theologie van de geschiedenis* (door S. Voolstra)

Cornelius Krahn, *Menno Simons. Ein Beitrag zur Geschichte und Theologie der Taufgesinnten. Idem, Dutch Anabaptism. Origin, Spread, Life and Thought* (door J. Brüsewitz)

A. F. Mellink, *De Wederdopers in de Noordelijke Nederlanden, 1531-1534* (door J. Brüsewitz)

David C. Steinmetz, *Reformers in the Wings* (door J. Brüsewitz)

Leonard Verduin, *The Reformers and their Stepchildren* (door J. Brüsewitz)

Martin Hartkamp, *Christel is dood. Verhalen en toneel* (door P. Visser)

Michael Holzach, *Das vergessene Volk. Ein Jahr bei den deutschen Hutterern in Kanada* (door D. Visser)

Simon Honig, *300 Jaar Doopsgezinde vermaning in Koog en Zandijk* (door J. M. Welcker)

Jakob Hutter, *Brotherly Faithfulness: Epistles from a Time of Persecution*; en: Arthur G. Gish, *Living in Christian Community* (door S. E. Yoder)

Verenigingsnieuws	<i>Verlagen ledenvergadering 1982</i>	157
	<i>Financieel overzicht 1982</i>	
	<i>Ledenlijst; voortzetting tot 1 oktober 1983</i>	

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	9
A.F. Kreider	<i>De betekenis van de Martelaers Spiegel voor deze tijd</i>	11
S. Zijlstra	<i>Menniste preutsheid? Doopsgezinde historici over het Wederdoper- rijk te Munster</i>	29
A.F. Mellink	<i>Het beeld van het doperse rijk te Munster – voorheen en thans</i>	45
Tekstuitgave	<i>Blesdijk's verslag van de bezetting van Olde- klooster</i>	61
Interview	<i>A.F. Mellink – De verworvenheden van het Doperdom zullen een rol blijven spelen</i>	70
A. de Groot	<i>De Amsterdamse Collegiant Jan Cornelisz. Knol</i>	77
Th.B. Roep	<i>Ds Hermanus de Boer 'De voorzienigheid boven het IJ'</i>	89
Verslag van lopend onderzoek	P. van den Burg, <i>Van Groninger Oude Vla- mingen en de Afscheiding in Ulrum en Hou- werzijl</i>	106
	M. Quak, <i>De Collegianten te Amsterdam</i>	110
Boekbesprekingen	<i>Biografisch lexicon voor de geschiedenis van het Nederlandse protestantisme. D. Nauta e.a., eds. (door J. Brüsewitz)</i>	113

M.G. Spiertz & J.A.M.M. Jansen, *Gids voor de studie van de Reformatie en Katholieke herleving in Nederland 1520-1650* (door I.B. Horst)

Bibliotheca Dissidentium. Scripta et studia, nr. 1. *Les Dissidents du XVIIe siècle entre l'Humanisme et le Catholicisme*. Marc Lienhard, ed. (door W. Bergsma)

Quellen zur Geschichte der Täufer, XIV. *Österreich*, III. Grete Mecenseffy, ed. (door S. Voolstra)

Schriften von evangelischer Seite gegen die Täufer. Die Schriften der Münsterischen Täufer und ihrer Gegner, III. Robert Stupperich, ed. (door S. Voolstra)

Heinold Fast, *Beiträge zu einer Friedenstheologie. Stimme aus den historischen Friedenskirchen* (door S. Voolstra)

Horst Gerlach, *Bildband zur Geschichte der Mennoniten* (door C.F. Brüsewitz)

Jelle P. Keuning, *Mooi onder-dak. Vermaningen voor doopsgezinden* (door S. Voolstra)

Dieter Götz Lichdi, *Über Zürich und Witmarsum nach Addis Abeba. Die Mennoniten in Geschichte und Gegenwart* (door J. Brüsewitz)

Mennonite Images. Historical, Cultural, and Literary Essays Dealing With Mennonite Issues. Harry Loewen, ed. (door D. Visser)

S. Zijlstra, *Nicolaas Meyndertsz. van Blesdijk. Een bijdrage tot de geschiedenis van het Davidjorisme* (door S. Voolstra)

Verenigingsnieuws	Verslagen ledenvergadering 1983	128
	Financieel overzicht 1983	
	Ledenlijst; voortzetting tot 1 juni 1984	

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	9
J. Brüsewitz	<i>'Tot de aankweek van leeraren' De predikantsopleidingen van de Doopsgezinden, ca. 1680-1811</i>	11
J.M. Welcker	<i>Een eeuw Doopsgezinde Kweekschool, 1811-1914</i>	44
G. Hullegie	<i>'Goede waeke ende scarpe toversicht' Stadhouder Schenck van Toutenburg en de Munsterse Dopers, 1534-1535</i>	87
I. van 't Spijker	<i>'Mijn beminde huysvrouwe in de Heere' Doperse vrouwen in de vroege Reformatie in de Nederlanden</i>	99
M.H. Quak	<i>De sociale status van Amsterdamse doopsgezinde collegianten in de 18e eeuw</i>	109
E.I.T. Brussee-van der Zee	<i>De Doopsgezinde Broederschap en het nationaal-socialisme, 1933-1940</i>	118
Tekstuitgave	<i>Hans de Ries, 'Verthoon van verscheijden onwaerheden'</i>	130
Interview	<i>J.A. Oosterbaan — over wezen en toekomst van de Doopsgezinde Gemeente</i>	166
Verslag van lopend onderzoek	<i>P.J.A. Nissen, De anti-doperse geschriften van Petrus van Blommeveen, Cornelius Crocus, Joannes Bunderius en Georgius Cas-sander</i>	171

- Besprekingsartikel W. Bergsma, *Een kruimeltje kritiek* 185
n.a.v. Theun de Vries, *Ketters. Veertien eeuwen ketterij, volksbeweging en kettergericht*
- Boekbesprekingen *Bibliographie de la Réforme 1450-1648. Fasc.: VIII: Benelux. Ouvrages parus de 1956 à 1975/6* (door I. B. Horst) 194
- Lawrence Klippenstein, *Directory of Mennonite Archives and Historical Libraries* (door I. B. Horst)
- John Calvin, Treatises Against the Anabaptists and Against the Libertines.* Benjamin Wirt Farley, ed. (door I. B. Horst)
- Three Reformation Catechisms: Catholic, Anabaptist, Lutheran. Texts and Studies in Religion*, Vol. XIII. Denis Jansz, ed. (door S. Voolstra)
- Wiebe Bergsma, *Aggaeus van Albada (c. 1525-1587), schwenckfeldiaan, staatsman en strijder voor verdraagzaamheid* (door I. B. Horst)
- Historisch bewogen. Opstellen over de radicale reformatie in de 16e en 17e eeuw. Aangeboden aan Prof. Dr. A.F. Mellink* (door S. Voolstra)
- Calvin August Pater, *Karlstadt as the Father of the Baptist Movements: The Emergence of Lay Protestantism* (door S. Voolstra)
- Theologie in de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam. Bijdragen over de collecties en verwante verzamelingen alsmede Doopsgezinde Adversaria verschenen bij het afscheid van Dr. Simon L. Verheus* [F. J. Hoogewoud, M. Keyser en S. Voolstra, eds.] (door P. Visser)

T. W. Dekker en C. Nielsen, *Kastelen, kerken en kloosters. Kerkgeschiedenis van Harlingen en Midlum* (door W. Bergsma)

1785-1985. 200 jaar Doopsgezinde Gemeente Beemster/Oosthuizen (door D. Visser)

M. J. 't Hart, *1534-1984. Vermaningen en Vermaners. 450 jaar Doperse geluiden in Aalsmeer* (door J. M. Welcker)

C. A. van Swichem, T. Brouwer en W. van Os, *Een huis voor het Woord. Het Protestantse kerkinterieur in Nederland tot 1900* (door W. Bergsma)

Berichte der Augenzeugen über das münsterische Wiedertäuferreich. Carl Adolf Cornelius, ed.

Defensio Francisci Davidis and De dualitate tractatus Francisci Davidis (Cracoviae 1582). Mihály Balázs, ed. (door W. Bergsma)

The Complete Works of Menno Simon [sic]. John F. Funk and Brother, ed. (door I. B. Horst)

L. G. Jansma en P. G. G. M. Schuiten, eds., *Religieuze bewegingen* (door I. B. Horst)

Mededelingen		216
Verenigingsnieuws	<i>Verlagen ledenvergaderingen 1984</i> <i>Financieel overzicht 1984</i> <i>Ledenlijst; voortzetting tot 1 september 1985</i>	220
	<i>Adressen auteurs</i>	
Portfolio	<i>Portrettengalerij van het Doopsgezind Seminarie</i>	

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	9
C. Augustijn	<i>Anabaptisme in de Nederlanden</i>	13
A.F. Mellink	<i>De beginperiode van het Nederlands Anabaptisme in het licht van het laatste onderzoek</i>	29
L.G. Jansma	<i>Misdaad in de zestiende eeuw in de Nederlanden De Batenburgse benden na 1540</i>	40
W. Bergsma	<i>Marnix en de Schwenckfeldianen Enige opmerkingen</i>	56
S. Zijlstra	<i>Menno Simons en David Joris</i>	71
G.K. Waite	<i>David Joris' ideeën in het kader van de vroege melchioritische en munsterse bewegingen in de Lage Landen</i>	81
W.O. Packull	<i>Peter Tasch en de Melchiorieten in Hessen</i>	107
M.J. Reimer-Blok	<i>De Vlaamse Anabaptisten Een studie van de brieven van Jacob de Roore</i>	139
D. Liechty	<i>Het Hongaarse 'Boekje betreffende de ware christelijke doop' De Vlaamse herkomst en de theologische betekenis</i>	155
I.B. Horst	<i>Portretten van Menno Simons.</i>	169
G.K. Epp	<i>De relatie van Menno Simons met de Premonstratenzers Bevestigingen, herzieningen en nieuw bewijsmateriaal</i>	173

I.B. Horst	<i>Menno Simons en de traditie van Augustinus</i>	181
T. George	<i>De spiritualiteit der vroege Dopers in de Lage Landen</i>	195
W.E. Estep, Jr.	<i>De oecumenische betekenis van Menno Simons' gemeentebegrip</i>	212
W. Klaassen	<i>Menno Simons. Vormgever van een traditie</i>	226
S. Voolstra	<i>'Van ware penitencie'. De kern van Menno Simons' theologie</i>	248
C.J. Dyck	<i>Hans de Ries en het erfgoed van Menno Simons</i>	266
Interview	<i>I.B. Horst - 'Wie kerkgeschiedenis schrijft moet weten wat de kerk is'</i>	284
Boekbesprekingen	Clasina Manusov, <i>Pelgrims en Profeten. Bunyan's 'The Pilgrim's Progress' in de mystieke denkwereld van Jacob Böhme</i> (door P. Visser)	289
	C.A. Höweler & F.H. Matter, <i>Fontes Hymnodiae Neerlandicae Impressi 1539-1700</i> (door P. Visser)	291
	Neal Blough, <i>Christologie Anabaptiste. Pilgram Marpeck et l'humanité du Christ</i> (door J.A. Oosterbaan)	293
	<i>The Dutch Dissenters</i> . I.B. Horst, ed. (door S. Zijlstra)	295
	C. Arnold Snyder, <i>The life and thought of Michael Sattler</i> (door A.M. Visser)	297
	W. van 't Spijker, <i>Gereformeerden en Dopers</i> (door S. Voolstra)	300

	M.C. Postema, <i>Het spoor van Menno Simonsz' gedachten</i> (door S. Voolstra)	304
Boekaankondigingen		307
Mededelingen		310
Verenigingsnieuws	<i>Verslagen ledenvergaderingen 1985-1986</i> <i>Financieel overzicht 1985</i> <i>Ledenlijst; voortzetting tot 1 november 1986</i>	311
	<i>Adressen auteurs</i>	316

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
J.M. Welcker	<i>De Doopsgezinde Kweekschool tot 1940</i>	11
W.N.A. Klever	<i>De Spinozistische prediking van Pieter Balling Uitgave van 'Het Licht op den Kandelaar' met biografische inleiding en commentaar</i>	55
Th.D. Roep	<i>Lammerenkrijgh en een hartstochtelijk pleidooi voor verzoening Scheuring en eenwording bij de Vlaamse en Waterlandse Doopsgezinden te Alkmaar, 1669-1683</i>	87
Tekstuitgave	<i>Samenspraak tussen Johannes Nutters (gereformeerd) en Johannes Rienks (mennist) (1780)</i>	111
M.A. Verkade	<i>Enige gevens over de geschiedenis van de Doopsgezinde Gemeente te Koog en Zandijk (1845-1869) uit de windboeken van Cornelis Honig Cz.</i>	145
P.J.A. Nissen	<i>Pieter Jansz. Twisck en zijn katholieke opponent Jacobus Tiras</i>	153
M.C. van Leeuwen- Canneman	<i>De registratie van particuliere archieven, in het bijzonder van kerkelijke archieven</i>	171
Interview	<i>A. Hamilton — De radicale Reformatie eindelijk in een breder kader</i>	179
Besprekingsartikel	<i>P. Visser, Vondeljaar 1987: kelken, klatergoud en klinkende munt</i>	183

Boeksprekingen	<i>The Sources of Swiss Anabaptism. The Grebel Letters and Related Documents.</i> Leland Harder, ed. (door W. Bergsma)	190
	J. Bouterse, <i>De boom en zijn vruchten. Bergrede en Bergredechristendom bij Reformatoren, Anabaptisten en Spiritualisten in de zestiende eeuw</i> (door S. Voolstra)	191
	<i>Mennonites and Reformed in Dialogue</i> , Hans Georg vom Berg e.a., eds (door S. Voolstra)	192
Boekaankondigingen		194
Verenigingsnieuws	<i>Verslagen ledenvergaderingen 1987</i>	195
	<i>Financieel overzicht 1986</i>	197
	<i>Ledenlijst; voortzetting tot 1 januari 1988</i>	198
	<i>Errata</i>	199
Adressen auteurs		200

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	9
S. Voolstra	<i>Voortdurende beeldenstorm Doperse geschiedschrijving en doopsgezinde identiteit</i>	13
A. Jelsma	<i>De positie van de vrouw in de Radicale Reformatie</i>	25
P. Valkema Blouw	<i>Een onbekende doperse drukkerij in Friesland</i>	37
S. Zijlstra	<i>Het "scherpeplakkaat" van Groningen uit 1601</i>	65
M. van der Meij-Tolsma	<i>Lambert Jacobsz. (ca. 1598-1636) Kunstschilder en doopsgezind leraar te Leeuwarden</i>	79
M. Spies	<i>Vondels dichtwerken uit zijn doopsgezinde periode</i>	97
C.L. ten Cate	<i>Leviraatshuwelijk van een Twentse Oude Vlaming rond 1700</i>	115
Disputatie over de sacramentariërs		
	C. Augustijn, <i>Sacramentariërs en dopers</i>	121
	A.C. Duke, <i>Van "sacramentschenderen", "sacramentisten" en "die van de bont"</i>	129

S. Zijlstra, <i>Anabaptisme en Sacramentisme</i>	135
J. Trapman, <i>Afscheid van de sacramentariërs?</i>	143

Verslag van lopend onderzoek

P. Valkema Blouw, <i>Een onbekende vertaling van Dirk Philips: Traicté de quelques poinctz (1567)</i>	149
M. Bruggen, <i>Christelijke authenticiteit en politieke verantwoordelijkheid. Een vergelijking van de theologische en ethische standpunten van John Howard Yoder en Reinhold Niebuhr</i>	151
N. van der Wijk, <i>Niettegenstaande, dus daargelaten. Een studie naar mennonitische profilering in en ten opzichte van de oecumenische beweging</i>	155

Recensies

J. de Gier, <i>Van de Souterliedekens tot Marnix. Stromingen en genres binnen de letterkunde der hervorming in de zestiende eeuw</i> (door P. Visser)	161
M. Tielke, <i>Das Rätsel des Emders Buchdrucks (1554-1602)</i> (door P. Visser)	163
<i>Het dagverhaal van Aafje Gijsen 1773-1775.</i> J.W. van Sante, ed. (door P. Visser)	165
G.K. Waite, <i>Spiritualizing the Crusade: David Joris in the Context of the Early Reform and Anabaptist Movements in the Netherlands, 1524-1543</i> (door S. Zijlstra)	167

	<i>Bibliotheca Dissidentium - Scripta et studia No. 3. Anabaptists et dissidents au XVIe siècle. J.-G. Rott & S.L. Verheus, eds. (door A. Hamilton)</i>	169
	B. Rademaker-Helfferich, <i>Een wit vaantje op de Brink. De geschiedenis van de Doopsgezinde gemeente te Deventer</i> (door S.L. Verheus)	171
	B. de Groot, <i>De anabaptisten. Nonconformisten in de zestiende eeuw</i> (door S. Voolstra)	173
Signalementen		175
Mededelingen		185
Verenigingsnieuws	<i>Verslagen ledenvergaderingen 1988</i>	188
	<i>Financieel overzicht 1987 en 1988</i>	190
	<i>Ledenlijst; voortzetting tot 1 januari 1989</i>	191
Adressen auteurs		192
Portfolio	<i>E.T.E.B.O.N. 1814-1989</i>	

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
P. Visser	<i>Doopsgezinde rederijersactiviteiten in de eerste helft van de zeventiende eeuw, voornamelijk in Hoorn, De Rijp en Rotterdam</i>	11
C. de Bruijn	<i>Vondel en Oudaan: strijders voor het psalmgezag</i>	39
P.E.L. Verkuyl	<i>Zoeklicht op Van Manders Olijf-bergh</i>	49
I.H. van Eeghen	<i>Jan Luyken en zijn bloedverwanten</i>	65
H. Miedema	<i>Een schilderij van Karel van Mander de Oude (1548-1606); een doopsgezinde interpretatie</i>	113
R. Falkenburg	<i>Landschapschilderkunst en doperse spiritualiteit in de zeventiende eeuw — een connectie</i>	129
C.H. Schuckman	<i>Gebruiksgrafiek bewaard: handelsmerken door Izaak Vincentsz. van der Vinne (1665-1745)</i>	155
J.M. Welcker	<i>Amsterdamse doopsgezinden in de achttiende eeuw</i>	177
Recensies		
	<i>Pieter Visser, Broeders in de geest. De doopsgezinde bijdragen van Dierick en Jan Philipsz. Schabaelje tot de Nederlandse stichtelijke literatuur in de zeventiende eeuw (door E.E.G. van der Wall)</i>	227
	<i>Joke Spaans, Haarlem na de Reformatie. Stedelijke cultuur en kerkelijk leven, 1577-1620 (door S.L. Verheus)</i>	228

	Hans-Jürgen Goertz, <i>Pfaffenhass und gross Geschrei. Die reformatorischen Bewegungen in Deutschland 1517-1529</i> (door S. Voolstra)	229
	<i>Biografisch lexicon voor de geschiedenis van het Nederlandse protestantisme. Deel 3</i> (door S. Voolstra)	231
Signalementen		235
Mededelingen		243
Verenigingsnieuws	<i>Verslag van de ledenvergadering 1989</i>	244
	<i>Ledenlijst; voortzetting tot 1 januari 1990</i>	245
Adressen auteurs		246

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
P. Visser	<i>Het dopers mirakel van het onverbrande bloempje. Terug naar de bron van een onbekend lied over martelaar Leonhard Keyser (†1527)</i>	9
P. Valkema Blouw	<i>Drukkers voor Menno Simons en Dirk Philips</i>	31
H. de Waardt	<i>Abraham Palingh en het demasqué van de duivel</i>	75
M. Sprunger	<i>Faillissementen. Een aspect van geestelijke tucht bij de Waterlands-doopsgezinde gemeente te Amsterdam in de zeventiende eeuw</i>	101
B. P. de Boer	<i>Michiel Vinke en de Zilverre Arke</i>	131
Tekstuitgave	<i>Abraham van der Meersch, De laatste vaderlijke lessen (1721)</i> (door P. Visser en S.B.J. Zilverberg)	153
Verslag van lopend onderzoek	<i>E. Eyl, Het Panhuys-paneel van Maarten Vos</i>	189
Recensies	<i>Wiebe Bergsma, De wereld volgens Abel Eppens. Een Ommelander boer uit de zestiende eeuw</i> (door P.J.A. Nissen)	199
	<i>Menno Simons, Opera Omnia theologica of Alle de godtgeleerde wercken (herdruk)</i> (door B. Rademaker-Helfferich)	202
	<i>L. van Bunge, Johannes Bredeburg (1643-1691), een Rotterdams Collegiant in de ban van Spinoza</i> (door J. Brüsewitz)	204
	<i>A.C. Fix, Prophecy and Reason. The Dutch Collegiants and the Early Enlightenment</i> (door K. Sprunger)	205

	J.S. Oyer & R.S. Kreider, <i>Mirror of the Martyrs: Stories of courage, inspiringly retold, of the 16th century Anabaptists who gave their lives for their faith.</i> Intercourse, Pa., Good Books, 1990; <i>Mennonite Life</i> 45 (sept. 1990; themanummer rond de 'Mirror of the Martyrs' tentoonstelling) (door M. Sprunger)	207
	A. Duke, <i>Reformation and Revolt in the Low Countries</i> (door S. Voolstra)	209
	G.K. Waite, <i>David Joris and Dutch Anabaptism (1524-1543)</i> (door S. Zijlstra)	211
	Signalementen	215
	Mededelingen	225
	Verenigingsnieuws	233
	Errata	237
	Adressen auteurs	238

INHOUD

Inleiding

Afkortingen van veelvuldig geciteerde tijdschriften

Bibliografie:

1.	Inleidende werken, tijdschriften, bio- en bibliografische overzichten	11
1.1	opvattingen over (doperse) historiografie	13
2.	Doperdom algemeen	15
3.	Nederlands doperdom algemeen	19
3.1.	(praktische) theologie in historisch perspectief	19
3.2.	identiteit/kenmerken/onderwijs/zending/oecumene	19
3.3.	geschiedenis	21
3.3.1.	plaatselijke geschiedenis	22
3.3.2.	familiegeschiedenis	26
3.3.3.	cultuurgeschiedenis (vnl. kunst en literatuur)	29
3.4.	overige publicaties van/over/met betrekking tot Nederlandse doopsgezinden (redes, feestbundels, etc.)	30
4.	Geschiedenis Nederlandse doopsgezinden 16e eeuw	32
4.1.	algemeen	32
4.2.	tot ca. 1535	32
4.2.1.	Münster	35
4.2.2.	radicaal doperdom elders ca. 1535	36
4.3.	doperdom en aanverwante stromingen ca. 1535 - ca. 1600	37
4.3.1.	Menno Simons	40
4.3.2.	Dirk Philips	44
4.3.3.	David Joris	44
4.3.4.	Hendrick Niclaes en Hiël	45
4.3.5.	overigen	46
4.3.6.	martelaren	47
4.3.7.	cultuurgeschiedenis	48
4.3.8.	overige aspecten	50
5.	Geschiedenis Nederlandse doopsgezinden 17e eeuw	52
5.1.	algemeen	52
5.2.	doopsgezinden tot ca. 1700	52
5.2.1.	personen	52
5.2.2.	plaatselijke geschiedenis	54
5.2.3.	cultuurgeschiedenis	54
5.2.4.	overige aspecten	60
5.3.	aanverwante stromingen	61
5.3.1.	collegiantisme, socinianisme, etc.	61
6.	Geschiedenis Nederlandse doopsgezinden 18e eeuw	63
6.1.	algemeen	63

6.2.	doopsgezinden tot ca. 1800	63
6.2.1.	personen	63
6.2.2.	plaatselijke geschiedenis	65
6.2.3.	cultuurgeschiedenis	65
6.2.4.	overige aspecten	67
6.3.	aanverwante stromingen	67
7.	Geschiedenis Nederlandse doopsgezinden 19e eeuw	69
7.1.	algemeen	69
7.2.	doopsgezinden tot ca. 1900	69
7.2.1.	personen	69
7.2.2.	plaatselijke geschiedenis	70
7.2.3.	instellingen/verenigingen	71
7.2.4.	cultuurgeschiedenis	71
7.2.5.	overige aspecten	72
8.	Geschiedenis Nederlandse doopsgezinden 20e eeuw	73
8.1.	algemeen	73
8.2.	doopsgezinden ca. 1900 tot heden	73
8.2.1.	personen	73
8.2.2.	plaatselijke geschiedenis	77
8.2.3.	instellingen/verenigingen	77
8.2.4.	cultuurgeschiedeni	78
8.2.5.	overige aspecten	79
Register:		81
I.	auteursindex	81
II.	onderwerpsindex	87
a.	personen	87
b.	plaatsen (streken/landen)	93
c.	zaken (instellingen)	95

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
S. Zijlstra	<i>De bestrijding van de davidjoristen aan het eind van de zestiende eeuw</i>	11
M. Sprunger	<i>Hoe rijke mennisten de hemel verdienden. Een eerste verkenning van de betrokkenheid van aanzienlijke doopsgezinden bij het Amsterdamse zakenleven in de Gouden Eeuw</i>	39
H.C. Hulshoff	<i>Groninger Oude Vlamingen in de eerste helft van de achttiende eeuw en de van Zenderen/Borne afkomstige familie van Hendrik Berendz Hulshoff</i>	53
L. Laurens	<i>Ds Jan de Liefde, een dooperse radicaal in Zutphen</i>	83
B. Rademaker-Helfferich	<i>'Een stille plaats aan de Brink.' Honderd jaar geleden (in 1892) betrof de doopsgezinde gemeente van Deventer een nieuw kerkgebouw</i>	101
Verslagen van lopend onderzoek	J.W. Lowry, <i>Stierf Anna van Rotterdam als volgeling van David Joris?</i>	113
	P. Valkema Blouw, <i>De drukker van Menno's eerste Banboek</i>	119
Bibliografie	<i>Doopsgezinde zending 1940-heden: een bibliografisch overzicht</i> (samengesteld en ingeleid door A.G. Hoekema)	123
Tekstuitgave	<i>Ubbo Emmius' relaas van de buitenechtelijke kinderen van David Joris en hun nageslacht</i> (ingeleid en geannoteerd door S. Zijlstra)	141
Recensies	<i>The Writings of Dirk Philips (1504-1568)</i> , translated and edited by C.J. Dyck, W.E. Keeney and A.J. Beachy. Classics of the Radical Reformation 6. (door S. Voolstra)	145

A. Th. van Deursen, <i>Mensen van klein vermogen. Het kopergeld van de Gouden Eeuw</i> (door J. Spaans)	149
H. Peschar, <i>Inventaris van de archieven van de Doopsgezinde Gemeenten Lam, Toren, Lam en Toren en de Verenigde Gemeente 1593-1955</i> B.M. van den Bosch-Vervoort, <i>Inventaris van het archief van de Verenigde Doopsgezinde Gemeente Haarlem, 1784-1984 (1989) en van de gedeponeerde archieven van voor 1784</i> (door J. Brüsewitz)	150
Signalementen	154
Mededelingen	168
Verenigingsnieuws	173
Adressen auteurs	176

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
S. Zijlstra	<i>De Reformatie als radicale breuk?</i>	9
B.J. Spruyt	<i>Laat-middeleeuwse ketterijen en de vroege hervorming in de Nederlanden.</i> <i>Cornelis Henricxz. Hoen en zijn Epistola christiana (1525)</i>	15
S. Voolstra	<i>Boetvaardigheid buiten de biechtstoel.</i> <i>De transformatie van het sacrament der boete in een evangelisch-doperse boetepraktijk</i>	29
L. Bogaers	<i>Dirck Weyman en de Reformatie in Utrecht.</i> <i>De religieuze gedrevenheid van een Utrechts glasmaker</i>	43
G.J.J. van Hiele	<i>'De duivel verzaken'.</i> <i>Onderzoek naar de doopleer van Bernhard Rothmann, Menno Simons en Dirk Philips</i>	53
B. Gregory	<i>Particuliere martelaarsbundels uit de late zestiende eeuw</i>	81
P. Visser	<i>Amischen in Nederland. Enkele haken en ogen van Zwitserse bergbewoners op sompige veengrond</i>	107
Th.B. Roep	<i>Simon Eikelenberg (1663-1738) en de Rijnsburger collegianten te Alkmaar</i>	131
G.A.C. van der Lem	<i>De doopsgezinde Jan Romein (1893-1914).</i> <i>Bronnen betreffende zijn religieuze achtergrond en belijdenis</i>	149
T. de Graaf & R. Nieuweboer	<i>De taal der Mennonieten in Siberië en hun relatie met Nederland</i>	175
Tekstuitgave	<i>Twee brieven van David Joris (ingeleid en geannoteerd door S. Zijlstra)</i>	191
Recensies		219
Signalementen		238

Mededelingen	253
Verenigingsnieuws	262
Adressen auteurs	266

Inhoud

S. Voolstra	<i>Doopsgezinden, opposanten en geestverwanten: ter inleiding</i>	7
O.S. Knottnerus	<i>'Gylieden die aen alle wateren zaeyt': doperse immigranten in het Noordduitse kustgebied (1500-1700)</i>	11
E. Hofman	<i>Gereformeerden en doopsgezinden in de spiegel van de Schriftuurlijke liederen in de zestiende eeuw</i>	61
E. Hofman	<i>De Antwerpse drukker Frans Fraeten: de verhouding tussen de vroegste gereformeerde en doopsgezinde liedboeken</i>	71
W.J. op 't Hof	<i>Gereformeerde piëtisten: opposanten en geestverwanten van de doopsgezinden</i>	83
W. Bergsma	<i>Gereformeerden en doopsgezinden in de zeventiende eeuw: van concurrentie tot acceptatie</i>	129
B. Rademaker-Helfferich	<i>Jan van Calcar: de levensweg van een doopsgezinde piëtist aan de hand van zijn 'Levensberigt'. (Met de tekstuitgave van het 'Levensberigt'.)</i>	157
S.B.J. Zilverberg	<i>Enkele aspecten van de betrekkingen tussen doopsgezinden en remonstranten tot aan het begin van de 19de eeuw</i>	181
J. Vree	<i>Doopsgezinde theologen en Groninger godgeleerden in de jaren 1834-1872</i>	195
E.H. Cossee	<i>De doopsgezinden en de opkomst van het modernisme in Nederland</i>	219
	Verslag van lopend onderzoek	241
	Recensies	249
	Signalementen	277
	Mededelingen	297
	Verenigingsnieuws	315
	Adressen auteurs	319

Inhoud

Anton van der Lem	<i>Inleiding</i>	7
Guido Marnef	<i>De gereformeerde wortels van twee Waterlandse leiders: Hans de Ries en Albrecht Verspeck</i>	9
Natascha Veldhorst	<i>'Elc hoor met vlijt': Van Manders leerzang Bethlehem als gedramatiseerde kerstboodschap</i>	21
Stephanie S. Dickey	<i>Doop door water en het zwaard. Doopsgezind martelaarschap in de kunst van Rembrandt en zijn tijdgenoten</i>	39
H.Th. van Veen	<i>Devotie en esthetiek bij Lambert ten Kate</i>	63
B.E. Dop	<i>'Terwyl in de Kalkwyk veele dier doopsgezinden woenen'. Doopsgezinden in een Groninger veenkolonie in de achttiende eeuw</i>	97
W.A. de Clercq	<i>Een andere Willem de Clercq</i>	133
Bert Zeeman	<i>Christiaan Nicolaas Wybrands (1851-1913). Leven, werk, leaat</i>	147
Gerlof Homan	<i>Nederlandse doopsgezinden in de Tweede Wereldoorlog</i>	165
J. Bosma	<i>Dat onse beste Werken Helle en Verdoemenis verdienen; een preek van Reinhard Rahusen als 'jonge Nazireër'</i>	199
R. Winsemius & S. Voolstra	<i>Inleiding</i>	207
	<i>Teksteditie</i>	207
	Verslag van lopend onderzoek	229
	Recensies	241
	Verenigingsnieuws	247
	Adressen auteurs	249

Inhoud

Anton van der Lem	<i>Woord vooraf</i>	7
	<i>Menno Simons in de Nederlandse geschiedschrijving</i>	9
J.A. Mol	<i>Menno Simons als pastoor</i>	21
W. Bergsma	<i>Van pastoor tot dopers leidsman: Menno's 'uitgang' in historisch perspectief</i>	35
S. Zijlstra	<i>De vervolging van de dopersen in Friesland, 1536-1560</i>	49
Guido Marnef	<i>'Verleid en bedrogen': berouwvolle doopsgezinden in Brabantse remissiebrieven, 1543-1565</i>	69
Otto S. Knottnerus	<i>Menno als tijdverschijnsel</i>	79
Piet Visser	<i>De Opera Omnia Theologica of de 'affecten en voornemens' van Menno's tekstbezorgers</i>	119
Werner O. Packull	<i>Enkele aspecten van de hermeneutiek van Menno Simons</i>	143
Sjouke Voolstra	<i>Donatus redivivus. Menno Simons' reformatie in theologisch perspectief</i>	159
G.J.J. van Hiele	<i>Een doperse visie. Op zoek naar een nieuw concept</i>	179
E. Hofman	<i>Een onbekend gebleven lied van Menno Simons</i>	193
W. Bergsma	<i>Calvinisten en libertijnen</i>	209
Verslag van lopend onderzoek		229
Recensies		240
Signalementen		247
Mededelingen		254
Adressen auteurs		255

Inhoud

Anton van der Lem	<i>Woord vooraf</i>	7
Sjouke Voolstra	<i>Pinksteren in praktijk. Apocalyptische lekenprophetie in de doperse hervormingsbeweging</i>	9
P.G.B. Thissen	<i>Geletterde doopsgezinden in Dordrecht in de zeventiende eeuw</i>	31
T. Alberda-van der Zijpp	<i>'It bleatemanneboek'. Dordtenaren in de Martelaarspiegel van Tieleman van Braght</i>	49
A.M.L. Hajenius	<i>'Quaet comportement'. De tucht in de Doopsgezinde Gemeente Utrecht in de zeventiende eeuw</i>	61
R.C. Lambour	<i>De Amsterdamse collegiant Jacob Jansen Voogd (1630-1710)</i>	75
Piet Visser	<i>'Indefessus Favente Deo'. Frederik Muller als onvermoeid begunstiger der doopsgezinde God geschetst</i>	91
Jacob van Sluis	<i>Herman Bakels (1871-1952) en het godsbewijs vanuit de theepot</i>	119
S. Zijlstra	<i>De brief van David Joris aan het Hof van Holland, 1539</i>	133
Anton van der Lem	<i>Twee doperse verzoekschriften uit de tijd van stadhouder Willem III</i>	149
Recensies		155
Signalementen		166
Mededelingen		175
Adressen auteurs		176

Inhoud

Anton van der Lem	<i>Woord vooraf</i>	7
Ludo Vandamme	<i>Doopsgezinden in Brugge, 1555-1575</i>	9
Michael Clemens	<i>De Mennonieten van Neustadtgödens en hun contacten in de Nederlanden</i>	25
Daan C. de Clercq	<i>Een verdwenen en vergeten 'mennistenhemel' aan het Gein</i>	39
Adriaan Plak	<i>Portfolio</i>	61
B.E. Dop, M.R. Kremer	<i>Van Oude Vlamingen en Nieuwe Zwitsers. Doopsgezinde bewegingen vanuit Deventer naar Groningen in het begin van de achttiende eeuw</i>	81
A.G. van Gilse	<i>Jan van Gilse 1810-1859, liberaal doopsgezind theoloog</i>	117
Alle Hoekema	<i>150 jaar doopsgezinde zending in historisch perspectief</i>	139
P. Ester	<i>'Wel in, maar niet van de wereld' Cultuursociologische schets van de Amish gemeenschap in Amerika</i>	159
Yme Kuiper	<i>Doopsgezinden in Harlingen en het Pachtersoproer van 1748</i>	185
Frouke Veenstra	<i>Geld en geloof bij de gemeente der Groninger Oude Vlamingen in de stad Groningen</i>	205
Joost Vermoolen	<i>Aanzienlijk of voortreffelijk? Geschiedenis van de familie Mesdag, haar genealogie en de Stichting Mesdagfonds</i>	223
Daan C. de Clercq	<i>Verkennde beschouwingen over de doopsgezinde elite in Amsterdam</i>	249
Johan Frieswijk	<i>Was er in Friesland een voedingsbodem voor het nationaal-socialisme?</i>	263
Nine Treffers- Mesdag	<i>De pastorie in Sneek onder de bezetting. Enige persoonlijke indrukken van de positie en de houding van doopsgezinden in de Tweede Wereldoorlog</i>	273

BRONNEN

- Gabe Hoekema *Lijst van publicaties betreffende het dopers vredesgetuigenis 1890-1996* 281

VERSLAG VAN LOPEND ONDERZOEK

- Philip Knijff *Drie generaties socinianisme en één foliant* 310

MEDEDELINGEN

- Piet Visser *Nieuws uit de Doopsgezinde Bibliotheek en het Doopsgezind Documentatiecentrum* 314

RECENSIES

- Voolstra, *Menno Simons* (Samme Zijlstra) 317
 Dagboek Pieter Jansz (A.Th. Boone) 319
 Israel, *The Dutch Republic* (Samme Zijlstra) 321

SIGNALEMENTEN

324

VERENIGINGSNIEUWS

- Verslag Roosendaal 332
 Verslag Heerenveen 333
 Ledenlijst 335
 Adressen auteurs 336

Inhoud

Redactioneel

Brad S. Gregory	<i>Het martelaarschap: voorgeschreven en beschreven. Menno's Troestelijke Vermaninge en het Offer des Heeren</i>	11
Daniel Horst	<i>Een doperse bijeenkomst op een katholieke propagandaprent uit 1590</i>	23
S. Zijlstra	<i>Gereformeerden en Doopsgezinden in Emden, ca. 1560-1620</i>	41
Gary K. Waite	<i>Dopers anticlericalisme en lekenheiligheid. Doperse heiligen en heiligheid in de Nederlanden</i>	65
Adriaan Plak	<i>Portfolio Jan Luyken</i>	85
R.C. Lambour	<i>De familie en vrienden van Daniel Zwicker (1612-1678) in Amsterdam</i>	113
Piet Visser	<i>De pelgrimage van Jan Luyken door de doopsgezinde boekenwereld</i>	167

BRONNEN

Attila Kis	<i>De brief van Adam Francke, geschreven in Amsterdam, 15 februari 1667</i>	197
------------	---	-----

MEDEDELINGEN

Erratum DB 1998	229
Stand van zaken onderzoeksproject Elitevorming onder doopsgezinden in de Republiek	229
Studiedag te Leeuwarden op 28 mei 1999	231

RECENSIES

Snyder	<i>Anabaptist History and Theology</i> (S. Voolstra)	232
Friesen	<i>Erasmus, the Anabaptists and the Great Commission</i> (S. Voolstra)	234
Spaans	<i>Armenzorg in Friesland</i> (A. van der Lem)	235

SIGNALEMENTEN	240
VERENIGINGSNIEUWS	
Najaarsexcursie van de DHK 23-25 oktober 1998	250
Voorjaarsbijeenkomst van de DHK op 29 mei 1999	256
Ledenlijst	257
Adressen auteurs	258

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
Sjouke Voolstra	<i>Doopsgezinde Historische Kring, 25 jaar van dienstbaarheid</i>	9
Piet Visser	<i>'Niet al die roepen, Heere, Heere, en comen in Gods rijke soet'. De marginale, maar markante menniste bijdrage tot het genre van de Nederlandse gebedsliteratuur in de zeventiende eeuw</i>	21
R.C. Lambour	<i>Aanvullingen op het onderzoek naar het Amsterdams milieu van Daniel Zwicker (1612-1678)</i>	53
S. Zijlstra	<i>Jacobus Rijdsdijk en de strijd om de belijdenissen</i>	67
Rita Hooijschuur	<i>Het nagelaten dagboek van Lambertus van Calcar 1845-1905</i>	91
Feiko H. Postma	<i>Mennonieten tussen vrijheid en dictatuur. Nederlands-Russische onenigheid in de spiegel van na-oorlogs repatriëringsbeleid</i>	111
Adriaan Plak	<i>De wortel van het kwaad in honderd tekeningen bijeengebracht. Portfolio, ingeleid en toegelicht door Adriaan Plak</i>	121
VERSLAG VAN LOPEND ONDERZOEK		
Annelies Verbeek	<i>Een doopsgezind tijdschrift en haar gereformeerde tegenhanger. Deïsme en ongelooft in de Vaderlandsche letteroefeningen en de Nederlandsche Bibliotheek</i>	137
BRONNEN		
W. Bergsma en S. Zijlstra	<i>De lezing 'Mystiek en Spiritualisme in de Nederlanden der zestiende eeuw' van Bruno Becker uit 1928</i>	153
RECENSIES		
Bergsma	<i>Tussen Gideonsbende en publieke kerk. Een studie over het gereformeerd protestantisme in Friesland, 1580-1650 (A. van der Lem)</i>	177

Tanneberger	<i>Die Vorstellung der Täufer von der Rechtfertigung des Menschen</i> (Sj. Voolstra)	182
Panhuysen	<i>De beloofde stad. Opkomst en ondergang van het koninkrijk der wederdopers</i> (S. Zijlstra)	184
Hamilton	<i>The Apocryphal Apocalypse. The Reception of the Second Book of Esdras (4 Ezra) from the Renaissance to the Enlightenment</i> (Sj. Voolstra)	186
Oosterbaan	<i>Doordacht geloven. Verspreide geschriften, uitgegeven onder redactie van A.G. Hoekema en S. Voolstra</i> (Annelies Verbeek)	187
Van der Linde	<i>Het Koninkrijk van God is de stad op de berg. Wat heeft Jezus zelf gewild?</i> (H.B. Kossen)	189
SIGNALEMENTEN		192
VERENIGINGSNIEUWS		202
	Ledenlijst	204
	Personalia auteurs	205
	Adressen auteurs	206
	Colofon	207

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
Piet Visser	<i>In memoriam Samme Zijlstra (1953-2001)</i>	9
Aline Goosens	<i>Karel v en de onderdrukking van de wederdopers</i>	15
Gary K. Waite	<i>Dienaren en dienaressen van de duivel; anabaptisten en duivelse samenzweringen in het vroeg-moderne Europa</i>	33
Mirjam G.K. van Veen	<i>'Geboren voor de contramine...'. Coornherts polemieek tegen de dopers</i>	73
Fred van Lieburg	<i>Doopsgezinde en gereformeerde (leken)predikers in Nederland (16e-19e eeuw)</i>	95
A. Blaauw	<i>Doopsgezinden in Noordeind in de 17e eeuw; hun gemeente, hun vermaning en hun plaats in het dorp</i>	119
Ruud Lambour	<i>Doopsgezind of niet? Sybrandt Hansz Cardinael, Abraham de Graaf en Gerrit Uylenburg</i>	177
Paul Eggermont	<i>Pieter Leendertsz.: Vrugten der eenzaamheid. Een 18e-eeuwse quaker tussen de doopsgezinden</i>	195
Sjoukje Colenbrander	<i>De weefzolder van het doopsgezinde weeshuis aan de Prinsengracht in Amsterdam</i>	203
Sjouke Voolstra	<i>De gulden weg voor de vergulde middenstand. Het doopsgezinde godgeleerd onderwijs rond 1850</i>	219
BRONNEN		229
Piet Visser	<i>Een achttiende-eeuws afschrift van een verordening uit 1659 voor uiterlijk, kleding en huisinrichting bij de Groninger Oude Vlamingen</i>	229

Anton van der Lem	<i>Onder predikanten. Een notitieschriftje van Jakob Huizinga, doopsgezind predikant in West-Knollendam 1831-1834</i>	239
RECENSIES		277
Gregory	<i>Salvation at Stake. Christian Martyrdom in Early Modern Europe</i> (M.J. Blok)	277
	<i>Das Königreich der Täufer. Reformation und Herrschaft der Täufer in Münster</i> (S. Zijlstra)	280
Harline, Put	<i>A Bishop's Tale. Mathias Hovius among his Flock in Seventeenth-Century Flanders</i> (Anton van der Lem)	281
Veen	<i>Obedience to the law of Christ. An inquiry into the function of the Mosaic law in Christian ethics from a Mennonite perspective</i> (Annelies Verbeek/Wieteke van der Molen)	284
SIGNALEMENTEN		289
VERENIGINGSNIEUWS		299
	Ledenlijst	300
	Personalia en adressen auteurs	301
	Colofon	303

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
Willem Stuve	<i>De dienaarschap van de Oud-Vlaamse gemeenten te Haarlem. Personen en hun achtergronden</i>	11
Annelies Verbeek	<i>De Vereenigde Doopsgezinde Gemeente Amsterdam in de eerste helft van de negentiende eeuw</i>	101
Pieter Post	<i>God! ontzaglijk Albestuurder! Een 'voortreffelijk' lied van Arend Hendrik van Gelder (1756-1819)</i>	115
Robbert A. Veen	<i>Van Navoring tot "Praktische Rigting" Het Benderiaanse paradigma van de Doperse identiteit in verband met de theologie van Sytze Hoekstra</i>	127
Gerke van Hiele, Jan Franssen en Tom Dueck	<i>Kom in de kring De verbouwing van de doopsgezinde kerk in Wageningen</i>	155
Piet Visser	<i>Schabaliana: een bibliografische na-oogst van het werk van Dierick en Jan Philipsz Schabaelje</i>	173
BRONNEN		
Marietje E. Kuipers	<i>Wilhelmina Baier-Nikkel, 1895-1984</i>	211
RECTIFICATIE		
	<i>Correctie tabel 1 uit artikel van A. Blaauw, Doopsgezinden in Noordeind in de 17e eeuw (DB 27)</i>	261
RECENSIES		
	<i>Hoekema, Dutch Mennonite Mission in Indonesia. Historical Essays (A. Verbeek)</i>	262
	<i>Bauman en Krabill (eds), Anabaptism and Mission. A Bibliography 1859-2000 (A. Hoekema)</i>	263

Hoekema, Hoekema en Visser (eds), <i>'Geen cel ketent deze dromen'. Een dagboek over ideaal en werkelijkheid van Cor Inja</i> (B. Rademaker-Helfferich)	265
Zijlstra, <i>Om de ware gemeente en de oude gronden. Geschiedenis van de dopersen in de Nederlanden 1531-1575</i> (F. van Lieburg)	267
SIGNALEMENTEN	270
VERENIGINGSNIEUWS	281
Ledenlijst	283
Personalía auteurs	284
Adressen auteurs	285
Colofon	286

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
Laas Terpstra	<i>De disputatie tussen Melchior Hoffman en Martin Bucer op de synode van Straatsburg (1533)</i>	11
Piet Visser	<i>'Ick vreesse uwer sielen seer'. Johannes a Lasco kruist in 1544 vreedzaam de degens met Menno Simons en een vertegenwoordiger van David Joris</i>	43
Piet Visser	<i>Het bedrieglijk onbewogen bestaan van brieven. Een editorische vergelijking tussen de geschreven en de gedrukte martelaarsteksten van Jeronimus en Lysken Segers</i>	65
Jesse Spohnholz	<i>Overlevend non-conformisme. Anabaptistische tradities en hun regulering in laat zestiende-eeuws Wezel</i>	89
Sjouke Voolstra	<i>Huiskopers of Danziger Oude Vlamingen</i>	111
Annelies Verbeek	<i>De 'theologie' van Joost Hiddes Halbertsma (1789-1869)</i>	125
John A. Lapp en Ed van Straten	<i>Doopsgezind Wereldcongres: van een Europees-Amerikaanse conferentie tot een wereldwijde Koinonia</i>	151
BRONNEN		
Piet Visser (ed.)	<i>Zes onbekende martelaarsbrieven van Jeronimus Segers (†1551)</i>	195
RECTIFICATIE		
	<i>Correctie artikel van W. Stuve, De dienaarschap van de Oud-Vlaamse gemeenten te Haarlem; personen en hun achtergronden (DB 28)</i>	250
INTERVIEW		
	<i>'Yn petear oer it ferline of ferlenne'. Een gesprek met Sjouke Voolstra</i>	251

RECENSIES

A.M.L. Hajenius	<i>Dopers in de Domstad; geschiedenis van de Doopsgezinde Gemeente Utrecht 1639-1939</i> (B. Rademaker-Helfferich)	265
H. Abels	<i>Doopsgezinde families in het Oldambt (1520-1811); Geschiedenis der doopsgezinden in het Oldambt (1577-1811)</i> (M.B. Kremer)	268
L. Brussee van der Zee (et al.)	<i>Balanceren op de smalle weg</i> (B. Rademaker-Helfferich)	270
H.P. Jürgens	<i>Johannes a Lasco in Ostfriesland; Der Werdegang eines europäischen Reformators</i> (P. Visser)	273
H.-J. Goertz	<i>Das schwierige Erbe der Mennoniten; Aufsätze und Reden</i> (S. Voolstra)	277
B.S. Gregory (ed.)	<i>The forgotten writings of the Mennonite martyrs</i> (P. Visser)	279
A. Hamilton	<i>The Family of Love. I: Hendrik Niclaes</i> (P. Visser)	282
SIGNALEMENTEN		288
VERENIGINGSNIEUWS		296
	Ledenlijst	300
	Personalia auteurs	301
	Colofon	303

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
Piet Visser	<i>In memoriam professor dr. Sjouke Voolstra (1942-2004)</i>	13
Aart de Groot	<i>Fausto Sozzini (1539-1604)</i>	37
Mark H. Alderink	<i>Socinianisme als religie van de rede; de Diatriba de socinianismo van de cartesiaanse theoloog Abraham Heidanus</i>	53
Wiebe Bergsma	<i>Bogermans voorbeeld? De bekeerde sociniaan Jacobus Lautenbach</i>	72
Peter G. Bietenholz	<i>Erasmus en het zeventiende-eeuwse antitrinitarisme; het geval Daniel Zwicker en Daniel de Breen</i>	103
Wiep van Bunge	<i>De bibliotheek van Jacob Ostens: spinozana en sociniana</i>	125
Eric H. Cossee	<i>Meer verschil dan overeenkomst; remonstrantisme en socinianisme vergeleken door Adriaan van Cattenburgh in zijn Specimen controversiarum inter remonstrantes et Socinum (1728)</i>	141
Joris van Eijnatten	<i>Vijf vertogen over ketterij; waarheid, dwaling en de historiografie van het antitrinitarisme, 1650-1800</i>	153
Aart de Groot	<i>Dirk Rafaëlsz Camphuysen en het socinianisme</i>	165
Wim Janse	<i>Gereformeerd antisocinianisme</i>	180
Atilla Kis	<i>Enkele contacten van Transsylvaanse unitariërs met de zeventiende en achttiende- eeuwse Nederlandse samenleving</i>	193
Marius van Leeuwen	<i>Simon Episcopius en het socinianisme</i>	202
Florian Mühlegger	<i>De reactie van Hugo Grotius op het socinianisme</i>	210

Bonny Rademaker- Helfferich	<i>Een verschrikkelijk en gruwelijk kwaad; socinianisme in Deventer; een Deventer pamflettenstrijd van 1669 tot 1671</i>	237
Piet Visser	<i>De haat-liefde relatie tussen doperdom en socinianisme in de doperse historiografie</i>	249
Piet Visser	<i>Op zoek naar collegiantische liederen met sociniaanse trekken in Stapels Lusthof der zielen (1681)</i>	265
Sibbe Jan Visser	<i>Het heldere licht van de waarheid; de briefwisseling tussen Samuel Nearanus en Martinus Ruarus</i>	292

BIJLAGE

Tony André	<i>Socinus' portret op een snuifdoos</i>	313
------------	--	-----

AUTEURS	317
---------	-----

COLOFON	320
---------	-----

Inhoud

	Redactioneel	
Douglas H. Shantz	<i>David Joris, piëtistische heilige; het beroep op Joris' geschriften door Christian Hoburg, Gottfried Arnold en Johann Wilhelm Petersen</i>	11
Willem Stuve	<i>Herrie om een huis; de huiskopertwist kritisch bekeken</i>	33
A. Blaauw	<i>Over de Waterlands-dooptsgezinde schilder Abraham de Verwer van Burchstraete; over zijn vrouw Barbara van Sillevoirt, en iets over zijn vroegste werken</i>	75
Ruud Lambour	<i>De alchemistische wereld van Galenus Abrahamsz (1622-1706)</i>	93
	<i>De iconografie van doctor Galenus Abrahamsz (1622-1706)</i>	169
Keith L. Sprunger	<i>Frans Houuttuyn, Amsterdams boekverkoper; preken, uitgeven en de doopsgezinde Verlichting</i>	183
Koen Zondag	<i>In alles singulier; een verhaal over Pieter de Clercq (1849-1934)</i>	205
André J. du Croix	<i>Weerloos weerbaar; het verzet van dominee André du Croix, (1910-1945)</i>	223
Gerlof D. Homan	<i>Een doopsgezinde gemeente in oorlogstijd: Zuid-Limburg, Heerlen</i>	263
Lineke H. Buijs	<i>Frits Kuiper (1898-1974); kameraad van rood, vriend van de Jood</i>	277
RECENSIES		301

SIGNALEMENTEN	313
VERENIGINGSNIEUWS	327
AUTEURS	338
COLOFON	340

Inhoud

Piet Visser	<i>Ter introductie</i>	7
ARTIKELEN		
Laas Terpstra	<i>Een 'nieuw' geschrift. Een onderzoek naar Melchior Hoffmans commentaar op Daniël 12</i>	13
Mirjam van Veen	<i>'Ontallijcke brieven van eenderley materie' De propaganda van David Joris</i>	39
Mary S. Sprunger	<i>Iemand burgemeester maken. Doopsgezinden en regentengeslachten in de Gouden Eeuw te Amsterdam</i>	75
Rina Knoeff	<i>'Het kunstige, toch verderfelyke gestel'. Een cultuurhistorische interpretatie van de anatomische atlas van Govert Bidloo</i>	123
Marcel Kremer	<i>Teken aan de wand. Een onderzoek naar de naleving van de Loppersummer voorschriften onder de Groninger Oude Vlamingen in de stad Groningen</i>	141
Simon Vuyk	<i>'Wat is dit anders dan met onze eigen hand deze gruwelen te plegen?' Remonstrantse en doopsgezinde protesten tegen slavenhandel en slavernij in het laatste decennium van de achttiende eeuw</i>	171
Pieter Post	<i>'Fiolen van spot en minachting'. Christelijke Gezangen en Liederen, de Haarlemse bundel van 1804/05</i>	207
Gerlof D. Homan	<i>'We hebben ze lief gekregen'. Het verblijf van Russische mennonieten in Nederland van 1945 tot 1947</i>	225
TEKSTEDITIE		
Piet Visser	<i>De Zon boven Waterland. Nieuw licht op een veronachtzaamde nasleep van de 'Lammerenkrijgh' dankzij de teksteditie van een nieuwe bron: Conferentie gehouden met de vereenigde gemeentens tot Amsterdam als oock met de Vlaemse gemeente aldaer haer vergadering houdende inde Zon op de Zingel. Anno 1673 op den 6, 7, 8 Martius</i>	255

RECENSIES		292
Piet Visser	Geoffrey Dipple, <i>'Just as in the Time of the Apostles'. Use of History in the Radical Reformation</i> (Kitchener, 2006)	292
Piet Visser	Helmut Isaak, <i>Menno Simons and the New Jerusalem</i> (Kitchener, 2006)	295
Bonny Rademaker	Gerard van der Kooi, <i>De Wynberch des Heren. Godsdienstige veranderingen op Texel 1514-1572</i> . (Hilversum, 2005)	299
Piet Visser	Friso Lammertse & Jaap van der Veen, <i>Uylenburgh & Zoon. Kunst en commercie van Rembrandt tot De Laïresse 1625-1675</i> (Zwolle & Amsterdam, 2006)	301
Bonny Rademaker	Mechteld Gravendeel, Willem Stuve & Sjouke Voolstra (red.), <i>Bezweegen Broederschap. Het wel en wee van de Dantziger Oude Vlamingen te Haarlem in de eerste helft van de achttiende eeuw opgetekend door Eduard Simonsz Toens in zijn Memoriaal (1735-1749)</i> (Hilversum, 2005)	304
Jaap de Jong	Sibrand P. Martens & Simon Vuyk (red.), <i>Ik heb het groote doel mijner Aardsche bestemming bereikt. De brieven van student Martens (1794-1798) en zijn leven als doopsgezind predikant, schoolopziener, vertaler en dichter in Nederland (1798-1852)</i> (Hilversum, 2005)	307
Piet Visser	Henry Schapansky, <i>The Mennonite Migrations (and the Old Colony, Russia)</i> (Rosenort, 2006)	309
Piet Visser	Annelies Verbeek, <i>'Menniste Paus'. Samuel Muller (1785-1875) en zijn netwerken</i> (Hilversum, 2005)	311
Piet Visser	Hanspeter Jecker & Alle G. Hoekema (eds.), <i>Testing Faith and Tradition: Europe</i> (Intercourse & Kitchener, 2006)	314
Pieter Post	A. le Coq, <i>Wat vlied' of bezwijk'. Het vrijzinnige kerklied in Nederland 1870-1973</i> (Kampen, 2005)	316
Jasper Vree	Anna Voolstra, Alle G. Hoekema & Piet Visser (red.), <i>Beeldenstormer uit bewogenheid. Verzamelde opstellen van Sjouke Voolstra</i> (Hilversum, 2005)	318
SIGNALEMENTEN		327
MEDEDELINGEN		343
VERENIGINGSNIEUWS		345
PERSONALIA VAN AUTEURS EN MEDEWERKERS		350
COLOFON		352

Inhoud

Jelle Bosma	<i>Redactioneel</i>	7
ARTIKELLEN		
Marius Romijn	<i>Hoe gebruikte Menno het Oude Testament?</i>	11
Mirjam van Veen	<i>David Joris' Memoryaell</i>	31
Gary K. Waite	<i>Wraakzuchtige gastheren en het als bij toverslag kunnen lezen en schrijven; propaganda tegen en vervolging van anabaptisten en heksen in de Zuidelijke Nederlanden, 1530-1600</i>	41
Gary K. Waite	<i>Tolereren de onlangs getolereerden de ander? Spiritualisten, dopers en Joden in de Nederlanden</i>	69
Sebo H. Abels	<i>Friese doopsgezinde investeerders in de energievoorziening van de zeventiende eeuw</i>	93
Alex Noord	<i>Verlichting, vroomheid en verbondenheid: Marten Schagen en zijn vertaalwerk van James Hervev</i>	103
Piet Visser	<i>Verlichte doopsgezinden: Cornelis van Engelen (1726-1783) en zijn tijdschrift de Filosooph</i>	121
Anna Voolstra	<i>Van Groninger Oude Vlaming tot Amsterdamse lammist: de doopsgezinde predikant Allard Hulshoff (1734-1795) tussen rechtzinnigheid en rede</i>	159
Kees van Duijn	<i>Miskotte als theologisch bemiddelaar tussen dopers en calvinisten? Een essay naar aanleiding van Het tegoed van K.H. Miskotte; de actuele betekenis van zijn denken voor de gereformeerde theologie</i>	181
C. Arnold Snyder	<i>Beeldenstormer uit bewogenheid; Sjouke Voolstra als anabaptistisch kerkhistoricus en zijn invloed op de dooperse geschiedschrijving</i>	195
RECENSIES		
Anna Voolstra	Karin Evers (ed.), <i>De idealen van Pieter Teyler; een erfenis uit de Verlichting</i> (Haarlem, 2006)	207
Mirjam van Veen	J.D. Roth & J.M. Stayer (eds.), <i>A companion to anabaptism and spiritualism, 1521-1700</i> (Leiden, 2007)	209
Hans de Waardt	Gary K. Waite, <i>Eradicating the devil's minions; anabaptists and witches in Reformation Europe, 1525-1600</i> (Toronto, 2007)	211

Bonny Rademaker- Helfferich	Alfred Rudolf van Wijk, <i>Plicht tot leren & plichten leren; een onderzoek - naar de ontwikkeling van de doperse geloofsopvoeding in de Lage Landen (ca. 1540-1811), aan de hand van in druk verschenen geloofspedagogische geschriften</i> , deel 1: <i>Tekst</i> , deel 2: <i>Appendices; geraadpleegde archivalia; geraadpleegde bronnen [...]; geraadpleegde literatuur; register op bijbelse persoonsnamen; register op overige persoonsnamen; register op plaatsnamen</i> , (Kampen, 2007)	213
Yme Kuiper	Cor Trompetter, <i>Eén grote familie; doopsgezinde elites in de Friese Zuidwesthoek 1600-1850 (Doperse Documentaire Reeks 4)</i> (Hilversum, 2007)	215
SIGNALEMENTEN		222
VERENIGINGSNIEUWS		226
PERSONALIA VAN AUTEURS		232
COLOFON		234

Inhoud

Jelle Bosma	Redactioneel	7
ARTIKELLEN		
O. Schutte	<i>Jacob Pietersz. van der Meulen of Jacob Pietersz. van der Moelen?</i>	9
Dirk de Vries	<i>'Aardenburg anno 1662'; een gevelsteen thuisgebracht</i>	21
Anna Voolstra	<i>400 jaar doopsgezinden bij 't Lam in Amsterdam; wat een kerkgebouw kan vertellen over de gemeente die zich er thuis weet</i>	33
Huib J. Zuidervaart	<i>'Meest alle van best mahoniehout vervaardigd'; het natuurfilosofisch instrumentenkabinet van de doopsgezinde kweekschool te Amsterdam, 1761-1828</i>	63
Alle G. Hoekema	<i>Een oorlogsdagboek van een Haagse predikantsvrouw, 1940-1945</i>	105
Gerke J.J. van Hiele	<i>De zevensprong; over doperse spiritualiteit</i>	127
Joute de Graaf, Piet Visser & Rob B. Workel	<i>Een drieluik over een gedenkwaardige drietraps happening bij de presentatie van drie doopsgezinde memorabilia te Witmarsum</i>	153
Bonny Rademaker- Helfferich	<i>160 jaar vermaning in Steenwijk (1848-2008)</i>	177
Piet Visser	<i>In memoriam Carl Friedrich Brüsewitz (1919-2008)</i>	197
Auke de Jong	<i>In memoriam Cornelis van Duin (1927-2008)</i>	203

TEKSTUITGAVE

- Piet Visser *Pieter Jansz Twisck (1565-1636) en zijn Vader Ons; Pleidooi voor nieuw onderzoek naar een van de productiefste menniste oudsten, ter inleiding van de teksteditie van een herontdekt maar onvoltooid gebleven handschrift* 209

RECENSIES

- Henk Looijesteijn Govert Snoek, *De Rozenkruisers in Nederland; voornamelijk in de eerste helft van de 17e eeuw: een inventarisatie* (Haarlem, 2006) 267
- Bonny Rademaker -Helfferich An Keuning-Tichelaar & Lynn Kaplanian-Buller, *De verbindende kracht van quilts; lappendeken van verhalen* (Witmarsum, 2008) 271
- Mirjam de Baar Rudolf Cordes, *Jan Zoet, Amsterdammer 1609-1674; leven en werk van een kleurrijk schrijver* (Hilversum, 2008) 273
- Jelle Bosma Machiel Bosman, *Elisabeth de Flines; een onmogelijke liefde in de achttiende eeuw* (Amsterdam, 2008) 275
Antonio Orejudo, *Dopersvuur; roman* (Amsterdam, 2008)
- Piet Visser James Lowry, *Documents of brotherly love; Dutch mennonite aid to Swiss anabaptists, I, 1635-1709; introduced, transcribed, translated, and annotated; edited by David J. Rempel Smucker & John L. Ruth* (Millersburg, OH, 2007) 278
Jeremy Dupertuis Bangs, *Letters on toleration; Dutch aid to persecuted Swiss and Palatine mennonites 1615-1699; transcribed, translated and introduced* (Rockport, 2004)

SIGNALEMENTEN	285
VERENIGINGSNIEUWS	288
PERSONALIA AUTEURS	292
COLOFON	294

Inhoud

Jelle Bosma & Piet Visser	<i>Inleiding; over ketters en kerkvolk, notabelen en nieuwe rijken, socialisten en liberalen, vrijzinnigen en orthodoxen, heterodoxen en homoseksuelen, lesbo's en ander ongeregeld</i>	9
ARTIKELEN		
James Urry	<i>De beleving van rijkdom en armoede door Nederlandse en Russische doopsgezinden</i>	23
Peter Kriedte	<i>Bescheidenheid, zakelijke soberheid en vroeg-industrieel kapitalisme; geloof en handel in de Krefeldse doopsgezinde gemeente (1600 tot ca. 1830)</i>	59
James W. Lowry	<i>350 jaar lang gezag en zeggingskracht; de receptie-geschiedenis van Van Braghts Martelaers spiegel bij de Amish</i>	83
Anna Voolstra	<i>150 jaar Doopsgezinde Bijdragen; over de vraag waar de Bijdragen aan willen bijdragen</i>	119
BIOGRAFISCHE ARTIKELEN		
Daan de Clercq	<i>Jan Kops (1765-1849)</i>	143
Piet Visser	<i>Matthijs Siegenbeek (1774-1854)</i>	145
Anna Voolstra	<i>Maria Aletta Hulshoff (1781-1846)</i>	148
Bonny Rademaker-Helfferich	<i>Joost Hiddes Halbertsma (1789-1869)</i>	151
Anna Voolstra	<i>Pieter Huidekoper (1798-1852)</i>	155
Yme Kuiper	<i>Steven Blaupot ten Cate (1807-1884)</i>	158
Anna Voolstra	<i>Christiaan Pieter van Eeghen (1816-1889)</i>	161
Piet Visser	<i>Frederik Muller (1817-1881)</i>	164
Piet Visser	<i>Anthony Winkler Prins (1817-1908)</i>	166
Piet Visser	<i>Jakob Gijsbert de Hoop Scheffer (1819-1893)</i>	168

Anna Voolstra	<i>Eduard Douwes Dekker (1820-1887)</i>	171
Piet Visser	<i>Christiaan Sepp (1820-1890)</i>	174
Piet Visser	<i>Klaas Ris (1821-1902)</i>	176
Leo Adriaenssen	<i>Cornelis Hartsen (1823-1895)</i>	179
Piet Visser	<i>Hendrik Willem Mesdag (1831-1915) & Sientje Mesdag-van Houten (1834-1909)</i>	182
Bonny Rademaker- Helfferich	<i>Jacobus Craandijk (1834-1912)</i>	185
Bonny Rademaker- Helfferich	<i>Lawrence Alma-Tadema, Sir (1836-1912)</i>	188
Daan de Clercq	<i>Pieter van Eeghen (1844-1907)</i>	192
Daan de Clercq	<i>Frederik Johannes [Frits] Lugt (1884-1970)</i>	194
ARTIKELLEN		
Willem Stuve	<i>Een Leidse lacune; schets van de geschiedenis van de Oud-Vlaamse gemeenten van Leiden</i>	197
Willem Stuve	<i>Een roepende in de woestijn; Louwerens Willems (1589-1636), voorvechter van de Oude Vlamingen</i>	217
Wiebe Bergsma & Piet Visser	<i>De sociniaanse problemen van de collegiantische boek- verkoper Simon Pietersz Boncq</i>	243
Nina Geerdink	<i>U vraagt, wij draaien? De huwelijksgedichten van Katharina Lescaijle (1649-1711) voor rijke doops- gezinden</i>	267
Michael Clemens	<i>Hoe een doopsgezind vermaner een laatste rustplaats vond op een gereformeerd kerkhof; Pieter Alberts Swart, belangrijk lid van de achttiende-eeuwse doopsgezinde gemeente van Neustadtgödens in Oost-Friesland</i>	287
Yme Kuiper	<i>Van patriot tot notabele; de reis van de doopsgezinde koopman Pieter Cats uit Leeuwarden door de Repu- blik in de nazomer van 1792</i>	303
Joris Oddens	<i>Menistenstreken in het strijdperk; het eerste parlement van Nederland en de mythe van de moderate middenpartij</i>	337

Bernhard Kruithof	<i>Uit de dagboeken van de doopsgezinde predikant Jakob Huizinga (1809-1894) over geloof, hoop en liefde</i>	363
Annie Rekker- van der Werff	<i>De eerste vrouwelijke predikanten in Nederland</i>	411
Froukje Pitstra	<i>'Daar ik altijd meer algemeen vrijzinnig georiënteerd was gebleven, dan speciaal Doopsgezind'; de vorming van het eigenzinnige vermanerschap van Anne Zernike (1887-1972)</i>	441
PERSONALIA AUTEURS		469
COLOFON		472

Inhoud

JELLE BOSMA & PIET VISSER, Redactioneel 7

ARTIKELEN

LAAS TERPSTRA, Vijf op een rij? De pamflettenstrijd tussen Melchior Hoffman en Nikolaus von Amsdorf in kaart gebracht 17

WILLEM STUVE, Een selectie van schriftelijke bijdragen uit de hoek van de Oud-Vlaamse (Huislopers) doopsgezinden 49

WILLEM STUVE, Een zeventiende-eeuws groepsportret. De ondertekenaars van de *Confessie van Dordrecht* in 1632 75

NEL KLAVERSMA, Jan Luyken (1649-1712). Dichter en boekillustrator 87

MARGREET VAN DER HUT, Berymde Tafereelen 105

JELLEKE KRAMER, Doopsgezinden in Bunschoten en Spakenburg 129

JEANINE OTTEN, Saackle Claessens. Een doopsgezinde kaarsenmaker en verkoper van verfstoffen in Harlingen (1679) 149

ALEX NOORD, Friso is't cieraad van den mennoniet. Orangisme onder doopsgezinden in de achttiende eeuw 173

YME KUIPER, 't Cieraad van onze Stad ... Anna Braam (1738-1777). Brui-
loftsverzen en portretten als venster op de positie van vrouwen binnen
geleerde doopsgezinde kringen in Harlingen rond 1750 197

ALPITA DE JONG, Het 'doopsgezind boeddhisme' van Joast Hiddes
Halbertsma (1789-1869) 223

INHOUD

PIETER POST, In de wereld, maar niet van de wereld? Vriend en vijand in de doopsgezinde liedteksten van de negentiende eeuw 241

MARIUS ROMIJN, 'De steengroeve' van Herman Bakels als anticiperende parabel 257

LUUK A. BROER, Dominee W. Broer. Prediker 279

PIET VISSER, In memoriam professor dr. Irvin B. Horst (1915-2011) 297

RECENSIES

HERMAN MEDDENS, *Op walvisjacht naar Spitsbergen. Een hachelijke onderneming in de Noordelijke IJszee (1774-1778)* 305

ALLE G. HOEKEMA, Jaime Prieto Valladares, *Mission and migraine. Global Mennonite History Series: Latin America* 308

J. SCHIERE, Carel Roessingh & Tanja Plasil, *Between horse & buggy and four-wheel drive. Change and diversity among Mennonite settlements in Belize, Central America* 310

JAN SMELIK, Pieter Post, *Geschiedenis van het doopsgezinde kerklied (1793-1973). Van particularisme naar oecumeniciteit* 314

WIETEKE VAN DER MOLEN, C. van Duin, *Het bijbels ongelooft. Een radicaal-doperse theologie van het Oude Testament* 318

PIET VISSER, Peter J. Klassen, *Mennonites in early modern Poland & Prussia* 320

SIGNALEMENTEN 325

VERENIGINGSNIEUWS 2009 en 2010 331

LEDENLIJST 336

PERSONALIA AUTEURS 340

Inhoud

JELLE BOSMA & PIET VISSER, Redactioneel 7

ARTIKELEN

AUKE F. DE JONG, Zoektocht naar doperse identiteit 17

PIET VISSER, Eenvoudige deftigheid. Het ideaal en imago van beschaving bij de doopsgezinden in de eerste helft van de negentiende eeuw 61

BERT DOP, Aandacht voor de doodgewone doopsgezinde dorpsdominee. Over een mislukte poging om beter in de behoeften van kleine plattelands-gemeenten te voorzien 89

ALFRED R. VAN WIJK, Metamorfosen in het doopsgezind eigene. Twee eeuwen identiteit voorgehouden aan jongeren (1812-2012) 111

HIJME STOFFELS, Entreebiljet of visitekaartje? Persoonlijke belijdenissen van doopsgezinden geanalyseerd 131

GERKE J.J. VAN HIELE, Doopsgezinde identiteit? Een eeuw brochures in ADS folders in vogelvlucht 167

JELLE BOSMA, Hoe meer godsdienst, des te minder heimwee. Over het vertrek rond 1850 van de orthodoxe doopsgezinden uit Balk 199

RUUD LAMBOUR, Het doopsgezinde milieu van Michiel van Musscher (1645-1705) en van andere schilders in zeventiende-eeuws Amsterdam. Een revisie en ontdekking 223

GERLOF HOMAN, De Marcus-zending in het voormalige Nederlands Nieuw-Guinea 259

INHOUD

- PIETER POST, Hoedster van het geloof. Over de manier waarop de doopsgezinde ‘ambts’-opvatting en hun gemeentemodel gunstig uitpakten voor de rol van de vrouw 271
- PIET VISSER (ED.), Kritisch commentaar van een collegiantische kwelgeest. Twee manuscripten en een pamflet van Jan Knol uit de jaren 1655-1659, ingeleid en van aantekeningen voorzien 285
- PIET VISSER, In memoriam dr. Simon Verheus 351

RECENSIES

- ANNA VOOLSTRA, Maarten Hell & Emma Los, *Geboortegrond; vier eeuwen familie Salm* 361
- MIRJAM VAN VEEN, *Menno, eenmalig magazine/ Kracht van een minderheid; doopsgezinden in Nederland/ Gedoopt! Vijf eeuwen doopsgezinden in Nederland* 363
- PIET VISSER, Willem de Bakker, Michael Driedger & James Stayer, *Bernhard Rothmann and the Reformation in Münster, 1530-1535* 364
- PIET VISSER, Alle G. Hoekema & Hanspeter Jecker (red.), *Geloof en traditie beproefd; geschiedenis van dopers Europa ca. 1800-2000* 367
- PIET VISSER, Bert Koene, *De Caeskopers; een Zaanse koopmansfamilie in de Gouden Eeuw* 369
- PIET VISSER, Alle G. Hoekema & Elisabeth J.T. Brussee-Van der Zee (eds.), *‘Bloembollen’ voor Westerbork*, 372
- YME KUIPER, De *roots* van de Hollandse Fehrs uit de Oude Kolonie. Historisch en antropologisch commentaar bij Arlette Kouwenhoven, *De Fehrs; kroniek van een Nederlandse mennonietenfamilie* 375

- SIGNALEMENTEN 385
VERENIGINGSNIEUWS 389
LEDENLIJST 393
PERSONALIA AUTEURS 396

Inhoud

JELLE BOSMA & PIET VISSER, Redactioneel 9

ARTIKELLEN

ANNA VOOLSTRA, Voor wie het verleden niet kent, is het heden een raadsel. 40 jaar Doopsgezinde Historische Kring 13

PIET VISSER, Van baksteenbruin naar veelkleurigheid. De metamorfose van de *Doopsgezinde Bijdragen* gedurende 40 jaar DHK 27

ADRIAAN PLAK, ‘Gewigtige redenen om sig niet te begeven in den huwelyken staat met de gene die roomsgesind sijn’. Rumspringa in de Doopsgezinde Bibliotheek 51

EDWIN DE JONG, De huidige Doopsgezinde Gemeente Ouddorp in perspectief 67

ELMA POSTHUMA-GRINWIS, Een opmerkelijke geschiedenis! De doopsgezinde Gemeente te Ouddorp 75

GERARD JASPERS & WOUTER MEEDER, Van Zürich tot Emden. De zestiende eeuw in de bibliotheek van de Verenigde Doopsgezinde Gemeente Haarlem 107

INHOUD

GEOFFREY DIPPLE, Nederlandse doopsgezinden en de
doperse bijdrage aan religieuze tolerantie 163

GARY K. WAITE, Dissidente dopers, creatieve handwerkslieden
en het bijzondere godsdienstige en intellectuele klimaat
van de Nederlandse Republiek 175

ALEX NOORD, 'Terwijl men Beeld en Staf der Majesteiten ziet;
De Godsdienst, Vryheid, Recht en Wijsheid rust geniet.' Govert
Bidloo (1649-1731) vertrouweling en propagandist van Willem III,
stadhouder van de Republiek en koning van Engeland 197

ERNST HAMM, Doopsgezinde verzamelpunten.
Martelaren en instrumenten 221

WILLEM STUVE, De doopsgezinde gemeenten
tussen Vecht en Eem 257

PIET VISSER (ed.), 'Ick wou wel dat ick u tongh hadde'. Een
gedenkwaardig gereformeerd-mennist godsdienstgesprek over de
doop tussen Tieleman Jansz van Braght en Gerardus Aemilius te Oud
Beijerland (1663) 275

RECENSIES

PIET VISSER, *Die Schriften des Menno Simons; Gesamtausgabe* 353

PIET VISSER, Abraham Friesen, *Reformers, radicals, revolutionaries;
anabaptism in the context of the Reformation conflict* 355

INHOUD

PIET VISSER, Paul Valkema Blouw, *Dutch typography in the sixteenth century; the collected works* 358

PIET VISSER, Alastair Hamilton, *The Family of Love II: Hiël (Hendrik Jansen van Barrefelt); addenda to The Family of Love I: Hendrik Niclaes* 361

BERT DOP, Sebo H. Abels, *Geschiedenis der doopsgezinden in de Groninger veenkoloniën en Selwerd [1590-1811]* 364

MIRJAM VAN VEEN, Bart Leeuwenburgh, *Het noodlot van een ketter; Adriaan Koerbagh 1633-1669* 368

PIET VISSER, Alfred R. van Wijk, *Van beleren naar beleven; tweehonderd jaar doopsgezinde geloofsopvoeding (1812-2012)* 370

JELLE BOSMA, Hans-Jürgen Goertz, *John Howard Yoder – radikaler Pazifismus im Gespräch* 372

SIGNALEMENTEN 375

LEDENLIJST 379

PERSONALIA AUTEURS 380

Inhoud

JELLE BOSMA & ANNA VOOLSTRA, Redactioneel 7

ARTIKELLEN

GARY K. WAITE, 'Proeuet alle dinck, ende dat goede behoud.'
Het wetenschappelijke werk van Professor Dr. Piet Visser 21

LAAS TERPSTRA, Jacob van Campen.
Dopers leidsman in moeilijke tijden 47

RUDI CORDES, Kritische boeren in Hollands Arcadia.
Literaire ontwikkelingen in het vroege werk van de notoire
dwarsligger Jan Zoet 65

ALFRED R. VAN WIJK, Een mislukte poging tot vereniging.
Christologische meningsverschillen onder doopsgezinden
in het jaar 1640 81

ALEX NOORD, 'Heer, houdt 's landts Overheydt in eer'.
De overheid als thema in de doopsgezinde liedcultuur van de
eerste helft van de zeventiende eeuw 113

RUUD LAMBOUR, Het boekenbezit van Amsterdamse doopsgezinden
uit de Gouden Eeuw 135

MIRJAM VAN VEEN, Johan Jakob Wettstein (1693-1754) en de
continuïteit tussen Radicale Reformatie en Verlichting 161

WILLEM STUVE, Groningse Galenist.
Een biografie van Eppo Botterman (1678-1756) 173

INHOUD

- MARCEL R. KREMER, Het boekenbezit van stad-Groninger
doopsgezinden in de achttiende eeuw 187
- BERT DOP, Uiteindelijk de wind mee. Hoe de armlastige
gemeente Veendam-Wildervank er bovenop kwam 197
- MECHTELD GRAVENDEEL, Abraham van der Wateren.
Schoffie – soldaat – schoenmaker 217
- YME KUIPER, ‘Daar pralt het Landhuis in zyn’ deftige plantagie’
Hofsteden en herenkamers in het doopsgezinde buitenleven
in Friesland, 1650-1800 223
- MARIUS ROMIJN, Zaandam-Oost als doopsgezinde visvijver 251
- PIETER POST, Theatraal, rebels, omstreden en geliefd. ‘De winden Gods’
van Noors drinklied tot internationaal kerkgezag 271
- ALLE G. HOEKEMA, Doopsgezinden en dienstweigeren
in Nederland circa 1900 tot 1940 303
- FERDINAND VAN MELLE, Portret van een portret 335
- GERKE J.J. VAN HIELE, Kleine geschiedenis van de cursus
doperse theologie te Elspeet 351
- VOORLOPIGE BIBLIOGRAFIE VAN PROFESSOR DR. PIET VISSER 365
- PERSONALIA AUTEURS 381

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
I.B. Horst	<i>Doperse vernieuwing — realiteit en hoop Een discussiebijdrage voor de Doopsgezinde Broederschap</i>	9
A.H.A. Bakker	<i>Doperse gemeente in bijbels perspectief</i>	26
J.A. Oosterbaan	<i>De reformatie der Reformatie Grondslagen van de doperse theologie</i>	36
C. van Duin	<i>De doperse gemeente — een politiek relevante zaak</i>	62
J.P. Jacobszoon	<i>Beknpte bibliografie van doperse literatuur (1945-heden) 2. 1955-1965</i>	71
A.F. Mellink	<i>Karel Vos (1874-1926) Zijn betekenis voor de doperse geschiedschrijving</i>	81
P. Scherft	<i>Een zeventiende-eeuwse preek uit Vlaanderen</i>	91
A.L.E. Verheyden	<i>De Noordvlaamse broederschap binnen de Zeeuwse invloedssfeer (1530-1650) Bijlage : Confrontatie van Jacob de Rore en Herman Vlecwijck met hun Brugse ondervragers (22 april - 8 juni 1569)</i>	105
A.G. Hoekema	<i>"De tijd is vervuld" Opmerkingen over een konflikt met de overheid door een onschuldig traktaatje van Pieter Jansz</i>	144
Boekbesprekingen	<i>Documenta Anabaptistica Neerlandica, I. Friesland en Groningen (1530-1550), bewerkt door</i>	160

A.F. Mellink (door J.S. Postma)

Marja Keyser, Dirk Philips, 1504-1568. A Catalogue of His Printed Works in the University Library of Amsterdam (door I.B. Horst)

Dirk Visser, A Checklist of Dutch Mennonite Confessions of Faith to 1800 (door Marja Keyser)

Daar de Orangie-appel in de gevel staat. In en om het weeshuis der doopsgezinde collegianten. 1675-1975, onder redactie van S. Groenveld (door J.P. Jacobszoon)

Kenneth Ronald Davis, Anabaptism and Ascetism. A Study in Intellectual Origins (door S. Voolstra)

Walter Elliger, Aussenseiter der Reformation : Thomas Müntzer. Ein Knecht Gottes (door D. Visser)

H.W. Meihuizen, Van Mantz tot Menno. De verbreiding van de doperse beginselen (door W.H. Kuipers)

John L. Ruth, Conrad Grebel. Son of Zürich (door H.W. Meihuizen)

Unitas Fratrum. Herrnhuter Studien / Moravian Studies, onder redactie van M.P. van Buijtenen e.a. (door J.P. Jacobszoon)

Church Records of the Netherlands — Mennonites (door Adalbert Goertz)

Aanwinstenlijst	<i>Doopsgezinde Bibliotheek Amsterdam, 1974 en 1975</i>	172
Verenigingsnieuws	<i>Verslag van de ledenvergadering 24 mei 1975; Verslag van de ledenvergadering 8 november 1975; Statuten en Huishoudelijk Reglement; Financieel overzicht 1975; Ledenlijst, voortzetting tot 31 december 1975</i>	179

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
W.J. de Bakker	<i>De vroege theologie van Bernhard Rothmann De gereformeerde achtergrond van het Munsterse Doperrijk</i>	9
H.D. Woelinga	<i>De theologie van Frits Kuiper</i>	21
J.F. Kuipers-Postma	<i>De geweldloze weg van de gemeente In de wereld, niet van de wereld — een woord of een vuist</i>	33
J.P. Jacobszoon	<i>Beknopte bibliografie van doperse literatuur (1945-heden) 3. 1965-1970</i>	41
Interview	<i>H.W. Meihuizen — Een Galenist onder de Mennisten</i>	50
H. Fast	<i>450 jaar 'Broederlijke Vereniging'</i>	56
J.P. Jacobszoon	<i>Brieven van Joost Daams</i>	59
J.J. Schiere	<i>De architectuur van doopsgezinde kerken</i>	71
Boekbesprekingen	<i>Umstrittenes Täuferum 1525-1975. Neue Forschungen, hrsg. von Hans-Jürgen Goertz (teamrecensie) W. Balke, Calvin en de Doperse radicalen (door Irvin B. Horst) Anabaptist Beginnings (1523-1533). A. Source Book, ed. by William R. Estep Jr. (door Irvin B. Horst)</i>	101

*H. Hack, Indianer und Mennoniten im
paraguayischen Chaco (door Ben Vermeer)*

*Kingdom, Cross, and Community. Essays on
Mennonite Themes in Honor of Guy F.
Hershberger, ed. by John Richard Burkholder &
Calvin Redekop (door S. Voolstra)*

*J. Reiling, Verbond, Oud en Nieuw. Een poging tot
dialogoog tussen Calvinisten en Baptisten (door
S. Voolstra)*

*Vooruitzien en terugzien. Feestbundel ter gelegen-
heid van de zeventigste verjaardag van H.W.
Meihuizen, o.r.v. S.L. Verheus, D. Visser en
R. de Zeeuw (door S.B.J. Zilverberg)*

*Christof Windhorst, Täuferisches Taufverständnis.
Balthasar Hubmaiers Lehre zwischen traditioneller
und reformatorischer Theologie (door S.L. Verheus)*

Ingekomen boeken

Mededelingen

Adressen auteurs

Aanwinstenlijst	<i>Doopsgezinde Bibliotheek Amsterdam, 1976</i>	121
Verenigingsnieuws	<i>Verslag van de ledenvergadering 22 mei 1976 en van 20 november 1976 Financieel overzicht 1976 Ledenlijst, voortzetting tot 31 december 1976</i>	125

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
C. W. A. Willemse	<i>De briefwisseling tussen David Joris en Johannes à Lasco</i> <i>Bijlage: David Joris' derde brief aan Johannes à Lasco (maart/april 1544)</i>	9
H. Fast	<i>Wie doopte Konrad Grebel?</i> <i>Overwegingen bij Meihuizens uitleg van de bronnen</i>	22
H.-J. Goertz	<i>'Ideale Formen kränkeln'</i> <i>Een beschouwing over de verhouding van geschiedenis en theologie in de doperse geschiedschrijving</i>	32
Gesprek	<i>A. Geense, W. F. Golterman en J. C. Groot – Eenheid van doop en belijdenis</i>	50
J. P. Jacobszoon	<i>Beknopte bibliografie van doperse literatuur (1945-heden)</i> <i>4. 1970-1975</i>	60
Tekstuitgave	<i>Een tractaat van Melchior Hoffman uit 1531</i>	66
Interview	<i>Theun de Vries – Doperdom als radicale inspiratie</i>	82
Boekbesprekingen	<i>Mennonite Bibliography, 1631-1961, comp. by Nelson P. Springer en A. J. Klassen (door S. L. Verheus)</i> <i>Hans J. Hillerbrand, A Bibliography of Anabaptism,</i>	87

1520-1630. A Sequel – 1962-1974; en *Idem*, Thomas Müntzer. A Bibliography (door *Dirk Visser*)

Alvin J. Beachy, The Concept of Grace in the Radical Reformation (door *Sjouke Voolstra*)

Christoph Bornhäuser, Leben und Lehre Menno Simons'. Ein Kampf um das Fundament des Glaubens (etwa 1496-1561) (door *Helmut Isaak*)

Johan Decavele, De dageraad van de reformatie in Vlaanderen (1520-1565) (door *Irvin B. Horst*)

Richard van Dülmen, Reformation als Revolution. Soziale Bewegung und religiöser Radikalismus in der deutschen Reformation (door *Wim Kuipers*)

De Geest in het geding. Opstellen aangeboden aan J. A. Oosterbaan . . ., o.r.v. *I. B. Horst, A. F. de Jong en D. Visser* (door *H. D. Woelinga*)

A. J. Koejemans, Mennist . . . Merkwaardig?! (door *Janneke Kuipers-Postma*)

Diether Götz Lichdi, Mennoniten im Dritten Reich. Dokumentation und Deutung (door *Johannes Har-der*)

Werner O. Packull, Mysticism and the Early South German-Austrian Anabaptist Movement, 1525-1531 (door *S. L. Verheus*)

Ronald J. Sider, Andreas Bodenstein von Karlstadt. The Development of his Thought, 1517-1525 (door *Wim Kuipers*)

Ingekomen boeken

Mededelingen

Aanwinstenlijst	<i>Doopsgezinde Bibliotheek Amsterdam, 1977</i>	112
Verenigingsnieuws	<i>Verslagen ledenvergaderingen 1977</i> <i>Financieel overzicht 1977</i> <i>Ledenlijst; voortzetting tot 31 december 1977</i>	117

Adressen auteurs

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
S. Voolstra	<i>Gods presente gebeuren</i>	9
W. H. Kuipers	<i>‘Der gleib ist nicht idermans dinck’ De ontwikkeling van Bernhard Rothmanns denken over de christelijke gemeente</i>	19
L. G. Jansma	<i>De chiliastische beweging der Wederdopers (1530-1535)</i>	41
J. M. Stayer	<i>Oldeklooster en Menno</i>	56
	Tekstuitgave <i>Een onbekende brief van Menno Simons?</i>	77
J. A. Oosterbaan	<i>Teyler en de vrijheid der theologie</i>	86
M. C. Keyser	<i>De drukkerij van Mattheus Jacobszoon, Lübeck 1554</i>	91
V. O. Erickson	<i>Van William Penn tot Graaf von Zinzendorf Over vrijzinnige Oostfriese Doopsgezinden die Quakers werden in de zeventiende eeuw en Herrnhutters in de achttiende eeuw</i>	95
	Interview <i>Cornelius Krahn – Pelgrim in Europa en Amerika</i>	114
C. F. Brüsewitz	<i>Jacobus ten Doornkaat Koolman (1889-1978)</i>	119

Boekbesprekingen	<p><i>The Writings of Pilgram Marpeck</i>, transl. and ed. by William Klassen and Walter Klaassen (door S. Voolstra)</p> <p>H. Bonger, <i>Leven en werk van D. V. Coornhert</i> (door S. L. Verheus)</p> <p>Ulrich Bubenheimer, <i>Consonantia Theologiae et Iurisprudentiae. Andreas Bodenstein von Karlstadt als Theologe und Jurist zwischen Scholastik und Reformation</i> (door J. A. Oosterbaan)</p> <p>Samuel Escobar and John Driver, <i>Christian Mission and Social Justice</i> (door A. G. Hoekema)</p> <p>Max Geisberg, <i>Die münsterischen Wiedertäufer und Aldegrevener. Eine ikonographische und numismatische Studie</i> (door I. B. Horst)</p> <p>Donald B. Kraybill, <i>The Upside-Down Kingdom</i> (door H. B. Kossen)</p> <p>Albert F. Mellink, <i>Amsterdam en de wederdopers in de zestiende eeuw</i> (door J. Brüsewitz)</p> <p><i>Korte Schets van mijn Leeven. Jelle Sipkes (1738-1823)</i>, útw. en taljocht t. J. S. Postma (door B. K. Homan)</p> <p><i>Ingekomen boeken</i></p>	121
Aanwinstenlijst	<p><i>Doopsgezinde Bibliotheek Amsterdam, 1978</i></p>	132
Verenigingsnieuws	<p><i>Verslagen ledenvergaderingen 1978</i> <i>Ledenlijst; voortzetting tot 31 december 1978</i></p> <p><i>Adressen auteurs</i></p>	137

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
I. B. Horst	<i>Geloof en praktijk</i>	11
A. F. de Jong	<i>Geest en toekomst</i> <i>De invloed van het cultureel-wijsgerig klimaat op de Doopsgezinden in de tweede helft van de 17e eeuw</i>	24
A. G. Hoekema	<i>Van onderstroom naar boventoon?</i> <i>Een ontijdige momentopname van het getuigenis der Doopsgezinden</i>	37
S. Voolstra	<i>Marcheert Menno weerloos verder?</i> <i>Een tegenstrijdigheid vragenderwijs toegelicht</i>	49
W. H. Kuipers	<i>Het priesterschap aller gelovigen</i>	65
H. B. Kossen	<i>De kwaliteit der eenheid als oecumenische prioriteit</i>	78
Interview	<i>S. E. Yoder Jr – De zondeval van het Doperdom</i>	96
S. A. C. Dudok van Heel	<i>Doopsgezinden en schilderkunst in de 17e eeuw – Leerlingen, opdrachtgevers en verzamelaars van Rembrandt</i>	105
I. H. van Eeghen	<i>De familie De Vos: kerk, kunst en zaken</i>	124
P. Hirsch	<i>Spinoza, wijsgeer tussen regenten en doopsgezinde collegianten</i>	137

S. B. J. Zilverberg	<i>Johannes Stinstra, een achttiende-eeuws strijder voor tolerantie</i>	154
J. M. Welcker	<i>Doopsgezinden aan de Zaan</i>	164
Boekbesprekingen	J. A. Gruys & C. de Wolf, <i>A Short-Title Catalogue of Books Printed at Hoorn before 1701</i> (door Irvin B. Horst)	189
	D. Nauta, A. de Groot, O. J. de Jong, S. van der Linde en G. H. M. Posthumus Meyjes, eds., <i>Biografisch Lexicon van het Nederlandse Protestantisme</i> (door H. Bremer)	
	Klaus Deppermann, <i>Melchior Hoffman. Soziale Unruhen und apokalyptische Visionen im Zeitalter der Reformation</i> (door Sjouke Voolstra)	
	A. F. Mellink, <i>De radikale Reformatie als thema van sociaal-religieuze geschiedenis</i> (door Irvin B. Horst)	
	<i>Thomas Müntzer</i> , hrsg. von Abraham Friesen und Hans-Jürgen Goertz (door A. F. Mellink)	
	<i>Radikale Reformatoren. 21 biographische Skizzen von Thomas Müntzer bis Paracelsus</i> , hrsg. von Hans-Jürgen Goertz (door Dirk Visser)	
	<i>'Teyler' 1778-1978. Studies en bijdragen over Teylers Stichting naar aanleiding van het tweede eeuwfeest</i> , o.r.v. J. C. Boogman en W. F. Dankbaar (door S. B. J. Zilverberg)	
Mededelingen	<i>Literatuurlijst bij V. O. Erickson, 'Van William Penn tot Graaf van Zinzendorf'</i>	202
	<i>Adressen auteurs</i>	
Verenigingsnieuws	<i>Verslagen ledenvergaderingen 1979</i> <i>Financieel overzicht 1978</i> <i>Ledenlijst; voortzetting tot 31 december 1979</i>	205

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	9
S. Groenveld	<i>Het 'doopsgezind eigene' in historisch perspectief. Enkele opmerkingen</i>	11
J. A. Oosterbaan	<i>De theologie en theorieën van geschiedenis en kerkgeschiedenis</i>	31
W. van 't Spijker	<i>Het gesprek tussen Dopers en Gereformeerden te Emden (1578)</i>	51
Tekstuitgave	<i>Een proces tegen enige van doperse gezindheid verdachte Zutphenaren. Het optreden van Adam Pastor in het kwartier van Zutphen</i>	66
J. D. Bangs	<i>Waarom zou je het Nieuwe Jeruzalem zoeken in Hazerswoude, 1535-1536? Bijlage: Protocol van de vierschaar van . . . Rijnland, 16 February 1535 (Soetermeer)</i>	82
Interview	<i>Alvin J. Beachy – De herwaardering van Dirk Philips</i>	92
D. Visser	<i>De viering van 450 jaar Doperdom in Nederland</i>	96
Verslag van lopend onderzoek	<i>W. Klaassen, Doperdom als revolutie: een voorbeeld van 'confessionalisme' in de doopsgezinde geschiedschrijving</i>	109
Boekbesprekingen	<i>J. Machiels, Catalogus van de Boeken gedrukt voor 1600 aanwezig op de Centrale Bibliotheek van de Rijksuniversiteit Gent (door I. B. Horst)</i>	116

Documenta Anabaptistica Neerlandica. Tweede Deel. Amsterdam (1536-1578). A. F. Mellink, ed. (door W. H. Kuipers)

Manfred Hoffmann, ed. *Toleranz und Reformation* (door W. Bergsma)

Martin Bucers Deutsche Schriften, V. Straszburg und Münster im Kampf um den rechten Glauben 1532-1534, hrsg. v. R. Stupperich (door S. Voolstra)

George Huntston Williams, ed. *The Polish Brethren. Documentation of the History and Thought of Unitarianism in the Polish-Lithuanian Commonwealth and in the Diaspora, 1601-1685* (door A. de Groot)

Torsten Bergsten, *Balthasar Hubmaier. Anabaptist Theologian and Martyr* (door O. de Vries)

Hans-Jürgen Goertz, *Die Täufer. Geschichte und Deutung* (door H. W. Meihuizen)

Walter Klaassen, *Michael Gaismair. Revolutionary and Reformer.*

Jürgen Bücking, *Michael Gaismair: Reformer – Sozialrebell – Revolutionär. Seine Rolle im Tiroler 'Bauernkrieg' (1525-1532)* (door A. F. Mellink)

J. S. Postma, *De Fryske Minnisten en harren sostiëteit* (door S. de Haan)

J. Reiling, *Heden en toekomst. De weg van de baptisten gemeenten in Nederland in de jaren tachtig* (door S. Voolstra)

J. van Dam, *Geschiedenis van het Baptisme in Nederland* (door D. Visser)

James M. Stayer & Werner O. Packull, *The Anabaptists and Thomas Müntzer* (door J. P. Boendermaker)

Wederopers, menisten, doopsgezinden in Nederland, 1530-1980, onder redactie van S. Groenveld, J. P. Jacobszoon en S. L. Verheus (door J. Reiling)

N. van der Zijpp, *Geschiedenis der Doopsgezinden in Nederland*.
W. J. Kühler, *Het Socinianisme in Nederland* (door J. Brüsewitz)

G. J. D. Aalders, *De grote vergissing. Kerk en staat in het begin van de vierde eeuw* (door F. H. von Meyenfeldt)

G. J. van der Heide, *Christendom en politiek in de tijd van keizer Constantijn* (door C. van Duin)

Kerk en vrede in oudheid en middeleeuwen. Studies door historici van de Vrije Universiteit te Amsterdam bijeengebracht ter gelegenheid van het eerste eeuwfeest (1880-1980) (door C. van Duin)

C. Norman Kraus, *The Authentic Witness. Credibility and Authority. Evangelicalism and Anabaptism*. C. Norman Kraus, ed. (door A. G. Hoekema)

Ronald J. Sider, *Christ and Violence* (door S. Voolstra)

Aanwinstenlijst	<i>Doopsgezinde Bibliotheek 1979-1980</i>	152
Verenigingsnieuws	<i>Financieel overzicht 1979</i> <i>Samenstelling bestuur</i> <i>Ledenlijst; voortzetting tot 28 februari 1981</i>	158

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	9
O. H. de Vries	<i>'Ik begrijp de waarheid voorzover ik door de waarheid gegrepen ben' (Hans Denck) Een doperse bijdrage aan de discussie over de schriftbeschouwing</i>	11
C. J. Dyck	<i>Hans de Ries en het Socinianisme</i>	18
I. B. Horst	<i>De hulp van Nederlandse Doopsgezinden aan de Hutterse Broeders in Slowakije in de 17e en 18e eeuw Bijlage: Brief van Zacharias Walther, 28 december 1748</i>	33
C. P. Hoekema	<i>De Doopsgezinde Scholen te Haarlem, 1782-1958</i>	48
Tekstuitgave	<i>Een tempel van de Geest Een preek uit Balk, 1764</i>	65
Interview	<i>Johannes Harder – Ketterij als motor van de kerkgeschiedenis</i>	84
S. L. Verheus	<i>Stemmen uit de Doopsgezinde Broederschap (1952-1963) + register</i>	88
Verslag van lopend onderzoek	<i>P. Visser, Van Leiden en belijden</i>	95
	<i>J. Brüsewitz, Een opmerkelijke ontmoeting. Bijlagen: Vragen & Antwoorden den Switserz Broeders; Verklaring van de Zwitserse Broeders</i>	100

Besprekingsartikel	W. Bergsma, <i>Het Huis der Liefde. Enkele overwegingen n.a.v. Alastair Hamilton, The Family of Love</i>	107
Boekbesprekingen	<i>Bibliotheca Dissidentium. Répertoire des non-conformistes religieux des seizième et dix-septième siècles</i> , I en II. André Séguenny, ed. (door W. Bergsma)	115
	<i>Schriften von katholischer Seite gegen die Täufer. Die Schriften der Münsterischen Täufer und ihrer Gegner</i> , II, bearb. v. Robert Stupperich (door S. Woolstra)	
	<i>Croyants et Sceptiques au XVIe Siècle. Le dossier des 'Epicuriens'</i> . Marc Lienhard, ed. (door J. Brüsewitz)	
	Jean-Michel Hornus, <i>It is not Lawful for me to Fight. Early Christian Attitudes toward War, Violence, and the State</i> (door H. Pals)	
	Gordon D. Kaufman, <i>Nonresistance and Responsibility, and Other Mennonite Essays</i> (door S. Woolstra)	
	Peter J. Klassen, <i>Europe in the Reformation</i> (door J. Brüsewitz)	
	Paul M. Lederach, <i>A Third Way. Conversations about Anabaptist/Mennonite Faith</i> (door L. D. G. Knipscheer)	
	Michael A. Mullett, <i>Radical Religious Movements in Early Modern Europe</i> (door I. B. Horst)	
	Urbane Peachy, ed., <i>Mennonite Statements on Peace and Social Concerns, 1900-1978</i> (door S. Woolstra)	

Calvin Redekop, *Strangers become Neighbors. Mennonite and Indigenous Relations in the Paraguayan Chaco* (door B. Vermeer)

Walter Regehr, *Die lebensräumliche Situation der Indianer im paraguayischen Chaco. Human-geographisch-ethnologische Studie zu Subsistenzgrundlage und Siedlungsform akkulturier-ter Chacovölker* (door B. Vermeer)

Jean Séguy, *Les Assemblées Anabaptistes-Mennonites de France* (door C. Redekop)

Lawrence M. Yoder, *The Church of the Muria. A History of the Muria Christian Church of Indonesia – GKMI* (door A. G. Hoekema)

Ethel Ewert Abrahams, *Frakturmalen und Schönschreiben. The Fraktur art and penmanship of the Dutch-German Mennonites while in Europe, 1700-1900* (door J. D. Bangs)

František Kalesný, *Habáni na Slovensku* (aan-kondiging door I. B. Horst)

Mededelingen

Verenigingsnieuws	<i>Verslagen ledenvergaderingen 1981</i>	146
	<i>Financieel overzicht 1980 en 1981</i>	147

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	9
C. J. Dyck	<i>De achtergronden van de emigratie van Doopsgezinden uit Europa, 1650-1750</i>	11
C. F. Brüsewitz	<i>Hulpwerk als thema van het Doopsgezind Wereldcongres</i>	27
L. Laurens	<i>Zending tussen Bazel (1925) en Straatsburg (1984)</i>	33
I. B. Horst	<i>Het vredesgetuigenis op de Doopsgezinde Wereldcongressen</i>	45
Tekstuitgave	<i>Een spel van sinnen van de menswerdinge Christo</i>	53
Interview	<i>C. W. Mönnich – Een reformatie ziet er vaak zo mooi uit . . .</i>	104
I. B. Horst	<i>De geestelijke pelgrimstocht van Jan Luiken</i>	113
Verslag van lopend onderzoek	<i>J. van der Meer, Gerrit Persoons</i>	125
Boekbesprekingen	<i>Documenta Anabaptistica Neerlandica. Derde Deel. Marten Mikron, Een waerachtigh verhael. W. F. Dankbaar, ed. (door S. Voolstra)</i>	128
	<i>K. Blei e.a., Dopers-Calvinistisch gesprek in Nederland (door S. van der Meer)</i>	

Ugo Gastaldi, *Storia dell' Anabattismo II: da Münster ai giorni nostri* (door S. Voolstra)

Hanspeter Jecker, 'Die Basler Täufer' (door S. L. Verheus)

John R. Loeschen, *The Divine Community: Trinity, Church, and Ethics in Reformation Theologies* (door S. Voolstra)

André Séguenny, *Spiritualistische Philosophie als Antwort auf die religiöse Frage des XVI. Jahrhunderts* (door S. Voolstra)

Ronald J. Sider, ed. *Evangelicals and Development: Toward a Theology of Social Change* (door J. Thimm-Richardson)

Ronald J. Sider, ed. *Lifestyle in the Eighties: An Evangelical Commitment to Simple Lifestyle* (door A. A. Thimm)

S. Voolstra, *Het Woord is vlees geworden. De melchioritisch-menniste incarnatieleer* (door H. Isaak)

O. H. de Vries, *Leer en praxis van de vroege dopers, uitgelegd als een theologie van de geschiedenis* (door S. Voolstra)

Cornelius Krahn, *Menno Simons. Ein Beitrag zur Geschichte und Theologie der Taufgesinnten. Idem, Dutch Anabaptism. Origin, Spread, Life and Thought* (door J. Brüsewitz)

A. F. Mellink, *De Wederdopers in de Noordelijke Nederlanden, 1531-1534* (door J. Brüsewitz)

David C. Steinmetz, *Reformers in the Wings* (door J. Brüsewitz)

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	9
A.F. Kreider	<i>De betekenis van de Martelaers Spiegel voor deze tijd</i>	11
S. Zijlstra	<i>Menniste preutsheid? Doopsgezinde historici over het Wederdoper- rijk te Munster</i>	29
A.F. Mellink	<i>Het beeld van het doperse rijk te Munster – voorheen en thans</i>	45
Tekstuitgave	<i>Blesdijk's verslag van de bezetting van Olde- klooster</i>	61
Interview	<i>A.F. Mellink – De verworvenheden van het Doperdom zullen een rol blijven spelen</i>	70
A. de Groot	<i>De Amsterdamse Collegiant Jan Cornelisz. Knol</i>	77
Th.B. Roep	<i>Ds Hermanus de Boer 'De voorzienigheid boven het IJ'</i>	89
Verslag van lopend onderzoek	P. van den Burg, <i>Van Groninger Oude Vla- mingen en de Afscheiding in Ulrum en Hou- werzijl</i>	106
	M. Quak, <i>De Collegianten te Amsterdam</i>	110
Boekbesprekingen	<i>Biografisch lexicon voor de geschiedenis van het Nederlandse protestantisme. D. Nauta e.a., eds. (door J. Brüsewitz)</i>	113

M.G. Spiertz & J.A.M.M. Jansen, *Gids voor de studie van de Reformatie en Katholieke herleving in Nederland 1520-1650* (door I.B. Horst)

Bibliotheca Dissidentium. Scripta et studia, nr. 1. *Les Dissidents du XVIIe siècle entre l'Humanisme et le Catholicisme*. Marc Lienhard, ed. (door W. Bergsma)

Quellen zur Geschichte der Täufer, XIV. Österreich, III. Grete Mecenseffy, ed. (door S. Voolstra)

Schriften von evangelischer Seite gegen die Täufer. Die Schriften der Münsterischen Täufer und ihrer Gegner, III. Robert Stupperich, ed. (door S. Voolstra)

Heinold Fast, *Beiträge zu einer Friedenstheologie. Stimme aus den historischen Friedenskirchen* (door S. Voolstra)

Horst Gerlach, *Bildband zur Geschichte der Mennoniten* (door C.F. Brüsewitz)

Jelle P. Keuning, *Mooi onder-dak. Vermaningen voor doopsgezinden* (door S. Voolstra)

Dieter Götz Lichdi, *Über Zürich und Witmarsum nach Addis Abeba. Die Mennoniten in Geschichte und Gegenwart* (door J. Brüsewitz)

Mennonite Images. Historical, Cultural, and Literary Essays Dealing With Mennonite Issues. Harry Loewen, ed. (door D. Visser)

S. Zijlstra, *Nicolaas Meyndertsz. van Blesdijk. Een bijdrage tot de geschiedenis van het Davidjorisme* (door S. Voolstra)

Verenigingsnieuws	Verslagen ledenvergadering 1983	128
	Financieel overzicht 1983	
	Ledenlijst; voortzetting tot 1 juni 1984	

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	9
J. Brüsewitz	<i>'Tot de aankweek van leeraren' De predikantsopleidingen van de Doopsgezinden, ca. 1680-1811</i>	11
J.M. Welcker	<i>Een eeuw Doopsgezinde Kweekschool, 1811-1914</i>	44
G. Hullegie	<i>'Goede waeke ende scarpe toversicht' Stadhouder Schenck van Toutenburg en de Munsterse Dopers, 1534-1535</i>	87
I. van 't Spijker	<i>'Mijn beminde huysvrouwe in de Heere' Doperse vrouwen in de vroege Reformatie in de Nederlanden</i>	99
M.H. Quak	<i>De sociale status van Amsterdamse doopsgezinde collegianten in de 18e eeuw</i>	109
E.I.T. Brussee-van der Zee	<i>De Doopsgezinde Broederschap en het nationaal-socialisme, 1933-1940</i>	118
Tekstuitgave	<i>Hans de Ries, 'Verthoon van verscheijden onwaerheden'</i>	130
Interview	<i>J.A. Oosterbaan — over wezen en toekomst van de Doopsgezinde Gemeente</i>	166
Verslag van lopend onderzoek	<i>P.J.A. Nissen, De anti-doperse geschriften van Petrus van Blommeveen, Cornelius Crocus, Joannes Bunderius en Georgius Cas-sander</i>	171

- Besprekingsartikel W. Bergsma, *Een kruimeltje kritiek* 185
n.a.v. Theun de Vries, *Ketters. Veertien eeuwen ketterij, volksbeweging en kettergericht*
- Boekbesprekingen *Bibliographie de la Réforme 1450-1648. Fasc.: VIII: Benelux. Ouvrages parus de 1956 à 1975/6* (door I. B. Horst) 194
- Lawrence Klippenstein, *Directory of Mennonite Archives and Historical Libraries* (door I. B. Horst)
- John Calvin, Treatises Against the Anabaptists and Against the Libertines.* Benjamin Wirt Farley, ed. (door I. B. Horst)
- Three Reformation Catechisms: Catholic, Anabaptist, Lutheran. Texts and Studies in Religion*, Vol. XIII. Denis Jansz, ed. (door S. Voolstra)
- Wiebe Bergsma, *Aggaeus van Albada (c. 1525-1587), schwenckfeldiaan, staatsman en strijder voor verdraagzaamheid* (door I. B. Horst)
- Historisch bewogen. Opstellen over de radicale reformatie in de 16e en 17e eeuw. Aangeboden aan Prof. Dr. A.F. Mellink* (door S. Voolstra)
- Calvin August Pater, *Karlstadt as the Father of the Baptist Movements: The Emergence of Lay Protestantism* (door S. Voolstra)
- Theologie in de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam. Bijdragen over de collecties en verwante verzamelingen alsmede Doopsgezinde Adversaria verschenen bij het afscheid van Dr. Simon L. Verheus* [F. J. Hoogewoud, M. Keyser en S. Voolstra, eds.] (door P. Visser)

T. W. Dekker en C. Nielsen, *Kastelen, kerken en kloosters. Kerkgeschiedenis van Harlingen en Midlum* (door W. Bergsma)

1785-1985. 200 jaar Doopsgezinde Gemeente Beemster/Oosthuizen (door D. Visser)

M. J. 't Hart, *1534-1984. Vermaningen en Vermaners. 450 jaar Doperse geluiden in Aalsmeer* (door J. M. Welcker)

C. A. van Swichem, T. Brouwer en W. van Os, *Een huis voor het Woord. Het Protestantse kerkinterieur in Nederland tot 1900* (door W. Bergsma)

Berichte der Augenzeugen über das münsterische Wiedertäuferreich. Carl Adolf Cornelius, ed.

Defensio Francisci Davidis and De dualitate tractatus Francisci Davidis (Cracoviae 1582). Mihály Balázs, ed. (door W. Bergsma)

The Complete Works of Menno Simon [sic]. John F. Funk and Brother, ed. (door I. B. Horst)

L. G. Jansma en P. G. G. M. Schuiten, eds., *Religieuze bewegingen* (door I. B. Horst)

Mededelingen		216
Verenigingsnieuws	<i>Verlagen ledenvergaderingen 1984</i> <i>Financieel overzicht 1984</i> <i>Ledenlijst; voortzetting tot 1 september 1985</i>	220
	<i>Adressen auteurs</i>	
Portfolio	<i>Portrettengalerij van het Doopsgezind Seminarie</i>	

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	9
C. Augustijn	<i>Anabaptisme in de Nederlanden</i>	13
A.F. Mellink	<i>De beginperiode van het Nederlands Anabaptisme in het licht van het laatste onderzoek</i>	29
L.G. Jansma	<i>Misdaad in de zestiende eeuw in de Nederlanden De Batenburgse benden na 1540</i>	40
W. Bergsma	<i>Marnix en de Schwenckfeldianen Enige opmerkingen</i>	56
S. Zijlstra	<i>Menno Simons en David Joris</i>	71
G.K. Waite	<i>David Joris' ideeën in het kader van de vroege melchioritische en munsterse bewegingen in de Lage Landen</i>	81
W.O. Packull	<i>Peter Tasch en de Melchiorieten in Hessen</i>	107
M.J. Reimer-Blok	<i>De Vlaamse Anabaptisten Een studie van de brieven van Jacob de Roore</i>	139
D. Liechty	<i>Het Hongaarse 'Boekje betreffende de ware christelijke doop' De Vlaamse herkomst en de theologische betekenis</i>	155
I.B. Horst	<i>Portretten van Menno Simons.</i>	169
G.K. Epp	<i>De relatie van Menno Simons met de Premonstratenzers Bevestigingen, herzieningen en nieuw bewijsmateriaal</i>	173

I.B. Horst	<i>Menno Simons en de traditie van Augustinus</i>	181
T. George	<i>De spiritualiteit der vroege Dopers in de Lage Landen</i>	195
W.E. Estep, Jr.	<i>De oecumenische betekenis van Menno Simons' gemeentebegrip</i>	212
W. Klaassen	<i>Menno Simons. Vormgever van een traditie</i>	226
S. Voolstra	<i>'Van ware penitencie'. De kern van Menno Simons' theologie</i>	248
C.J. Dyck	<i>Hans de Ries en het erfgoed van Menno Simons</i>	266
Interview	<i>I.B. Horst - 'Wie kerkgeschiedenis schrijft moet weten wat de kerk is'</i>	284
Boekbesprekingen	Clasina Manusov, <i>Pelgrims en Profeten. Bunyan's 'The Pilgrim's Progress' in de mystieke denkwereld van Jacob Böhme</i> (door P. Visser)	289
	C.A. Höweler & F.H. Matter, <i>Fontes Hymnodiae Neerlandicae Impressi 1539-1700</i> (door P. Visser)	291
	Neal Blough, <i>Christologie Anabaptiste. Pilgram Marpeck et l'humanité du Christ</i> (door J.A. Oosterbaan)	293
	<i>The Dutch Dissenters</i> . I.B. Horst, ed. (door S. Zijlstra)	295
	C. Arnold Snyder, <i>The life and thought of Michael Sattler</i> (door A.M. Visser)	297
	W. van 't Spijker, <i>Gereformeerden en Dopers</i> (door S. Voolstra)	300

	M.C. Postema, <i>Het spoor van Menno Simonsz' gedachten</i> (door S. Voolstra)	304
Boekaankondigingen		307
Mededelingen		310
Verenigingsnieuws	<i>Verslagen ledenvergaderingen 1985-1986</i> <i>Financieel overzicht 1985</i> <i>Ledenlijst; voortzetting tot 1 november 1986</i>	311
	<i>Adressen auteurs</i>	316

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
J.M. Welcker	<i>De Doopsgezinde Kweekschool tot 1940</i>	11
W.N.A. Klever	<i>De Spinozistische prediking van Pieter Balling Uitgave van 'Het Licht op den Kandelaar' met biografische inleiding en commentaar</i>	55
Th.D. Roep	<i>Lammerenkrijgh en een hartstochtelijk pleidooi voor verzoening Scheuring en eenwording bij de Vlaamse en Waterlandse Doopsgezinden te Alkmaar, 1669-1683</i>	87
Tekstuitgave	<i>Samenspraak tussen Johannes Nutters (gereformeerd) en Johannes Rienks (mennist) (1780)</i>	111
M.A. Verkade	<i>Enige gevens over de geschiedenis van de Doopsgezinde Gemeente te Koog en Zandijk (1845-1869) uit de windboeken van Cornelis Honig Cz.</i>	145
P.J.A. Nissen	<i>Pieter Jansz. Twisck en zijn katholieke opponent Jacobus Tiras</i>	153
M.C. van Leeuwen- Canneman	<i>De registratie van particuliere archieven, in het bijzonder van kerkelijke archieven</i>	171
Interview	<i>A. Hamilton — De radicale Reformatie eindelijk in een breder kader</i>	179
Besprekingsartikel	<i>P. Visser, Vondeljaar 1987: kelken, klatergoud en klinkende munt</i>	183

Boeksprekingen	<i>The Sources of Swiss Anabaptism. The Grebel Letters and Related Documents.</i> Leland Harder, ed. (door W. Bergsma)	190
	J. Bouterse, <i>De boom en zijn vruchten. Bergrede en Bergredechristendom bij Reformatoren, Anabaptisten en Spiritualisten in de zestiende eeuw</i> (door S. Voolstra)	191
	<i>Mennonites and Reformed in Dialogue</i> , Hans Georg vom Berg e.a., eds (door S. Voolstra)	192
Boekaankondigingen		194
Verenigingsnieuws	<i>Verslagen ledenvergaderingen 1987</i>	195
	<i>Financieel overzicht 1986</i>	197
	<i>Ledenlijst; voortzetting tot 1 januari 1988</i>	198
	<i>Errata</i>	199
Adressen auteurs		200

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	9
S. Voolstra	<i>Voortdurende beeldenstorm Doperse geschiedschrijving en doopsgezinde identiteit</i>	13
A. Jelsma	<i>De positie van de vrouw in de Radicale Reformatie</i>	25
P. Valkema Blouw	<i>Een onbekende doperse drukkerij in Friesland</i>	37
S. Zijlstra	<i>Het "scherpeplakkaat" van Groningen uit 1601</i>	65
M. van der Meij-Tolsma	<i>Lambert Jacobsz. (ca. 1598-1636) Kunstschilder en doopsgezind leraar te Leeuwarden</i>	79
M. Spies	<i>Vondels dichtwerken uit zijn doopsgezinde periode</i>	97
C.L. ten Cate	<i>Leviraatshuwelijk van een Twentse Oude Vlaming rond 1700</i>	115
Disputatie over de sacramentariërs		
	C. Augustijn, <i>Sacramentariërs en dopers</i>	121
	A.C. Duke, <i>Van "sacramentschenderen", "sacramentisten" en "die van de bont"</i>	129

S. Zijlstra, <i>Anabaptisme en Sacramentisme</i>	135
J. Trapman, <i>Afscheid van de sacramentariërs?</i>	143

Verslag van lopend onderzoek

P. Valkema Blouw, <i>Een onbekende vertaling van Dirk Philips: Traicté de quelques poincts (1567)</i>	149
M. Bruggen, <i>Christelijke authenticiteit en politieke verantwoordelijkheid. Een vergelijking van de theologische en ethische standpunten van John Howard Yoder en Reinhold Niebuhr</i>	151
N. van der Wijk, <i>Niettegenstaande, dus daargelaten. Een studie naar mennonitische profilering in en ten opzichte van de oecumenische beweging</i>	155

Recensies

J. de Gier, <i>Van de Souterliedekens tot Marnix. Stromingen en genres binnen de letterkunde der hervorming in de zestiende eeuw</i> (door P. Visser)	161
M. Tielke, <i>Das Rätsel des Emders Buchdrucks (1554-1602)</i> (door P. Visser)	163
<i>Het dagverhaal van Aafje Gijsen 1773-1775.</i> J.W. van Sante, ed. (door P. Visser)	165
G.K. Waite, <i>Spiritualizing the Crusade: David Joris in the Context of the Early Reform and Anabaptist Movements in the Netherlands, 1524-1543</i> (door S. Zijlstra)	167

	<i>Bibliotheca Dissidentium - Scripta et studia No. 3. Anabaptists et dissidents au XVIe siècle. J.-G. Rott & S.L. Verheus, eds. (door A. Hamilton)</i>	169
	B. Rademaker-Helfferich, <i>Een wit vaantje op de Brink. De geschiedenis van de Doopsgezinde gemeente te Deventer</i> (door S.L. Verheus)	171
	B. de Groot, <i>De anabaptisten. Nonconformisten in de zestiende eeuw</i> (door S. Voolstra)	173
Signalementen		175
Mededelingen		185
Verenigingsnieuws	<i>Verslagen ledenvergaderingen 1988</i>	188
	<i>Financieel overzicht 1987 en 1988</i>	190
	<i>Ledenlijst; voortzetting tot 1 januari 1989</i>	191
Adressen auteurs		192
Portfolio	<i>E.T.E.B.O.N. 1814-1989</i>	

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
P. Visser	<i>Doopsgezinde rederijersactiviteiten in de eerste helft van de zeventiende eeuw, voornamelijk in Hoorn, De Rijp en Rotterdam</i>	11
C. de Bruijn	<i>Vondel en Oudaan: strijders voor het psalmgezag</i>	39
P.E.L. Verkuyl	<i>Zoeklicht op Van Manders Olijf-bergh</i>	49
I.H. van Eeghen	<i>Jan Luyken en zijn bloedverwanten</i>	65
H. Miedema	<i>Een schilderij van Karel van Mander de Oude (1548-1606); een doopsgezinde interpretatie</i>	113
R. Falkenburg	<i>Landschapschilderkunst en doperse spiritualiteit in de zeventiende eeuw — een connectie</i>	129
C.H. Schuckman	<i>Gebruiksgrafiek bewaard: handelsmerken door Izaak Vincentsz. van der Vinne (1665-1745)</i>	155
J.M. Welcker	<i>Amsterdamse doopsgezinden in de achttiende eeuw</i>	177
Recensies		
	<i>Pieter Visser, Broeders in de geest. De doopsgezinde bijdragen van Dierick en Jan Philipsz. Schabaelje tot de Nederlandse stichtelijke literatuur in de zeventiende eeuw (door E.E.G. van der Wall)</i>	227
	<i>Joke Spaans, Haarlem na de Reformatie. Stedelijke cultuur en kerkelijk leven, 1577-1620 (door S.L. Verheus)</i>	228

	Hans-Jürgen Goertz, <i>Pfaffenhass und gross Geschrei. Die reformatorischen Bewegungen in Deutschland 1517-1529</i> (door S. Voolstra)	229
	<i>Biografisch lexicon voor de geschiedenis van het Nederlandse protestantisme. Deel 3</i> (door S. Voolstra)	231
Signalementen		235
Mededelingen		243
Verenigingsnieuws	<i>Verslag van de ledenvergadering 1989</i>	244
	<i>Ledenlijst; voortzetting tot 1 januari 1990</i>	245
Adressen auteurs		246

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
P. Visser	<i>Het dopers mirakel van het onverbrande bloempje. Terug naar de bron van een onbekend lied over martelaar Leonhard Keyser (†1527)</i>	9
P. Valkema Blouw	<i>Drukkers voor Menno Simons en Dirk Philips</i>	31
H. de Waardt	<i>Abraham Palingh en het demasqué van de duivel</i>	75
M. Sprunger	<i>Faillissementen. Een aspect van geestelijke tucht bij de Waterlands-doopsgezinde gemeente te Amsterdam in de zeventiende eeuw</i>	101
B. P. de Boer	<i>Michiel Vinke en de Zilverre Arke</i>	131
Tekstuitgave	<i>Abraham van der Meersch, De laatste vaderlijke lessen (1721)</i> (door P. Visser en S.B.J. Zilverberg)	153
Verslag van lopend onderzoek	<i>E. Eyl, Het Panhuys-paneel van Maarten Vos</i>	189
Recensies	<i>Wiebe Bergsma, De wereld volgens Abel Eppens. Een Ommelander boer uit de zestiende eeuw</i> (door P.J.A. Nissen)	199
	<i>Menno Simons, Opera Omnia theologica of Alle de godtgeleerde wercken (herdruk)</i> (door B. Rademaker-Helfferich)	202
	<i>L. van Bunge, Johannes Bredeburg (1643-1691), een Rotterdams Collegiant in de ban van Spinoza</i> (door J. Brüsewitz)	204
	<i>A.C. Fix, Prophecy and Reason. The Dutch Collegiants and the Early Enlightenment</i> (door K. Sprunger)	205

	J.S. Oyer & R.S. Kreider, <i>Mirror of the Martyrs: Stories of courage, inspiringly retold, of the 16th century Anabaptists who gave their lives for their faith.</i> Intercourse, Pa., Good Books, 1990; <i>Mennonite Life</i> 45 (sept. 1990; themanummer rond de 'Mirror of the Martyrs' tentoonstelling) (door M. Sprunger)	207
	A. Duke, <i>Reformation and Revolt in the Low Countries</i> (door S. Voolstra)	209
	G.K. Waite, <i>David Joris and Dutch Anabaptism (1524-1543)</i> (door S. Zijlstra)	211
	Signalementen	215
	Mededelingen	225
	Verenigingsnieuws	233
	Errata	237
	Adressen auteurs	238

INHOUD

Inleiding

Afkortingen van veelvuldig geciteerde tijdschriften

Bibliografie:

1.	Inleidende werken, tijdschriften, bio- en bibliografische overzichten	11
1.1	opvattingen over (doperse) historiografie	13
2.	Doperdom algemeen	15
3.	Nederlands doperdom algemeen	19
3.1.	(praktische) theologie in historisch perspectief	19
3.2.	identiteit/kenmerken/onderwijs/zending/oecumene	19
3.3.	geschiedenis	21
3.3.1.	plaatselijke geschiedenis	22
3.3.2.	familiegeschiedenis	26
3.3.3.	cultuurgeschiedenis (vnl. kunst en literatuur)	29
3.4.	overige publicaties van/over/met betrekking tot Nederlandse doopsgezinden (redes, feestbundels, etc.)	30
4.	Geschiedenis Nederlandse doopsgezinden 16e eeuw	32
4.1.	algemeen	32
4.2.	tot ca. 1535	32
4.2.1.	Münster	35
4.2.2.	radicaal doperdom elders ca. 1535	36
4.3.	doperdom en aanverwante stromingen ca. 1535 - ca. 1600	37
4.3.1.	Menno Simons	40
4.3.2.	Dirk Philips	44
4.3.3.	David Joris	44
4.3.4.	Hendrick Niclaes en Hiël	45
4.3.5.	overigen	46
4.3.6.	martelaren	47
4.3.7.	cultuurgeschiedenis	48
4.3.8.	overige aspecten	50
5.	Geschiedenis Nederlandse doopsgezinden 17e eeuw	52
5.1.	algemeen	52
5.2.	doopsgezinden tot ca. 1700	52
5.2.1.	personen	52
5.2.2.	plaatselijke geschiedenis	54
5.2.3.	cultuurgeschiedenis	54
5.2.4.	overige aspecten	60
5.3.	aanverwante stromingen	61
5.3.1.	collegiantisme, socinianisme, etc.	61
6.	Geschiedenis Nederlandse doopsgezinden 18e eeuw	63
6.1.	algemeen	63

6.2.	doopsgezinden tot ca. 1800	63
6.2.1.	personen	63
6.2.2.	plaatselijke geschiedenis	65
6.2.3.	cultuurgeschiedenis	65
6.2.4.	overige aspecten	67
6.3.	aanverwante stromingen	67
7.	Geschiedenis Nederlandse doopsgezinden 19e eeuw	69
7.1.	algemeen	69
7.2.	doopsgezinden tot ca. 1900	69
7.2.1.	personen	69
7.2.2.	plaatselijke geschiedenis	70
7.2.3.	instellingen/verenigingen	71
7.2.4.	cultuurgeschiedenis	71
7.2.5.	overige aspecten	72
8.	Geschiedenis Nederlandse doopsgezinden 20e eeuw	73
8.1.	algemeen	73
8.2.	doopsgezinden ca. 1900 tot heden	73
8.2.1.	personen	73
8.2.2.	plaatselijke geschiedenis	77
8.2.3.	instellingen/verenigingen	77
8.2.4.	cultuurgeschiedeni	78
8.2.5.	overige aspecten	79
Register:		81
I.	auteursindex	81
II.	onderwerpsindex	87
a.	personen	87
b.	plaatsen (streken/landen)	93
c.	zaken (instellingen)	95

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
S. Zijlstra	<i>De bestrijding van de davidjoristen aan het eind van de zestiende eeuw</i>	11
M. Sprunger	<i>Hoe rijke mennisten de hemel verdienden. Een eerste verkenning van de betrokkenheid van aanzienlijke doopsgezinden bij het Amsterdamse zakenleven in de Gouden Eeuw</i>	39
H.C. Hulshoff	<i>Groninger Oude Vlamingen in de eerste helft van de achttiende eeuw en de van Zenderen/Borne afkomstige familie van Hendrik Berendz Hulshoff</i>	53
L. Laurens	<i>Ds Jan de Liefde, een dooperse radicaal in Zutphen</i>	83
B. Rademaker-Helfferich	<i>'Een stille plaats aan de Brink.' Honderd jaar geleden (in 1892) betrok de doopsgezinde gemeente van Deventer een nieuw kerkgebouw</i>	101
Verslagen van lopend onderzoek	J.W. Lowry, <i>Stierf Anna van Rotterdam als volgeling van David Joris?</i>	113
	P. Valkema Blouw, <i>De drukker van Menno's eerste Banboek</i>	119
Bibliografie	<i>Doopsgezinde zending 1940-heden: een bibliografisch overzicht</i> (samengesteld en ingeleid door A.G. Hoekema)	123
Tekstuitgave	<i>Ubbo Emmius' relaas van de buitenechtelijke kinderen van David Joris en hun nageslacht</i> (ingeleid en geannoteerd door S. Zijlstra)	141
Recensies	<i>The Writings of Dirk Philips (1504-1568)</i> , translated and edited by C.J. Dyck, W.E. Keeney and A.J. Beachy. Classics of the Radical Reformation 6. (door S. Voolstra)	145

A. Th. van Deursen, <i>Mensen van klein vermogen. Het kopergeld van de Gouden Eeuw</i> (door J. Spaans)	149
H. Peschar, <i>Inventaris van de archieven van de Doopsgezinde Gemeenten Lam, Toren, Lam en Toren en de Verenigde Gemeente 1593-1955</i> B.M. van den Bosch-Vervoort, <i>Inventaris van het archief van de Verenigde Doopsgezinde Gemeente Haarlem, 1784-1984 (1989) en van de gedeponeerde archieven van voor 1784</i> (door J. Brüsewitz)	150
Signalementen	154
Mededelingen	168
Verenigingsnieuws	173
Adressen auteurs	176

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
S. Zijlstra	<i>De Reformatie als radicale breuk?</i>	9
B.J. Spruyt	<i>Laat-middeleeuwse ketterijen en de vroege hervorming in de Nederlanden.</i> <i>Cornelis Henricxz. Hoen en zijn Epistola christiana (1525)</i>	15
S. Voolstra	<i>Boetvaardigheid buiten de biechtstoel.</i> <i>De transformatie van het sacrament der boete in een evangelisch-doperse boetepraktijk</i>	29
L. Bogaers	<i>Dirck Weyman en de Reformatie in Utrecht.</i> <i>De religieuze gedrevenheid van een Utrechts glasmaker</i>	43
G.J.J. van Hiele	<i>'De duivel verzaken'.</i> <i>Onderzoek naar de doopleer van Bernhard Rothmann, Menno Simons en Dirk Philips</i>	53
B. Gregory	<i>Particuliere martelaarsbundels uit de late zestiende eeuw</i>	81
P. Visser	<i>Amischen in Nederland. Enkele haken en ogen van Zwitserse bergbewoners op sompige veengrond</i>	107
Th.B. Roep	<i>Simon Eikelenberg (1663-1738) en de Rijnsburger collegianten te Alkmaar</i>	131
G.A.C. van der Lem	<i>De doopsgezinde Jan Romein (1893-1914).</i> <i>Bronnen betreffende zijn religieuze achtergrond en belijdenis</i>	149
T. de Graaf & R. Nieuweboer	<i>De taal der Mennonieten in Siberië en hun relatie met Nederland</i>	175
Tekstuitgave	<i>Twee brieven van David Joris (ingeleid en geannoteerd door S. Zijlstra)</i>	191
Recensies		219
Signalementen		238

Mededelingen	253
Verenigingsnieuws	262
Adressen auteurs	266

Inhoud

S. Voolstra	<i>Doopsgezinden, opposanten en geestverwanten: ter inleiding</i>	7
O.S. Knottnerus	<i>'Gylieden die aen alle wateren zaeyt': doperse immigranten in het Noordduitse kustgebied (1500-1700)</i>	11
E. Hofman	<i>Gereformeerden en doopsgezinden in de spiegel van de Schriftuurlijke liederen in de zestiende eeuw</i>	61
E. Hofman	<i>De Antwerpse drukker Frans Fraeten: de verhouding tussen de vroegste gereformeerde en doopsgezinde liedboeken</i>	71
W.J. op 't Hof	<i>Gereformeerde piëtisten: opposanten en geestverwanten van de doopsgezinden</i>	83
W. Bergsma	<i>Gereformeerden en doopsgezinden in de zeventiende eeuw: van concurrentie tot acceptatie</i>	129
B. Rademaker-Helfferich	<i>Jan van Calcar: de levensweg van een doopsgezinde piëtist aan de hand van zijn 'Levensberigt'. (Met de tekstuitgave van het 'Levensberigt'.)</i>	157
S.B.J. Zilverberg	<i>Enkele aspecten van de betrekkingen tussen doopsgezinden en remonstranten tot aan het begin van de 19de eeuw</i>	181
J. Vree	<i>Doopsgezinde theologen en Groninger godgeleerden in de jaren 1834-1872</i>	195
E.H. Cossee	<i>De doopsgezinden en de opkomst van het modernisme in Nederland</i>	219
	Verslag van lopend onderzoek	241
	Recensies	249
	Signalementen	277
	Mededelingen	297
	Verenigingsnieuws	315
	Adressen auteurs	319

Inhoud

Anton van der Lem	<i>Inleiding</i>	7
Guido Marnef	<i>De gereformeerde wortels van twee Waterlandse leiders: Hans de Ries en Albrecht Verspeck</i>	9
Natascha Veldhorst	<i>'Elc hoor met vlijt': Van Manders leerzang Bethlehem als gedramatiseerde kerstboodschap</i>	21
Stephanie S. Dickey	<i>Doop door water en het zwaard. Doopsgezind martelaarschap in de kunst van Rembrandt en zijn tijdgenoten</i>	39
H.Th. van Veen	<i>Devotie en esthetiek bij Lambert ten Kate</i>	63
B.E. Dop	<i>'Terwyl in de Kalkwyk veele dier doopsgezinden woenen'. Doopsgezinden in een Groninger veenkolonie in de achttiende eeuw</i>	97
W.A. de Clercq	<i>Een andere Willem de Clercq</i>	133
Bert Zeeman	<i>Christiaan Nicolaas Wybrands (1851-1913). Leven, werk, leaat</i>	147
Gerlof Homan	<i>Nederlandse doopsgezinden in de Tweede Wereldoorlog</i>	165
J. Bosma	<i>Dat onse beste Werken Helle en Verdoemenis verdienen; een preek van Reinhard Rahusen als 'jonge Nazireër'</i>	199
R. Winsemius & S. Voolstra	<i>Inleiding</i>	207
	<i>Teksteditie</i>	207
	Verslag van lopend onderzoek	229
	Recensies	241
	Verenigingsnieuws	247
	Adressen auteurs	249

Inhoud

Anton van der Lem	<i>Woord vooraf</i>	7
	<i>Menno Simons in de Nederlandse geschiedschrijving</i>	9
J.A. Mol	<i>Menno Simons als pastoor</i>	21
W. Bergsma	<i>Van pastoor tot dopers leidsman: Menno's 'uitgang' in historisch perspectief</i>	35
S. Zijlstra	<i>De vervolging van de dopersen in Friesland, 1536-1560</i>	49
Guido Marnef	<i>'Verleid en bedrogen': berouwvolle doopsgezinden in Brabantse remissiebrieven, 1543-1565</i>	69
Otto S. Knottnerus	<i>Menno als tijdverschijnsel</i>	79
Piet Visser	<i>De Opera Omnia Theologica of de 'affecten en voornemens' van Menno's tekstbezorgers</i>	119
Werner O. Packull	<i>Enkele aspecten van de hermeneutiek van Menno Simons</i>	143
Sjouke Voolstra	<i>Donatus redivivus. Menno Simons' reformatie in theologisch perspectief</i>	159
G.J.J. van Hiele	<i>Een doperse visie. Op zoek naar een nieuw concept</i>	179
E. Hofman	<i>Een onbekend gebleven lied van Menno Simons</i>	193
W. Bergsma	<i>Calvinisten en libertijnen</i>	209
Verslag van lopend onderzoek		229
Recensies		240
Signalementen		247
Mededelingen		254
Adressen auteurs		255

Inhoud

Anton van der Lem	<i>Woord vooraf</i>	7
Sjouke Voolstra	<i>Pinksteren in praktijk. Apocalyptische lekenprophetie in de doperse hervormingsbeweging</i>	9
P.G.B. Thissen	<i>Geletterde doopsgezinden in Dordrecht in de zeventiende eeuw</i>	31
T. Alberda-van der Zijpp	<i>'It bleatemanneboek'. Dordtenaren in de Martelaarspiegel van Tieleman van Braght</i>	49
A.M.L. Hajenius	<i>'Quaet comportement'. De tucht in de Doopsgezinde Gemeente Utrecht in de zeventiende eeuw</i>	61
R.C. Lambour	<i>De Amsterdamse collegiant Jacob Jansen Voogd (1630-1710)</i>	75
Piet Visser	<i>'Indefessus Favente Deo'. Frederik Muller als onvermoeid begunstiger der doopsgezinde God geschetst</i>	91
Jacob van Sluis	<i>Herman Bakels (1871-1952) en het godsbewijs vanuit de theepot</i>	119
S. Zijlstra	<i>De brief van David Joris aan het Hof van Holland, 1539</i>	133
Anton van der Lem	<i>Twee doperse verzoekschriften uit de tijd van stadhouder Willem III</i>	149
Recensies		155
Signalementen		166
Mededelingen		175
Adressen auteurs		176

Inhoud

Anton van der Lem	<i>Woord vooraf</i>	7
Ludo Vandamme	<i>Doopsgezinden in Brugge, 1555-1575</i>	9
Michael Clemens	<i>De Mennonieten van Neustadtgödens en hun contacten in de Nederlanden</i>	25
Daan C. de Clercq	<i>Een verdwenen en vergeten 'mennistenhemel' aan het Gein</i>	39
Adriaan Plak	<i>Portfolio</i>	61
B.E. Dop, M.R. Kremer	<i>Van Oude Vlamingen en Nieuwe Zwitsers. Doopsgezinde bewegingen vanuit Deventer naar Groningen in het begin van de achttiende eeuw</i>	81
A.G. van Gilse	<i>Jan van Gilse 1810-1859, liberaal doopsgezind theoloog</i>	117
Alle Hoekema	<i>150 jaar doopsgezinde zending in historisch perspectief</i>	139
P. Ester	<i>'Wel in, maar niet van de wereld' Cultuursociologische schets van de Amish gemeenschap in Amerika</i>	159
Yme Kuiper	<i>Doopsgezinden in Harlingen en het Pachtersoproer van 1748</i>	185
Frouke Veenstra	<i>Geld en geloof bij de gemeente der Groninger Oude Vlamingen in de stad Groningen</i>	205
Joost Vermoolen	<i>Aanzienlijk of voortreffelijk? Geschiedenis van de familie Mesdag, haar genealogie en de Stichting Mesdagfonds</i>	223
Daan C. de Clercq	<i>Verkennde beschouwingen over de doopsgezinde elite in Amsterdam</i>	249
Johan Frieswijk	<i>Was er in Friesland een voedingsbodem voor het nationaal-socialisme?</i>	263
Nine Treffers- Mesdag	<i>De pastorie in Sneek onder de bezetting. Enige persoonlijke indrukken van de positie en de houding van doopsgezinden in de Tweede Wereldoorlog</i>	273

BRONNEN

- Gabe Hoekema *Lijst van publicaties betreffende het dopers vredesgetuigenis 1890-1996* 281

VERSLAG VAN LOPEND ONDERZOEK

- Philip Knijff *Drie generaties socinianisme en één foliant* 310

MEDEDELINGEN

- Piet Visser *Nieuws uit de Doopsgezinde Bibliotheek en het Doopsgezind Documentatiecentrum* 314

RECENSIES

- Voolstra, *Menno Simons* (Samme Zijlstra) 317
 Dagboek Pieter Jansz (A.Th. Boone) 319
 Israel, *The Dutch Republic* (Samme Zijlstra) 321

SIGNALEMENTEN

324

VERENIGINGSNIEUWS

- Verslag Roosendaal 332
 Verslag Heerenveen 333
 Ledenlijst 335
 Adressen auteurs 336

Inhoud

Redactioneel

Brad S. Gregory	<i>Het martelaarschap: voorgeschreven en beschreven. Menno's Troestelijke Vermaninge en het Offer des Heeren</i>	11
Daniel Horst	<i>Een doperse bijeenkomst op een katholieke propagandaprent uit 1590</i>	23
S. Zijlstra	<i>Gereformeerden en Doopsgezinden in Emden, ca. 1560-1620</i>	41
Gary K. Waite	<i>Dopers anticlericalisme en lekenheiligheid. Doperse heiligen en heiligheid in de Nederlanden</i>	65
Adriaan Plak	<i>Portfolio Jan Luyken</i>	85
R.C. Lambour	<i>De familie en vrienden van Daniel Zwicker (1612-1678) in Amsterdam</i>	113
Piet Visser	<i>De pelgrimage van Jan Luyken door de doopsgezinde boekenwereld</i>	167

BRONNEN

Attila Kis	<i>De brief van Adam Francke, geschreven in Amsterdam, 15 februari 1667</i>	197
------------	---	-----

MEDEDELINGEN

Erratum DB 1998	229
Stand van zaken onderzoeksproject Elitevorming onder doopsgezinden in de Republiek	229
Studiedag te Leeuwarden op 28 mei 1999	231

RECENSIES

Snyder	<i>Anabaptist History and Theology</i> (S. Voolstra)	232
Friesen	<i>Erasmus, the Anabaptists and the Great Commission</i> (S. Voolstra)	234
Spaans	<i>Armenzorg in Friesland</i> (A. van der Lem)	235

SIGNALEMENTEN	240
VERENIGINGSNIEUWS	
Najaarsexcursie van de DHK 23-25 oktober 1998	250
Voorjaarsbijeenkomst van de DHK op 29 mei 1999	256
Ledenlijst	257
Adressen auteurs	258

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
Sjouke Voolstra	<i>Doopsgezinde Historische Kring, 25 jaar van dienstbaarheid</i>	9
Piet Visser	<i>'Niet al die roepen, Heere, Heere, en comen in Gods rijke soet'. De marginale, maar markante menniste bijdrage tot het genre van de Nederlandse gebedsliteratuur in de zeventiende eeuw</i>	21
R.C. Lambour	<i>Aanvullingen op het onderzoek naar het Amsterdams milieu van Daniel Zwicker (1612-1678)</i>	53
S. Zijlstra	<i>Jacobus Rijdsdijk en de strijd om de belijdenissen</i>	67
Rita Hooijschuur	<i>Het nagelaten dagboek van Lambertus van Calcar 1845-1905</i>	91
Feiko H. Postma	<i>Mennonieten tussen vrijheid en dictatuur. Nederlands-Russische onenigheid in de spiegel van na-oorlogs repatriëringsbeleid</i>	111
Adriaan Plak	<i>De wortel van het kwaad in honderd tekeningen bijeengebracht. Portfolio, ingeleid en toegelicht door Adriaan Plak</i>	121
VERSLAG VAN LOPEND ONDERZOEK		
Annelies Verbeek	<i>Een doopsgezind tijdschrift en haar gereformeerde tegenhanger. Deïsme en ongelooft in de Vaderlandsche letteroefeningen en de Nederlandsche Bibliotheek</i>	137
BRONNEN		
W. Bergsma en S. Zijlstra	<i>De lezing 'Mystiek en Spiritualisme in de Nederlanden der zestiende eeuw' van Bruno Becker uit 1928</i>	153
RECENSIES		
Bergsma	<i>Tussen Gideonsbende en publieke kerk. Een studie over het gereformeerd protestantisme in Friesland, 1580-1650 (A. van der Lem)</i>	177

Tanneberger	<i>Die Vorstellung der Täufer von der Rechtfertigung des Menschen</i> (Sj. Voolstra)	182
Panhuysen	<i>De beloofde stad. Opkomst en ondergang van het koninkrijk der wederdopers</i> (S. Zijlstra)	184
Hamilton	<i>The Apocryphal Apocalypse. The Reception of the Second Book of Esdras (4 Ezra) from the Renaissance to the Enlightenment</i> (Sj. Voolstra)	186
Oosterbaan	<i>Doordacht geloven. Verspreide geschriften, uitgegeven onder redactie van A.G. Hoekema en S. Voolstra</i> (Annelies Verbeek)	187
Van der Linde	<i>Het Koninkrijk van God is de stad op de berg. Wat heeft Jezus zelf gewild?</i> (H.B. Kossen)	189
SIGNALEMENTEN		192
VERENIGINGSNIEUWS		202
	Ledenlijst	204
	Personalia auteurs	205
	Adressen auteurs	206
	Colofon	207

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
Piet Visser	<i>In memoriam Samme Zijlstra (1953-2001)</i>	9
Aline Goosens	<i>Karel v en de onderdrukking van de wederdopers</i>	15
Gary K. Waite	<i>Dienaren en dienaressen van de duivel; anabaptisten en duivelse samenzweringen in het vroeg-moderne Europa</i>	33
Mirjam G.K. van Veen	<i>'Geboren voor de contramine...'. Coornherts polemieek tegen de dopers</i>	73
Fred van Lieburg	<i>Doopsgezinde en gereformeerde (leken)predikers in Nederland (16e-19e eeuw)</i>	95
A. Blaauw	<i>Doopsgezinden in Noordeind in de 17e eeuw; hun gemeente, hun vermaning en hun plaats in het dorp</i>	119
Ruud Lambour	<i>Doopsgezind of niet? Sybrandt Hansz Cardinael, Abraham de Graaf en Gerrit Uylenburg</i>	177
Paul Eggermont	<i>Pieter Leendertsz.: Vrugten der eenzaamheid. Een 18e-eeuwse quaker tussen de doopsgezinden</i>	195
Sjoukje Colenbrander	<i>De weefzolder van het doopsgezinde weeshuis aan de Prinsengracht in Amsterdam</i>	203
Sjouke Voolstra	<i>De gulden weg voor de vergulde middenstand. Het doopsgezinde godgeleerd onderwijs rond 1850</i>	219
BRONNEN		229
Piet Visser	<i>Een achttiende-eeuws afschrift van een verordening uit 1659 voor uiterlijk, kleding en huisinrichting bij de Groninger Oude Vlamingen</i>	229

Anton van der Lem	<i>Onder predikanten. Een notitieschriftje van Jakob Huizinga, doopsgezind predikant in West-Knollendam 1831-1834</i>	239
RECENSIES		277
Gregory	<i>Salvation at Stake. Christian Martyrdom in Early Modern Europe</i> (M.J. Blok)	277
	<i>Das Königreich der Täufer. Reformation und Herrschaft der Täufer in Münster</i> (S. Zijlstra)	280
Harline, Put	<i>A Bishop's Tale. Mathias Hovius among his Flock in Seventeenth-Century Flanders</i> (Anton van der Lem)	281
Veen	<i>Obedience to the law of Christ. An inquiry into the function of the Mosaic law in Christian ethics from a Mennonite perspective</i> (Annelies Verbeek/Wieteke van der Molen)	284
SIGNALEMENTEN		289
VERENIGINGSNIEUWS		299
	Ledenlijst	300
	Personalia en adressen auteurs	301
	Colofon	303

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
Willem Stuve	<i>De dienaarschap van de Oud-Vlaamse gemeenten te Haarlem. Personen en hun achtergronden</i>	11
Annelies Verbeek	<i>De Vereenigde Doopsgezinde Gemeente Amsterdam in de eerste helft van de negentiende eeuw</i>	101
Pieter Post	<i>God! ontzaglijk Albestuurder! Een 'voortreffelijk' lied van Arend Hendrik van Gelder (1756-1819)</i>	115
Robbert A. Veen	<i>Van Navoring tot "Praktische Rigting" Het Benderiaanse paradigma van de Doperse identiteit in verband met de theologie van Sytze Hoekstra</i>	127
Gerke van Hiele, Jan Franssen en Tom Dueck	<i>Kom in de kring De verbouwing van de doopsgezinde kerk in Wageningen</i>	155
Piet Visser	<i>Schabaliana: een bibliografische na-oogst van het werk van Dierick en Jan Philipsz Schabaelje</i>	173
BRONNEN		
Marietje E. Kuipers	<i>Wilhelmina Baier-Nikkel, 1895-1984</i>	211
RECTIFICATIE		
	<i>Correctie tabel 1 uit artikel van A. Blaauw, Doopsgezinden in Noordeind in de 17e eeuw (DB 27)</i>	261
RECENSIES		
	<i>Hoekema, Dutch Mennonite Mission in Indonesia. Historical Essays (A. Verbeek)</i>	262
	<i>Bauman en Krabill (eds), Anabaptism and Mission. A Bibliography 1859-2000 (A. Hoekema)</i>	263

Hoekema, Hoekema en Visser (eds), <i>'Geen cel ketent deze dromen'. Een dagboek over ideaal en werkelijkheid van Cor Inja</i> (B. Rademaker-Helfferich)	265
Zijlstra, <i>Om de ware gemeente en de oude gronden. Geschiedenis van de dopersen in de Nederlanden 1531-1575</i> (F. van Lieburg)	267
SIGNALEMENTEN	270
VERENIGINGSNIEUWS	281
Ledenlijst	283
Personalía auteurs	284
Adressen auteurs	285
Colofon	286

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
Laas Terpstra	<i>De disputatie tussen Melchior Hoffman en Martin Bucer op de synode van Straatsburg (1533)</i>	11
Piet Visser	<i>'Ick vreesse uwer sielen seer'. Johannes a Lasco kruist in 1544 vreedzaam de degens met Menno Simons en een vertegenwoordiger van David Joris</i>	43
Piet Visser	<i>Het bedrieglijk onbewogen bestaan van brieven. Een editorische vergelijking tussen de geschreven en de gedrukte martelaarsteksten van Jeronimus en Lysken Segers</i>	65
Jesse Spohnholz	<i>Overlevend non-conformisme. Anabaptistische tradities en hun regulering in laat zestiende-eeuws Wezel</i>	89
Sjouke Voolstra	<i>Huiskopers of Danziger Oude Vlamingen</i>	111
Annelies Verbeek	<i>De 'theologie' van Joost Hiddes Halbertsma (1789-1869)</i>	125
John A. Lapp en Ed van Straten	<i>Doopsgezind Wereldcongres: van een Europees-Amerikaanse conferentie tot een wereldwijde Koinonia</i>	151
BRONNEN		
Piet Visser (ed.)	<i>Zes onbekende martelaarsbrieven van Jeronimus Segers (†1551)</i>	195
RECTIFICATIE		
	<i>Correctie artikel van W. Stuve, De dienaarschap van de Oud-Vlaamse gemeenten te Haarlem; personen en hun achtergronden (DB 28)</i>	250
INTERVIEW		
	<i>'Yn petear oer it ferline of ferenne'. Een gesprek met Sjouke Voolstra</i>	251

RECENSIES

A.M.L. Hajenius	<i>Dopers in de Domstad; geschiedenis van de Doopsgezinde Gemeente Utrecht 1639-1939</i> (B. Rademaker-Helfferich)	265
H. Abels	<i>Doopsgezinde families in het Oldambt (1520-1811); Geschiedenis der doopsgezinden in het Oldambt (1577-1811)</i> (M.B. Kremer)	268
L. Brussee van der Zee (et al.)	<i>Balanceren op de smalle weg</i> (B. Rademaker-Helfferich)	270
H.P. Jürgens	<i>Johannes a Lasco in Ostfriesland; Der Werdegang eines europäischen Reformators</i> (P. Visser)	273
H.-J. Goertz	<i>Das schwierige Erbe der Mennoniten; Aufsätze und Reden</i> (S. Voolstra)	277
B.S. Gregory (ed.)	<i>The forgotten writings of the Mennonite martyrs</i> (P. Visser)	279
A. Hamilton	<i>The Family of Love. I: Hendrik Niclaes</i> (P. Visser)	282
SIGNALEMENTEN		288
VERENIGINGSNIEUWS		296
	Ledenlijst	300
	Personalia auteurs	301
	Colofon	303

Inhoud

	<i>Redactioneel</i>	7
Piet Visser	<i>In memoriam professor dr. Sjouke Voolstra (1942-2004)</i>	13
Aart de Groot	<i>Fausto Sozzini (1539-1604)</i>	37
Mark H. Aalderink	<i>Socinianisme als religie van de rede; de Diatriba de socinianismo van de cartesiaanse theoloog Abraham Heidanus</i>	53
Wiebe Bergsma	<i>Bogermans voorbeeld? De bekeerde sociniaan Jacobus Lautenbach</i>	72
Peter G. Bietenholz	<i>Erasmus en het zeventiende-eeuwse antitrinitarisme; het geval Daniel Zwicker en Daniel de Breen</i>	103
Wiep van Bunge	<i>De bibliotheek van Jacob Ostens: spinozana en sociniana</i>	125
Eric H. Cossee	<i>Meer verschil dan overeenkomst; remonstrantisme en socinianisme vergeleken door Adriaan van Cattenburgh in zijn Specimen controversiarum inter remonstrantes et Socinum (1728)</i>	141
Joris van Eijnatten	<i>Vijf vertogen over ketterij; waarheid, dwaling en de historiografie van het antitrinitarisme, 1650-1800</i>	153
Aart de Groot	<i>Dirk Rafaëlsz Camphuysen en het socinianisme</i>	165
Wim Janse	<i>Gereformeerd antisocinianisme</i>	180
Atilla Kis	<i>Enkele contacten van Transsylvaanse unitariërs met de zeventiende en achttiende- eeuwse Nederlandse samenleving</i>	193
Marius van Leeuwen	<i>Simon Episcopius en het socinianisme</i>	202
Florian Mühlegger	<i>De reactie van Hugo Grotius op het socinianisme</i>	210

Bonny Rademaker- Helfferich	<i>Een verschrikkelijk en gruwelijk kwaad; socinianisme in Deventer; een Deventer pamflettenstrijd van 1669 tot 1671</i>	237
Piet Visser	<i>De haat-liefde relatie tussen doperdom en socinianisme in de doperse historiografie</i>	249
Piet Visser	<i>Op zoek naar collegiantische liederen met sociniaanse trekken in Stapels Lusthof der zielen (1681)</i>	265
Sibbe Jan Visser	<i>Het heldere licht van de waarheid; de briefwisseling tussen Samuel Nearanus en Martinus Ruarus</i>	292

BIJLAGE

Tony André	<i>Socinus' portret op een snuifdoos</i>	313
------------	--	-----

AUTEURS		317
---------	--	-----

COLOFON		320
---------	--	-----

Inhoud

	Redactioneel	
Douglas H. Shantz	<i>David Joris, piëtistische heilige; het beroep op Joris' geschriften door Christian Hoburg, Gottfried Arnold en Johann Wilhelm Petersen</i>	11
Willem Stuve	<i>Herrie om een huis; de huiskopertwist kritisch bekeken</i>	33
A. Blaauw	<i>Over de Waterlands-doopsgezinde schilder Abraham de Verwer van Burchstraete; over zijn vrouw Barbara van Sillevoirt, en iets over zijn vroegste werken</i>	75
Ruud Lambour	<i>De alchemistische wereld van Galenus Abrahamsz (1622-1706)</i>	93
	<i>De iconografie van doctor Galenus Abrahamsz (1622-1706)</i>	169
Keith L. Sprunger	<i>Frans Houuttuyn, Amsterdams boekverkoper; preken, uitgeven en de doopsgezinde Verlichting</i>	183
Koen Zondag	<i>In alles singulier; een verhaal over Pieter de Clercq (1849-1934)</i>	205
André J. du Croix	<i>Weerloos weerbaar; het verzet van dominee André du Croix, (1910-1945)</i>	223
Gerlof D. Homan	<i>Een doopsgezinde gemeente in oorlogstijd: Zuid-Limburg, Heerlen</i>	263
Lineke H. Buijs	<i>Frits Kuiper (1898-1974); kameraad van rood, vriend van de Jood</i>	277
RECENSIES		301

SIGNALEMENTEN	313
VERENIGINGSNIEUWS	327
AUTEURS	338
COLOFON	340

Inhoud

Piet Visser	<i>Ter introductie</i>	7
ARTIKELEN		
Laas Terpstra	<i>Een 'nieuw' geschrift. Een onderzoek naar Melchior Hoffmans commentaar op Daniël 12</i>	13
Mirjam van Veen	<i>'Ontallijcke brieven van eenderley materie' De propaganda van David Joris</i>	39
Mary S. Sprunger	<i>Iemand burgemeester maken. Doopsgezinden en regentengeslachten in de Gouden Eeuw te Amsterdam</i>	75
Rina Knoeff	<i>'Het kunstige, toch verderfelyke gestel'. Een cultuurhistorische interpretatie van de anatomische atlas van Govert Bidloo</i>	123
Marcel Kremer	<i>Teken aan de wand. Een onderzoek naar de naleving van de Loppersummer voorschriften onder de Groninger Oude Vlamingen in de stad Groningen</i>	141
Simon Vuyk	<i>'Wat is dit anders dan met onze eigen hand deze gruwelen te plegen?' Remonstrantse en doopsgezinde protesten tegen slavenhandel en slavernij in het laatste decennium van de achttiende eeuw</i>	171
Pieter Post	<i>'Fiolen van spot en minachting'. Christelijke Gezangen en Liederen, de Haarlemse bundel van 1804/05</i>	207
Gerlof D. Homan	<i>'We hebben ze lief gekregen'. Het verblijf van Russische mennonieten in Nederland van 1945 tot 1947</i>	225
TEKSTEDITIE		
Piet Visser	<i>De Zon boven Waterland. Nieuw licht op een veronachtzaamde nasleep van de 'Lammerenkrijgh' dankzij de teksteditie van een nieuwe bron: Conferentie gehouden met de vereenigde gemeentens tot Amsterdam als oock met de Vlaemse gemeente aldaer haer vergadering houdende inde Zon op de Zingel. Anno 1673 op den 6, 7, 8 Martius</i>	255

RECENSIES		292
Piet Visser	Geoffrey Dipple, <i>'Just as in the Time of the Apostles'. Use of History in the Radical Reformation</i> (Kitchener, 2006)	292
Piet Visser	Helmut Isaak, <i>Menno Simons and the New Jerusalem</i> (Kitchener, 2006)	295
Bonny Rademaker	Gerard van der Kooi, <i>De Wynberch des Heren. Godsdienstige veranderingen op Texel 1514-1572.</i> (Hilversum, 2005)	299
Piet Visser	Friso Lammertse & Jaap van der Veen, <i>Uylenburgh & Zoon. Kunst en commercie van Rembrandt tot De Laïresse 1625-1675</i> (Zwolle & Amsterdam, 2006)	301
Bonny Rademaker	Mechteld Gravendeel, Willem Stuve & Sjouke Voolstra (red.), <i>Bezweegen Broederschap. Het wel en wee van de Dantziger Oude Vlamingen te Haarlem in de eerste helft van de achttiende eeuw opgetekend door Eduard Simonsz Toens in zijn Memoriaal (1735-1749)</i> (Hilversum, 2005)	304
Jaap de Jong	Sibrand P. Martens & Simon Vuyk (red.), <i>Ik heb het groote doel mijner Aardsche bestemming bereikt. De brieven van student Martens (1794-1798) en zijn leven als doopsgezind predikant, schoolopziener, vertaler en dichter in Nederland (1798-1852)</i> (Hilversum, 2005)	307
Piet Visser	Henry Schapansky, <i>The Mennonite Migrations (and the Old Colony, Russia)</i> (Rosenort, 2006)	309
Piet Visser	Annelies Verbeek, <i>'Menniste Paus'. Samuel Muller (1785-1875) en zijn netwerken</i> (Hilversum, 2005)	311
Piet Visser	Hanspeter Jecker & Alle G. Hoekema (eds.), <i>Testing Faith and Tradition: Europe</i> (Intercourse & Kitchener, 2006)	314
Pieter Post	A. le Coq, <i>Wat vlied' of bezwijk'. Het vrijzinnige kerklied in Nederland 1870-1973</i> (Kampen, 2005)	316
Jasper Vree	Anna Voolstra, Alle G. Hoekema & Piet Visser (red.), <i>Beeldenstormer uit bewogenheid. Verzamelde opstellen van Sjouke Voolstra</i> (Hilversum, 2005)	318
SIGNALEMENTEN		327
MEDEDELINGEN		343
VERENIGINGSNIEUWS		345
PERSONALIA VAN AUTEURS EN MEDEWERKERS		350
COLOFON		352

Inhoud

Jelle Bosma	<i>Redactioneel</i>	7
ARTIKELEN		
Marius Romijn	<i>Hoe gebruikte Menno het Oude Testament?</i>	11
Mirjam van Veen	<i>David Joris' Memoryaell</i>	31
Gary K. Waite	<i>Wraakzuchtige gastheren en het als bij toverslag kunnen lezen en schrijven; propaganda tegen en vervolging van anabaptisten en heksen in de Zuidelijke Nederlanden, 1530-1600</i>	41
Gary K. Waite	<i>Tolereren de onlangs getolereerden de ander? Spiritualisten, dopers en Joden in de Nederlanden</i>	69
Sebo H. Abels	<i>Friese doopsgezinde investeerders in de energievoorziening van de zeventiende eeuw</i>	93
Alex Noord	<i>Verlichting, vroomheid en verbondenheid: Marten Schagen en zijn vertaalwerk van James Hervev</i>	103
Piet Visser	<i>Verlichte doopsgezinden: Cornelis van Engelen (1726-1783) en zijn tijdschrift de Filosooph</i>	121
Anna Voolstra	<i>Van Groninger Oude Vlaming tot Amsterdamse lammist: de doopsgezinde predikant Allard Hulshoff (1734-1795) tussen rechtzinnigheid en rede</i>	159
Kees van Duijn	<i>Miskotte als theologisch bemiddelaar tussen dopers en calvinisten? Een essay naar aanleiding van Het tegoed van K.H. Miskotte; de actuele betekenis van zijn denken voor de gereformeerde theologie</i>	181
C. Arnold Snyder	<i>Beeldenstormer uit bewogenheid; Sjouke Voolstra als anabaptistisch kerkhistoricus en zijn invloed op de dooperse geschiedschrijving</i>	195
RECENSIES		
Anna Voolstra	Karin Evers (ed.), <i>De idealen van Pieter Teyler; een erfenis uit de Verlichting</i> (Haarlem, 2006)	207
Mirjam van Veen	J.D. Roth & J.M. Stayer (eds.), <i>A companion to anabaptism and spiritualism, 1521-1700</i> (Leiden, 2007)	209
Hans de Waardt	Gary K. Waite, <i>Eradicating the devil's minions; anabaptists and witches in Reformation Europe, 1525-1600</i> (Toronto, 2007)	211

Bonny Rademaker- Helffferich	Alfred Rudolf van Wijk, <i>Plicht tot leren & plichten leren; een onderzoek - naar de ontwikkeling van de doperse geloofsopvoeding in de Lage Landen (ca. 1540-1811), aan de hand van in druk verschenen geloofspedagogische geschriften</i> , deel 1: <i>Tekst</i> , deel 2: <i>Appendices; geraadpleegde archivalia; geraadpleegde bronnen [...]; geraadpleegde literatuur; register op bijbelse persoonsnamen; register op overige persoonsnamen; register op plaatsnamen</i> , (Kampen, 2007)	213
Yme Kuiper	Cor Trompetter, <i>Eén grote familie; doopsgezinde elites in de Friese Zuidwesthoek 1600-1850 (Doperse Documentaire Reeks 4)</i> (Hilversum, 2007)	215
SIGNALEMENTEN		222
VERENIGINGSNIEUWS		226
PERSONALIA VAN AUTEURS		232
COLOFON		234

Inhoud

Jelle Bosma	Redactioneel	7
ARTIKELLEN		
O. Schutte	<i>Jacob Pietersz. van der Meulen of Jacob Pietersz. van der Moelen?</i>	9
Dirk de Vries	<i>'Aardenburg anno 1662'; een gevelsteen thuisgebracht</i>	21
Anna Voolstra	<i>400 jaar doopsgezinden bij 't Lam in Amsterdam; wat een kerkgebouw kan vertellen over de gemeente die zich er thuis weet</i>	33
Huib J. Zuidervaart	<i>'Meest alle van best mahoniehout vervaardigd'; het natuurfilosofisch instrumentenkabinet van de doopsgezinde kweekschool te Amsterdam, 1761-1828</i>	63
Alle G. Hoekema	<i>Een oorlogsdagboek van een Haagse predikantsvrouw, 1940-1945</i>	105
Gerke J.J. van Hiele	<i>De zevensprong; over doperse spiritualiteit</i>	127
Joute de Graaf, Piet Visser & Rob B. Workel	<i>Een drieluik over een gedenkwaardige drietraps happening bij de presentatie van drie doopsgezinde memorabilia te Witmarsum</i>	153
Bonny Rademaker- Helfferich	<i>160 jaar vermaning in Steenwijk (1848-2008)</i>	177
Piet Visser	<i>In memoriam Carl Friedrich Brüsewitz (1919-2008)</i>	197
Auke de Jong	<i>In memoriam Cornelis van Duin (1927-2008)</i>	203

TEKSTUITGAVE

- Piet Visser *Pieter Jansz Twisck (1565-1636) en zijn Vader Ons; Pleidooi voor nieuw onderzoek naar een van de productiefste menniste oudsten, ter inleiding van de teksteditie van een herontdekt maar onvoltooid gebleven handschrift* 209

RECENSIES

- Henk Looijesteijn Govert Snoek, *De Rozenkruisers in Nederland; voornamelijk in de eerste helft van de 17e eeuw: een inventarisatie* (Haarlem, 2006) 267
- Bonny Rademaker -Helfferich An Keuning-Tichelaar & Lynn Kaplanian-Buller, *De verbindende kracht van quilts; lappendeken van verhalen* (Witmarsum, 2008) 271
- Mirjam de Baar Rudolf Cordes, *Jan Zoet, Amsterdammer 1609-1674; leven en werk van een kleurrijk schrijver* (Hilversum, 2008) 273
- Jelle Bosma Machiel Bosman, *Elisabeth de Flines; een onmogelijke liefde in de achttiende eeuw* (Amsterdam, 2008) 275
Antonio Orejudo, *Dopersvuur; roman* (Amsterdam, 2008)
- Piet Visser James Lowry, *Documents of brotherly love; Dutch mennonite aid to Swiss anabaptists, I, 1635-1709; introduced, transcribed, translated, and annotated; edited by David J. Rempel Smucker & John L. Ruth* (Millersburg, OH, 2007) 278
Jeremy Dupertuis Bangs, *Letters on toleration; Dutch aid to persecuted Swiss and Palatine mennonites 1615-1699; transcribed, translated and introduced* (Rockport, 2004)

SIGNALEMENTEN	285
VERENIGINGSNIEUWS	288
PERSONALIA AUTEURS	292
COLOFON	294

Inhoud

Jelle Bosma & Piet Visser	<i>Inleiding; over ketters en kerkvolk, notabelen en nieuwe rijken, socialisten en liberalen, vrijzinnigen en orthodoxen, heterodoxen en homoseksuelen, lesbo's en ander ongeregeld</i>	9
ARTIKELEN		
James Urry	<i>De beleving van rijkdom en armoede door Nederlandse en Russische doopsgezinden</i>	23
Peter Kriedte	<i>Bescheidenheid, zakelijke soberheid en vroeg-industrieel kapitalisme; geloof en handel in de Krefeldse doopsgezinde gemeente (1600 tot ca. 1830)</i>	59
James W. Lowry	<i>350 jaar lang gezag en zeggingskracht; de receptie-geschiedenis van Van Braghts Martelaers spiegel bij de Amish</i>	83
Anna Voolstra	<i>150 jaar Doopsgezinde Bijdragen; over de vraag waar de Bijdragen aan willen bijdragen</i>	119
BIOGRAFISCHE ARTIKELEN		
Daan de Clercq	<i>Jan Kops (1765-1849)</i>	143
Piet Visser	<i>Matthijs Siegenbeek (1774-1854)</i>	145
Anna Voolstra	<i>Maria Aletta Hulshoff (1781-1846)</i>	148
Bonny Rademaker-Helfferich	<i>Joost Hiddes Halbertsma (1789-1869)</i>	151
Anna Voolstra	<i>Pieter Huidekoper (1798-1852)</i>	155
Yme Kuiper	<i>Steven Blaupot ten Cate (1807-1884)</i>	158
Anna Voolstra	<i>Christiaan Pieter van Eeghen (1816-1889)</i>	161
Piet Visser	<i>Frederik Muller (1817-1881)</i>	164
Piet Visser	<i>Anthony Winkler Prins (1817-1908)</i>	166
Piet Visser	<i>Jakob Gijsbert de Hoop Scheffer (1819-1893)</i>	168

Anna Voolstra	<i>Eduard Douwes Dekker (1820-1887)</i>	171
Piet Visser	<i>Christiaan Sepp (1820-1890)</i>	174
Piet Visser	<i>Klaas Ris (1821-1902)</i>	176
Leo Adriaenssen	<i>Cornelis Hartsen (1823-1895)</i>	179
Piet Visser	<i>Hendrik Willem Mesdag (1831-1915) & Sientje Mesdag-van Houten (1834-1909)</i>	182
Bonny Rademaker- Helfferich	<i>Jacobus Craandijk (1834-1912)</i>	185
Bonny Rademaker- Helfferich	<i>Lawrence Alma-Tadema, Sir (1836-1912)</i>	188
Daan de Clercq	<i>Pieter van Eeghen (1844-1907)</i>	192
Daan de Clercq	<i>Frederik Johannes [Frits] Lugt (1884-1970)</i>	194
ARTIKELLEN		
Willem Stuve	<i>Een Leidse lacune; schets van de geschiedenis van de Oud-Vlaamse gemeenten van Leiden</i>	197
Willem Stuve	<i>Een roepende in de woestijn; Louwerens Willems (1589-1636), voorvechter van de Oude Vlamingen</i>	217
Wiebe Bergsma & Piet Visser	<i>De sociniaanse problemen van de collegiantische boek- verkoper Simon Pietersz Boncq</i>	243
Nina Geerdink	<i>U vraagt, wij draaien? De huwelijksgedichten van Katharina Lescailje (1649-1711) voor rijke doops- gezinden</i>	267
Michael Clemens	<i>Hoe een doopsgezind vermaner een laatste rustplaats vond op een gereformeerd kerkhof; Pieter Alberts Swart, belangrijk lid van de achttiende-eeuwse doopsgezinde gemeente van Neustadtgödens in Oost-Friesland</i>	287
Yme Kuiper	<i>Van patriot tot notabele; de reis van de doopsgezinde koopman Pieter Cats uit Leeuwarden door de Repu- blik in de nazomer van 1792</i>	303
Joris Oddens	<i>Menistenstreken in het strijdperk; het eerste parlement van Nederland en de mythe van de moderate middenpartij</i>	337

Bernhard Kruithof	<i>Uit de dagboeken van de doopsgezinde predikant Jakob Huizinga (1809-1894) over geloof, hoop en liefde</i>	363
Annie Rekker- van der Werff	<i>De eerste vrouwelijke predikanten in Nederland</i>	411
Froukje Pitstra	<i>'Daar ik altijd meer algemeen vrijzinnig georiënteerd was gebleven, dan speciaal Doopsgezind'; de vorming van het eigenzinnige vermanerschap van Anne Zernike (1887-1972)</i>	441
PERSONALIA AUTEURS		469
COLOFON		472

Inhoud

JELLE BOSMA & PIET VISSER, Redactioneel 7

ARTIKELEN

LAAS TERPSTRA, Vijf op een rij? De pamflettenstrijd tussen Melchior Hoffman en Nikolaus von Amsdorf in kaart gebracht 17

WILLEM STUVE, Een selectie van schriftelijke bijdragen uit de hoek van de Oud-Vlaamse (Huislopers) doopsgezinden 49

WILLEM STUVE, Een zeventiende-eeuws groepsportret. De ondertekenaars van de *Confessie van Dordrecht* in 1632 75

NEL KLAVERSMA, Jan Luyken (1649-1712). Dichter en boekillustrator 87

MARGREET VAN DER HUT, Berymde Tafereelen 105

JELLEKE KRAMER, Doopsgezinden in Bunschoten en Spakenburg 129

JEANINE OTTEN, Saackle Claessens. Een doopsgezinde kaarsenmaker en verkoper van verfstoffen in Harlingen (1679) 149

ALEX NOORD, Friso is't cieraad van den mennoniet. Orangisme onder doopsgezinden in de achttiende eeuw 173

YME KUIPER, 't Cieraad van onze Stad ... Anna Braam (1738-1777). Brui-
loftsverzen en portretten als venster op de positie van vrouwen binnen
geleerde doopsgezinde kringen in Harlingen rond 1750 197

ALPITA DE JONG, Het 'doopsgezind boeddhisme' van Joast Hiddes
Halbertsma (1789-1869) 223

INHOUD

PIETER POST, In de wereld, maar niet van de wereld? Vriend en vijand in de doopsgezinde liedteksten van de negentiende eeuw 241

MARIUS ROMIJN, 'De steengroeve' van Herman Bakels als anticiperende parabel 257

LUUK A. BROER, Dominee W. Broer. Prediker 279

PIET VISSER, In memoriam professor dr. Irvin B. Horst (1915-2011) 297

RECENSIES

HERMAN MEDDENS, *Op walvisjacht naar Spitsbergen. Een hachelijke onderneming in de Noordelijke IJszee (1774-1778)* 305

ALLE G. HOEKEMA, Jaime Prieto Valladares, *Mission and migraine. Global Mennonite History Series: Latin America* 308

J. SCHIERE, Carel Roessingh & Tanja Plasil, *Between horse & buggy and four-wheel drive. Change and diversity among Mennonite settlements in Belize, Central America* 310

JAN SMELIK, Pieter Post, *Geschiedenis van het doopsgezinde kerklied (1793-1973). Van particularisme naar oecumeniciteit* 314

WIETEKE VAN DER MOLEN, C. van Duin, *Het bijbels ongelooft. Een radicaal-doperse theologie van het Oude Testament* 318

PIET VISSER, Peter J. Klassen, *Mennonites in early modern Poland & Prussia* 320

SIGNALEMENTEN 325

VERENIGINGSNIEUWS 2009 en 2010 331

LEDENLIJST 336

PERSONALIA AUTEURS 340

Inhoud

JELLE BOSMA & PIET VISSER, Redactioneel 7

ARTIKELEN

AUKE F. DE JONG, Zoektocht naar doperse identiteit 17

PIET VISSER, Eenvoudige deftigheid. Het ideaal en imago van beschaving bij de doopsgezinden in de eerste helft van de negentiende eeuw 61

BERT DOP, Aandacht voor de doodgewone doopsgezinde dorpsdominee. Over een mislukte poging om beter in de behoeften van kleine plattelands-gemeenten te voorzien 89

ALFRED R. VAN WIJK, Metamorfosen in het doopsgezind eigene. Twee eeuwen identiteit voorgehouden aan jongeren (1812-2012) 111

HIJME STOFFELS, Entreebiljet of visitekaartje? Persoonlijke belijdenissen van doopsgezinden geanalyseerd 131

GERKE J.J. VAN HIELE, Doopsgezinde identiteit? Een eeuw brochures in ADS folders in vogelvlucht 167

JELLE BOSMA, Hoe meer godsdienst, des te minder heimwee. Over het vertrek rond 1850 van de orthodoxe doopsgezinden uit Balk 199

RUUD LAMBOUR, Het doopsgezinde milieu van Michiel van Musscher (1645-1705) en van andere schilders in zeventiende-eeuws Amsterdam. Een revisie en ontdekking 223

GERLOF HOMAN, De Marcus-zending in het voormalige Nederlands Nieuw-Guinea 259

INHOUD

- PIETER POST, Hoedster van het geloof. Over de manier waarop de doopsgezinde ‘ambts’-opvatting en hun gemeentemodel gunstig uitpakten voor de rol van de vrouw 271
- PIET VISSER (ED.), Kritisch commentaar van een collegiantische kwelgeest. Twee manuscripten en een pamflet van Jan Knol uit de jaren 1655-1659, ingeleid en van aantekeningen voorzien 285
- PIET VISSER, In memoriam dr. Simon Verheus 351

RECENSIES

- ANNA VOOLSTRA, Maarten Hell & Emma Los, *Geboortegrond; vier eeuwen familie Salm* 361
- MIRJAM VAN VEEN, *Menno, eenmalig magazine/ Kracht van een minderheid; doopsgezinden in Nederland/ Gedoopt! Vijf eeuwen doopsgezinden in Nederland* 363
- PIET VISSER, Willem de Bakker, Michael Driedger & James Stayer, *Bernhard Rothmann and the Reformation in Münster, 1530-1535* 364
- PIET VISSER, Alle G. Hoekema & Hanspeter Jecker (red.), *Geloof en traditie beproefd; geschiedenis van dopers Europa ca. 1800-2000* 367
- PIET VISSER, Bert Koene, *De Caeskopers; een Zaanse koopmansfamilie in de Gouden Eeuw* 369
- PIET VISSER, Alle G. Hoekema & Elisabeth J.T. Brussee-Van der Zee (eds.), *‘Bloembollen’ voor Westerbork*, 372
- YME KUIPER, *De roots van de Hollandse Fehrs uit de Oude Kolonie. Historisch en antropologisch commentaar bij Arlette Kouwenhoven, De Fehrs; kroniek van een Nederlandse mennonietenfamilie* 375

- SIGNALEMENTEN 385
VERENIGINGSNIEUWS 389
LEDENLIJST 393
PERSONALIA AUTEURS 396

Inhoud

JELLE BOSMA & PIET VISSER, Redactioneel 9

ARTIKELLEN

ANNA VOOLSTRA, Voor wie het verleden niet kent, is het heden een raadsel. 40 jaar Doopsgezinde Historische Kring 13

PIET VISSER, Van baksteenbruin naar veelkleurigheid. De metamorfose van de *Doopsgezinde Bijdragen* gedurende 40 jaar DHK 27

ADRIAAN PLAK, ‘Gewigtige redenen om sig niet te begeven in den huwelyken staat met de gene die roomsgesind sijn’. Rumspringa in de Doopsgezinde Bibliotheek 51

EDWIN DE JONG, De huidige Doopsgezinde Gemeente Ouddorp in perspectief 67

ELMA POSTHUMA-GRINWIS, Een opmerkelijke geschiedenis! De doopsgezinde Gemeente te Ouddorp 75

GERARD JASPERS & WOUTER MEEDER, Van Zürich tot Emden. De zestiende eeuw in de bibliotheek van de Verenigde Doopsgezinde Gemeente Haarlem 107

INHOUD

GEOFFREY DIPPLE, Nederlandse doopsgezinden en de
doperse bijdrage aan religieuze tolerantie 163

GARY K. WAITE, Dissidente dopers, creatieve handwerkslieden
en het bijzondere godsdienstige en intellectuele klimaat
van de Nederlandse Republiek 175

ALEX NOORD, 'Terwijl men Beeld en Staf der Majesteiten ziet;
De Godsdienst, Vryheid, Recht en Wijsheid rust geniet.' Govert
Bidloo (1649-1731) vertrouweling en propagandist van Willem III,
stadhouder van de Republiek en koning van Engeland 197

ERNST HAMM, Doopsgezinde verzamelpunten.
Martelaren en instrumenten 221

WILLEM STUVE, De doopsgezinde gemeenten
tussen Vecht en Eem 257

PIET VISSER (ed.), 'Ick wou wel dat ick u tongh hadde'. Een
gedenkwaardig gereformeerd-mennist godsdienstgesprek over de
doop tussen Tieleman Jansz van Braght en Gerardus Aemilius te Oud
Beijerland (1663) 275

RECENSIES

PIET VISSER, *Die Schriften des Menno Simons; Gesamtausgabe* 353

PIET VISSER, Abraham Friesen, *Reformers, radicals, revolutionaries;
anabaptism in the context of the Reformation conflict* 355

INHOUD

PIET VISSER, Paul Valkema Blouw, *Dutch typography in the sixteenth century; the collected works* 358

PIET VISSER, Alastair Hamilton, *The Family of Love II: Hiël (Hendrik Jansen van Barrefelt); addenda to The Family of Love I: Hendrik Niclaes* 361

BERT DOP, Sebo H. Abels, *Geschiedenis der doopsgezinden in de Groninger veenkoloniën en Selwerd [1590-1811]* 364

MIRJAM VAN VEEN, Bart Leeuwenburgh, *Het noodlot van een ketter; Adriaan Koerbagh 1633-1669* 368

PIET VISSER, Alfred R. van Wijk, *Van beleren naar beleven; tweehonderd jaar doopsgezinde geloofsopvoeding (1812-2012)* 370

JELLE BOSMA, Hans-Jürgen Goertz, *John Howard Yoder – radikaler Pazifismus im Gespräch* 372

SIGNALEMENTEN 375

LEDENLIJST 379

PERSONALIA AUTEURS 380

Inhoud

JELLE BOSMA & ANNA VOOLSTRA, Redactioneel 7

ARTIKELLEN

GARY K. WAITE, 'Proeuet alle dinck, ende dat goede behoud.'
Het wetenschappelijke werk van Professor Dr. Piet Visser 21

LAAS TERPSTRA, Jacob van Campen.
Dopers leidsman in moeilijke tijden 47

RUDI CORDES, Kritische boeren in Hollands Arcadia.
Literaire ontwikkelingen in het vroege werk van de notoire
dwarsligger Jan Zoet 65

ALFRED R. VAN WIJK, Een mislukte poging tot vereniging.
Christologische meningsverschillen onder doopsgezinden
in het jaar 1640 81

ALEX NOORD, 'Heer, houdt 's landts Overheydt in eer'.
De overheid als thema in de doopsgezinde liedcultuur van de
eerste helft van de zeventiende eeuw 113

RUUD LAMBOUR, Het boekenbezit van Amsterdamse doopsgezinden
uit de Gouden Eeuw 135

MIRJAM VAN VEEN, Johan Jakob Wettstein (1693-1754) en de
continuïteit tussen Radicale Reformatie en Verlichting 161

WILLEM STUVE, Groningse Galenist.
Een biografie van Eppo Botterman (1678-1756) 173

INHOUD

- MARCEL R. KREMER, Het boekenbezit van stad-Groninger
doopsgezinden in de achttiende eeuw 187
- BERT DOP, Uiteindelijk de wind mee. Hoe de armlastige
gemeente Veendam-Wildervank er bovenop kwam 197
- MECHTELD GRAVENDEEL, Abraham van der Wateren.
Schoffie – soldaat – schoenmaker 217
- YME KUIPER, ‘Daar pralt het Landhuis in zyn’ deftige plantagie’
Hofsteden en herenkamers in het doopsgezinde buitenleven
in Friesland, 1650-1800 223
- MARIUS ROMIJN, Zaandam-Oost als doopsgezinde visvijver 251
- PIETER POST, Theatraal, rebels, omstreden en geliefd. ‘De winden Gods’
van Noors drinklied tot internationaal kerkgezag 271
- ALLE G. HOEKEMA, Doopsgezinden en dienstweigeren
in Nederland circa 1900 tot 1940 303
- FERDINAND VAN MELLE, Portret van een portret 335
- GERKE J.J. VAN HIELE, Kleine geschiedenis van de cursus
doperse theologie te Elspeet 351
- VOORLOPIGE BIBLIOGRAFIE VAN PROFESSOR DR. PIET VISSER 365
- PERSONALIA AUTEURS 381

Inhoud

JELLE BOSMA & ALLE HOEKEMA, Redactioneel 7

ARTIKELLEN

RUTH M.M. HOOGEWOUDE-VERSCHOOR, 'Oog voor de stoffelijke en geestelijke nood'. De Vereenigde Doopsgezinde Gemeente Haarlem 1940-1945 17

THOMAS B. ROEP & ALLE G. HOEKEMA, De doopsgezinde gemeente te Alkmaar tijdens de Duitse bezetting 67

GERKE J.J. VAN HIELE, Wageningen, stad van bevrijding. Een kleine geschiedenis van de Arboretumkerk 103

ALLE G. HOEKEMA, Doopsgezind Den Haag tijdens de Tweede Wereldoorlog 129

MATTHIJS DE VRIES, De Doopsgezinde Vredesgroep in de periode 1945 tot 1953 153

KLAAS PRINS, Fredeshiem in de jaren '40 tot '45 173

GABE G. HOEKEMA, Idealisten en baasjes met oogkleppen voor. Voorgangers van doopsgezinde gemeenten die van 1933 tot 1945 aangesproken werden door het gedachtegoed van de NSB of tijdens de oorlog meewerkten met de Duitse bezetter 183

ALEX NOORD, 'Den meest bewogen tijd van zijn geheele bestaan.' Het Doopsgezind Seminarium in oorlogstijd 247

LIES VAN DER ZEE, 'De Gemeente van Christus moet blijven het geweten der wereld'. Oorlogspreken van ds. Abraham Mulder te Giethoorn 269

INHOUD

GERT VAN KLINKEN, Andre du Croix en Albert Keuter herdacht in
doopsgezind Nederland 303

PIET VISSER & ANNIE REKKER (ED.), Onze houding nu, bij Nederlands
herrijzenis. Een principieel pleidooi van Hendrik Harm Gaaikema, predikant
van de Doopsgezinde Gemeente Dantumawoude 321

BIOGRAFIEËN

PIETER POST, Gedreven door een nieuwe wereld. Frits Kuiper, studie- en
vormingsleider voor *Vrij Nederland* (1945-1947) 357

MIEKE KREBBER, Mammie Mies. Een geschreven portret van
Mies Boissevain-van Lennep 360

ALLE G. HOEKEMA, Jan Hendrik Adriaan Gualthérie van Weezel
(1911-1944). Een 'goede' burgemeester tijdens de bezetting 365

ELMA POSTHUMA-GRINWIS, Sibold Sicco Smeding en zijn Goereese
geschiedenis 369

ALLE G. HOEKEMA, Ruurd Geert Torenbeek (1914-1944). Een schoen-
handelaar uit Groningen 377

WIES BLOMJOUS-MAILLETTE DE BUY WENNIGER, Yad Vashem onder-
scheiding voor Miny te Winkel (1915-1995) en Willem Maillette de
Buy Wenniger (1914-1996) 381

FOTOKATERN 385

YAD VASHEM 401

BIBLIOGRAFIE 403

PERSONALIA AUTEURS 406

Inhoud

JELLE BOSMA & MIRJAM VAN VEEN, Redactioneel 7

ARTIKELLEN

BERIT JANY, Het pleidooi voor vrede in Menno Simons' *Dat fundament des christelycken leers (1539-40)* en Erasmus 11

CHRISTINA E. MOSS, De visioenen van Ursula Jost: een herwaardering 33

ANTON VAN DER LEM, Willem van Oranje en de doopsgezinden: een veronachtzaamd rekest uit 1566 49

ALEX NOORD, 'De veel hogere verheffing van het Huis van Oranje in ons herboren Vaderland': doopsgezinden op de bres voor vorst, vaderland en vrijheid in de Franse tijd en in de eerste helft van de negentiende eeuw 83

WILLEM STUVE, Een minder bekende zeventiende-eeuwse Vlaamse oudste uit Zaltbommel 113

RUUD LAMBOUR, De collegiant Frans Kuyper (ca 1628-1691), zijn Joodse moeder en de relatie van zijn vader met de Joodse filosoof Uriel da Costa (1584-1640) 127

MARIUS ROMIJN, Locke en Furlly als extra vissen: bijvangst, een onsmakelijk visje 141

JOKE & JAN PETER VERHAVE, Joanna Koerten en haar Schaar van bewonderaars 147

PIET VISSER, Dopers zaaigoed op gereformeerde akkers – of omgekeerd? De doopsgezinde kruisbestuiving van uitgever en vertaler Marten Schagen met Engelse 'zielstigers' als James Hervey, Thomas Green en Benjamin Bennet 181

DOOPSGEZINDE BIJDRAGEN

- PHILIPPUS BREUKER, De mythisch denkende Joost Halbertsma 215
- ANGELIQUE HAJENIUS, Jan Hartog, predikant in de Doopsgezinde Gemeente
Utrecht 1861-1894 233
- PIETER POST, 'In't lommer verscholen glooiende hei, en brúne heide':
ontstaansgeschiedenis van de *Gemeentedag bundel* (1933) 255
- PIET VISSER, Menno's manco's: de Nederlandse doopsgezindheid binnen het
mondiale mennonietisme 283
- GJALT ZONDERGELD, Geschiedschrijving zonder waardeoordelen? 307
- PIET VISSER, In memoriam dr. Wiebe Bergsma (1955-2015) 313

RECENSIES

- PIETER POST, Ferdinand van Melle, *Johanna E. Kuiper 1896-1956; gewaagd
leven* 317
- PIETER POST, Froukje Pitstra, *Ontelbare enkelvoudens; dr. Anne Mankes-
Zernike* 320
- ALLE G. HOEKEMA, Karel de Haan, *De terugkeer van de kudde; biografie
van ds. Frits Kuiper*; Pieter Post, *Naar messiaans communisme; Frits
Kuiper* 323
- YME KUIPER, Mirjam van Veen, Piet Visser & Gary K. Waite (eds.), *Sisters;
myth and reality of anabaptist, mennonite, and doopsgezind women, ca 1525-
1900* 325
- ALLE G. HOEKEMA, Sabine Hiebsch & Martin L. van Wijngaarden (red.),
Van pakhuis tot preekhuis; Th.A. Fafié, *De molenpage-stichting* 328

- SIGNALEMENTEN 330
PERSONALIA AUTEURS 333

Inhoud

MIRJAM VAN VEEN, Redactioneel 7

ARTIKELLEN

GARY WAITE, David Joris (1501-1556).
Kunstenaar en profet van de hernieuwde zintuigen 15

HANS-JÜRGEN GOERTZ, Martin Luther en de dopers.
Een poging tot verdere toenadering 41

MIRJAM VAN VEEN, Ware pelgrims. Dopers-gereformeerd
ongemak in Wismar (1553) 53

WILLEM STUVE, Gerommel in het Noorden. Oesewolt Hindericks:
Een Groningse tegenstander van Jacques Outerman 63

AD VAN DE STAAIJ, Rein Willinks reddingsexpeditie naar de Molotsjna.
Tussen wederopbouw en emigratie: de Nederlandse hulp aan de
Oekraïne in de jaren 1922-1924 75

FERNANDO ENNS, JULIA FREUND & HEINRICH WIENS, Identiteits-
vorming door een collectief trauma, of hoe geweten en waarden
bepaald worden door een periode van vlucht en deportatie.
Een verslag van een wetenschappelijke studiedag 109

JOHANNES DYCK, Migratie als het sluiten van de cirkel.
De terugkeer naar Duitsland van mennonieten uit de Sovjet-Unie
in de periode 1972 tot 2002 135

ANTOINETTE HAZEVOET & PIETER POST, *Eumen.net*, project en
traject van een Europees doopsgezind netwerk (2011-2014).
Verslag van een zoektocht naar de sporen van
doperse migratie in Europa 153

MIEKE KREBBER, Mennonieten in Galicië.
Van genode gasten – *Ansiedler* – tot verdrevenen – *Umsiedler* 165

PIETER POST & FERNANDO ENNS, Op zoek naar leven:
Menno-Simons-Predigtpreis 2015 183

MORAD BOUCHAKOUR, Onderweg en toch thuis.
Foto's van mennonieten in Mexico 193

RECENSIES

Mirjam van Veen: Kat Hill, *Baptism, brotherhood,
and belief in reformation Germany* 209

Theo Brok: Mathilde Monge, *Des communautés mouvantes;
les 'sociétés des frères chrétiens' en Rhénanie du Nord* 210

Alle G. Hoekema: Siegfried Zöllner & Henk van der Steeg (red.),
Bersatu dalam Tuhan. GKI-TP 60 Tahun 1956-2016 212

Theo Brok: J.W.J. Burgers & P. Knevel (ed.),
Nieuwe Maren – Amsterdam 1534-1535 212

Jelle Bosma: Els Kloek & Maarten Hell, *Keetje Hodshon (1768-1829);
een rijke dame in revolutietijd* 214

Tom-Eric Krijger: Alle G. Hoekema & Pieter Post (red.),
Frits Kuiper (1898-1974): Doopsgezind theoloog 215

PERSONALIA AUTEURS 221

Inhoud

MIRJAM VAN VEEN, Redactioneel 7

ARTIKELLEN

NINA SCHROEDER, 'Heerlijk beplante Boomgaerden als Paradijsen'.
Natuur en beeldende kunst bij doopsgezinden in de Republiek der
Nederlanden 9

FRANCESCO QUATRINI, Adam Boreel (1602-1665) en John Dury
(1600-1680): Nederlands-Engelse pogingen om kerkelijke eenheid te
bereiken 57

ASTRID VON SCHLACHTA, Dopersporen. Doperse geschiedenis:
zichtbaar en tastbaar 83

RUUD LAMBOUR, Het sterfjaar van Dirck Jacobsz Leeuw herzien:
niet 1652 maar 1664 89

RUUD LAMBOUR, Met Von Uffenbach in 1711 op bezoek in Amsterdam bij
acht doopsgezinde verzamelaars van kunst, boeken,
penningen en naturalia 95

ADRIAAN PLAK, Twee zilveren boekbanden 119

SIMON VUYK, Leve de Bataafse Republiek! Brieven van de doopsgezinde
student Marten Martens uit 1794 en 1795 133

RECENSIES

- Jelle Bosma: Mark Jantzen, Mary S. Sprunger & John D. Thiesen (eds.), *European Mennonites and the Challenge of Modernity over Five Centuries; Contributors, Detractors, and Adapters* 149
- Alle G. Hoekema: Alan Kreider, *The Patient Ferment of the Early Church. The Improbable Rise of Christianity in the Roman Empire* 151
- Alle G. Hoekema: Luke S. Martin, *A Vietnam Presence: Mennonites in Vietnam during the American War* 153
- Mirjam van Veen: David L. Weaver-Zercher, *Martyrs Mirror. A Social History* 155
- Piet Visser: James W. Lowry, *Documents of Brotherly Love. Dutch Mennonite Aid to Swiss Anabaptists* 156
- Piet Visser: Bridget Heal & Anorthe Kremers (eds.), *Radicalism and Dissent in the World of Protestant Reform* 161
- Flora Visser-van Enkhuizen: Wolfram Weiße, Fernando Enns (Hrsg.), *Reformation, Aufbruch und Erneuerungprozesse von Religionen* 164
- Theo Brok: Klaas van der Zwaag, *Reformatie vandaag. 500 jaar Hervorming in de context van het debat met Rome en nieuwe vormen van doperse radicaliteit* 166
- Rineke Verheus-Nieuwstraten: Jeroen Giltaij, *Jan de Braij (1626/1627-1697) schilder en architect* 168
- Rineke Verheus-Nieuwstraten: Flip van Doorn, *De eerste wandelaar. In de voetsporen van een wandelende dominee* 171

SIGNALEMENT

- Theo Brok: Henk van den Belt en Fred van Lieburg (red.), *Zuurdesem verandert alles. Het Kerkhistorisch Gezelschap (1946-2016) tussen theologie en geschiedenis* 174

PERSONALIA AUTEURS 175

Inhoud

MIRJAM VAN VEEN, Redactioneel 7

ARTIKELLEN

PIET VISSER, Het bruikleen van de Doopsgezinde Bibliotheek van de Verenigde Doopsgezinde Gemeente Amsterdam. Portret van een bijzondere collectie geschetst bij het afscheid van Adriaan Plak als conservator 9

MIRJAM VAN VEEN, ‘onsydighe oprechte liefhebbers der waerheydt’. Jacob Aertsz Colom en het werk van Dirck Volckertsz Coornhert 37

ADRIAAN PLAK, Zevenhonderd dominees en een kist vol brieven 47

F.J. HOOGEWOUDE, MECHELD GRAVENDEEL,
MARJA SMOLENAARS, WOUTER MEEDER, GERARD JASPERS,
Oude drukken in de bibliotheek van de Verenigde Doopsgezinde
Gemeente Haarlem. Een bijdrage aan de STCN 59

WILLEM FRIJHOFF, De twee Reformaties, het Huis der Liefde en
kritische intellectuelen in het hertogdom Kleef rond 1560.
Een nieuwe blik op bekende zaken 73

GARY K. WAITE, Religieuze non-conformisten in Nederland
over geneeskunde, magie en de duivel. Een heroverweging 97

HANS DE WAARDT, Tussen geneeskunde, magie en religie,
verbindingen en overlappingsen: een casus 123

THEO BROK, Het ‘Onderscheytboeck’ van Adam Pastor. De reputatie
van ‘eyn principaell doper’ naast Menno Simons en Dirk Philips 141

INHOUD

GERRIT VOOGT, 'Die verachter van alle zichtbare kerken'. De nalatenschap van Coornhert in de zeventiende-eeuwse Republiek 165

RUUD LAMBOUR, Isaack van Gherwen (1580-1647). Zijn *portrait historié* door Karel van Mander (1605) en zijn geestelijke levensweg aan de hand van zijn familie en vrienden 191

FRANS GRIJZENHOUT, INES JONKHOFF, MEREL KRAMER, DORINE DE BRUIJNE, Frans Hals in doopsgezinde brouwerskringen 209

PIET VISSER, Jezüietenemblem en mystiek-spiritualistische en doopsgezinde handen van Serrarius, Luyken en Fryske Bauke. Het raadsel van P.I.L.B.C. opgelost 225

BERT DOP, Verborgen verleden op de zolder van de Bornse vermaning. Een negentiende-eeuws leesgezelschap 257

PIETER POST, Harde confrontaties. Frits Kuiper en Cornelis Bonne Hylkema over het nationaalsocialisme 271

PIETER POST, In memoriam historicus Gerlof Douwe Homan (1929-2017) 295

RECENSIES

Alpita de Jong, *Triomfen en tragedies van een uitmiddelpuntig man: Joost Halbertsma 1789-1869 een biografie* (Geert Brüsewitz) 299

Eduard Visser, *God, het woord en de tering. Leven en werk van Simon Gorter (1838-1871), met een teksteditie van zijn brieven en een keuze uit zijn proza en preken* (Pieter Post) 301

PERSONALIA AUTEURS 307

Inhoud

MIRJAM VAN VEEN, Redactioneel 7

ARTIKELLEN

PIET VISSER, 'Verloren' bronnen en hun verhaal over de Commissie voor Buitenlandsche Nooden (1694-1710). Berner bielzen en Oberländer baarden, koning en keurvorst, betweters en weldoeners en de Schijnliefde voor Galenus 9

ELMA POSTHUMA-GRINWIS, Hulp en herstel als rode draad in een jong leven. Een inkijkje in het werk van Mennonite Central Committee in West-Europa aan de hand van het verhaal van Don Short 69

ANTOINETTE HAZEVOET en MARLEEN KIEFT, Eindelijk thuis. Het vergeten verhaal over de opvang van Oost-Europese ontheemden in het A.P. van de Waterhuis in Schoorl (1950-1957) 85

MIRJAM G.K. VAN VEEN, 'De logica van apostelen en de logica van priesters'. Farel's houding tegenover de dopers 119

JOHAN TEMPELAAR, Menno's Global Village 133

RUUD LAMBOUR, Doopsgezinden en de kunst van het kleuren. De afzetter Pieter Symonsz Veen, Hendrick Gans en Willem Gans, en 25 bezitters van afgezette atlassen, kaarten en andere prenten in de 17de en 18de eeuw te Amsterdam 141

JAMES M. STAYER, *De blasphemie van Jan van Leyden: hoe interpreteer je bronnen?* 175

BROOKELNN A. COOPER, Op zoek naar de anonieme drukker van Menno Simons? *De blasphemie van Jan van Leyden (1627)* Een bibliografische analyse 181

INHOUD

ALPITA DE JONG, Een doperse preek voor soldaten op de heide in 1823: een keerpunt in de geschiedenis? 209

MAGGY GROENEWALD-FROGER, Studentenleven aan de Kweekschool anno 1840 235

PIETER POST, Verbeeld geloof. De ‘doopsgezinde’ Witte Christus van Beverwijk 251

ALEX NOORD, ‘Proeven van vaderlandsche trouw en onversaagden heldenmoed’. Matthijs Siegenbeek als re-brander van de Nederlandse natie 281

RECENSIES

Karin Förster, *Das reformatorische Täuferium in Oldenburg und Umgebung (1535-1540). Unter der besonderen Berücksichtigung der Täufertheologen David Joris* (Theo Brok) 307

Hermann Heidebrecht, *Unmögliches Wagen! Heinrich Dirks (1842-1915) Missionar auf Sumatra* (Alle G. Hoekema) 309

Klaas Kwadijk, *Een halve eeuw De Tien Gemeenten 1968-2018*. (Pieter Post). 311

Henk Boom, *Martelaressen van adel. Fictie en feiten over de twee ‘doperse’ joffers van Beckum* (May Meurs) 314

PERSONALIA AUTEURS 317

Inhoud

MIRJAM VAN VEEN, Redactioneel 9

BIJZONDER DOPERS

JAN KEUNING, 'HRK' 12

ARTIKELEN

BERNHARD THIESSEN, 'Vrienden zoekt men, broeders en zusters krijgt men'.
Hoe sommige broeders en zusters vrienden werden 15

UWE FRIESEN, Het Mennonite Central Committee in Paraguay
1930-1980 49

MARTIN ROTHKEGEL, Wie waren de Zwitserse broeders? 61

THEO BROK, Het doperdom aan de Nederrijn na Munster.
De rondreizende bisschop Theunis van Hastenrath (†1551) 93

ANDREAS PIETSCH, Typography first? Over de rol van frakturtypes in
familistische drukken aan de hand van Hiëls *Verklaeringhe der*
Openbaeringhe Johannis (1639) 117

NINA SCHROEDER, Kunst en heterodoxie in de Nederlandse Verlichting.
Arnold Houbraken, de Vlaamse doopsgezinden en godsdienstige
diversiteit in zijn *Groote Schouburgh der Nederlantsche Konstschilders*
en Schilderessen (1718-1721) 133

BERT DOP, De Groninger versie van de doperse doorbraak.
Een onderzoek naar veranderingen in de doopsgezinde gemeenten
op het Groninger platteland in de periode 1800-1860 171

INHOUD

ANTON VAN DER LEM, 'Vader! Als ik u zoo nog noemen mag'. Dirk Huizinga
(1840-1903) op het Doopsgezind Seminarie 1857-1862 189

ALEX NOORD, 'Het zuiver Nederlandsch karakter'. Jakob Gijsbert de
Hoop Scheffer (1819-1893) tussen wetenschappelijke professie
en nationaal orangistisch sentiment 237

MARIUS ROMIJN, Herman Bakels 'van Bijbelvriend
naar Bijbelverguizer' 261

RECENSIES

Wiebe Bergsma, Klaas van Berkel e.a. (red.), *Gelovigen, dominees
en geleerden. Opstellen over Friese en Nederlandse geschiedenis
in de vroegmoderne tijd* (Theo Brok) 283

Mark Jantzen & John D. Thiesen (red.), *European Mennonites
and the Holocaust* (Piet Visser) 287

Alle G. Hoekema & Gabe G. Hoekema, *Hardship, Resistance,
Collaboration. Essays on Dutch Mennonites during World War II
and Its Aftermath* (Piet Visser) 294

Ellen Deitelzweig Senior, *Zo iets kun je enkel begrijpen als je het
meemaakt* (Dagboek 1943-1945) (Alle Hoekema) 297

Mathilde Monge & Natalia Muchnik, *L'Europe des diasporas.
XVIe-XVIIIe siècle* (Theo Brok) 299

Francesco Quatrini, *Adam Boreel (1602-1665):
A Collegiant's Attempt to Reform Christianity* (Piet Visser) 302

Sigit Heru Sukoco & Lawrence M. Yoder, *The Way of the Gospel
in the World of Java. A History of the Muria Javanese
Mennonite Church* (Alle Hoekema) 306

INHOUD

SIGNALEMENTEN

Jan van der Male, *Doopsgezind in Westzaan. De Geschiedenis van de Waterlands Doopsgezinde gemeente en de Fries Doopsgezinde gemeente te Westzaan* (Mirjam van Veen) 309

Ruud Lambour, 'Rembrandt en het echtpaar Bruyningh-Moutmaker. Het dubbelportret uit 1632/33 in het licht van doopsgezinde bronnen' (Adriaan Plak) 309

Inhoud

MIRJAM VAN VEEN, Redactioneel 7

BIJZONDER DOPERS

DAAN DE CLERCQ, Een ‘doperse’ oplossing voor gewetens-
bezwaren in Amsterdam anno 1797 9

ARTIKELLEN

MARIUS VAN HOOGSTRATEN, Doperse Biomacht.
Balthasar Hubmaier, de Tucht en de Ban 13

MIRJAM VAN VEEN, ‘ontrouwelijk ... verlaeten’.
Coornherts vlucht 31

PIET VISSER, Bijbelse kunst bij doopsgezinden, 1600-1740.
De introductie van nieuwe literaire genres door Karel van Mander,
Reyer Anslo, Joost van den Vondel en Claas Bruin 45

MICHAEL D. DRIEDGER, 1625 – De lange zeventiende eeuw
als Gouden Eeuw van de doopsgezinde boekproductie
in de Nederlandse Republiek 95

PIET VISSER, SCHABALIANA II. Een tweede bibliografische naooogst
van het werk van Jan Philipsz Schabaelje 127

RUUD LAMBOUR, Doopsgezinden in de slavernij-economie en slavenhandel
van de achttiende eeuw. Een verkennende inventarisatie 189

MIEKE KREBBER, Pieter Fontein, zijn boekerij en de bibliotheek van
de Verenigde Doopsgezinde Gemeente Amsterdam.
Een reconstructie van zijn leven 211

INHOUD

- RUUD LAMBOUR, Het oorlogsbedrijf van een doopsgezinde diaken
in de Vierde Engelse Oorlog (1780-1784) en de teloorgang van
het weerloosheidsbeginsel 233
- ALPITA DE JONG, Het theologisch temperament van Joost Halbertsma.
Een twist met vriend Jan Pijnappel in een onbekende brief uit 1818 247
- AD VAN DE STAAIJ, Doopsgezinde hulpverlening aan Oekraïne
1922-1934. Illustratiekatern 263

RECENSIES

- Martin Rothkegel, *The Swiss Brethren: A Story in Fragments.
The Trans-Territorial Expansion of a Clandestine Anabaptist Church,
1538-1618* (Mirjam van Veen) 279
- Astrid von Schlachta, *Täufer. Von der Reformation ins 21.
Jahrhundert* (Theo Brok) 280
- Bert Dop, *De Groninger versie van de doperse doorbraak* (Pieter Post) 283
- Eduard Visser, *Douwe Gorter (1811-1876).
Strijdbaar Dopers Dominee in Balk* (Pieter Post) 285
- Bertus Mulder, *Fokje Pasma (1865-1956). Boerin, vroedvrouw,
muze van Pieter Jelles Troelstra* (Alle Hoekema) 287
- John P.R. Eicher, *Exiled Among Nations. German and Mennonite
Mythologies in a Transnational Age* (Mirjam van Veen) 289

SIGNALEMENTEN

- Klaas-Dieter Voß, *Das Emdener Religionsgespräch von 1578* (Theo Brok) 293
- Frans Grijzenhout, 'Adriaen van Ostade, Frans Hals, and the art-loving Van
den Heuvel family' (Ruud Lambour) 294